



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4386

430

Տարերի ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԱՐԻ



ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԵՒ ԳԻՐՈՒՍՈՅՑ ՈՃՈՎ

ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԻՐԲ

ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ



Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ



Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՅՐԵՆԻ

1903

491.99-8

S-26

2010

430

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԻ Գ. ՊԱԼԵՆՅ ԳՐԵ

91.99-8

Տարերի

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԱՐԻ

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԵՒ ԴԻԻՐՈՒՍՈՅՑ ՈՃՈՎ,

ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԻՐԲ

ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ

128

Գ. ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ՊԱԼԵՆՅ
G. MOLEHU
B. VALENTZ
EDITEUR



2002

Հ. ՊԱԼԵՆՅ ԳՐԱԿԱՐԱՆ ԳՈՍԵՏԻՍ
ԿՈՂԵԻՄ ԲՆԱԿԱՅԻՑ
ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏՐԻՍՅԱՆ
1903
ARMENIAN LIBRARY OF LONDON & VICINITY



ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՉՈՒԻ ուսումը գիւրութեամբ ականդել, անախնդիր մը՝ որ ամէն ատեն կը զբաղեցնէ եւրոպական մեծ մանկավարժներն, և առ այս նորանոր մէթոտներ կը հնարուին մին քան զմիւսն ընտիր, իբր նպաստաւոր լուծում մը տալու սոյն հանրային խնդրոյն: Այս նպատակին հասնելու համար Եւրոպա վերջին ժամանակներս իւր միլիոնաւոր ուսանողներուն ձեռք աջնայիսի Ընթերցարաններ կը դնէ, որոնք յառաջագիւտութեան գործը կը դիւրացնեն, և ինչ որ ասկէ քսան երեսուն տարի առաջ խոտելի նորութիւն կը նկատուէր, դոյն այդ նորութիւնն է որ կատարելութեան կնիքը կը դրոշմէ եւրոպական Ընթերցարանին:

Մենք եւս ներշնչուելով այս ուղղութենէն՝ պատրաստեցինք Մայրենի լեզուի Ընթացք մը, որոյ երկրորդ տարին է ներկայս, և որ ամենէն խոտապահանջներն իսկ պիտի կրնայ գոհացնել ըստ մեզ, որովհետեւ նիւթոց մասին ամենախիստ ընտրութիւն մը ի գործ դնելով, ջանացինք ուսանողին ըմբռնման աստիճանին յարմար բարոյական, հրահանգիչ և իրագիտական հատուածներ, նոր և գեղեցիկ պատկերներ, զանազան վարժութիւններ ևլն. դնել Մայրենի լեզուիս մէջ:

Կը յուսամք թէ Մայրենի լեզուի այս ընթացքն յոյժ օգտակար պիտի ըլլայ վարժարանաց՝ ձեռնհաս Ուսուցչաց համակիր ընդունելութեամբ, որով և մենք պիտի քաջալերուինք ուրիշ անելի կարեւոր երկեր ի լոյս ընծայել վաղ ընդ փոյթ ի պէտս ուսանող մանկուոյն:

معارف نضارت جليله سی و مطبوعات اداره عليه سی رخصتيله طبع و نشر اولمقددر
فی ۲۱ ايلول سنه ۱۳۱۸

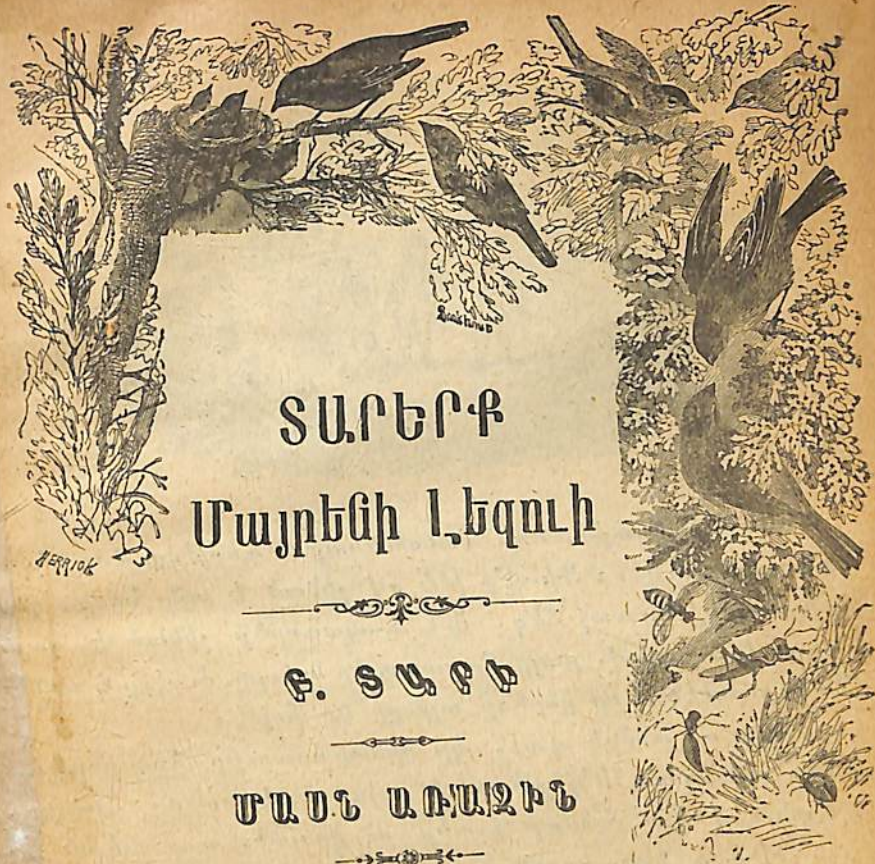
56511-ահ



1808-70



Ես եմ հովիւն քաջ. հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ
'ի վերայ ոչխարաց: Յովհ. Ժ. 11:



ՏԱՐԵՐՔ Մայրենի Լեզուի

Բ. Տ Ա Ր Ք

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Գ Ա Ս Ա.

Ո՞Վ ԱՏԵՂԾԵՑ ԶԱՇԽԱՐՀ

Պատասխարել. — Պահպանել	Պարունակել. — Զորս դիէն մեջն
Հիւան. — Կարասիք, տուն շինող	առնել
Զաղացպան. — Զաղացի մեզ	Ստեղծել. — Զկային շինել
Խաւար. — Մութ [աւխասող]	Անհամար. — Որ չհամրուիք



Սիրելի Տղաքս, երբ կ'անօթենաք, կ'երթաք ձեր մօր-
մէն հաց կ'ուզէք: Գիտէ՞ք թէ ո՞վ շինած է այն հացը, զոր
ձեր մայրը կուտայ ձեզ. ո՞չ: Հացագործը շինած է զայն
ալիւրով և ջուրով. բայց հացագործը ալիւրը ո՞ւսկից կ'առնէ:
Ջաղացպանէն, որ ցորենը ալիւրի կը փոխէ:

Երբ որ անձրև գայ, կը պատրաստուիք ձեր բնակա-
րանը երթալու: Ո՞վ շինած է այդ բնակարանը: Հիւսնը,
որ զայն շինելու համար քարեր ու փայտեր գործածած է:

Գիշերը երբ կը քնանաք, մութը կը պատէ ձեր չորս
գլին, իսկ առտուն երբ արթննաք, ամէն կողմ լոյս կը
տեսնէք:

Գիշերը երկնից վրայ կը տեսնէք անհամար աստղեր,
որ կը փայլին և ցերեկը արեւը, որ մեզ կը տաքցնէ ու կը
լուսաւորէ:

Արդ, հացագործին ջուրը, Ջաղացպանին ցորենը, հիւս-
նին գործածած քարն ու փայտը, գիշերուան մութը և ցե-

րեկուան լոյսը, աստղերն ու արեւը, ասոնք շինողն ո՞վ է:
Կրնա՞նք ըսել թէ ասոնք ինքնիրեննուն շինուած են, երբ կը
տեսնենք որ ամենափոքր բան մ'իսկ չկրնար ինքնիրեն շին-
ուիլ: Ո՞չ, զաւակներս, ասոնք բոլոր շինողը Աստուած է:
Աստուած կը կոչուի այն ամենագոր էակը, որ ստեղծած է
ամբողջ տիեզերքը, այսինքն երկինքն ու անոր մէջ պարու-
նակուած մարմինները, ինչպէս աստղերը, արեւը, լուսինը,
երկիրն ու անոր վրայ գտնուած էակները, ինչպէս հողը,
ջուրը, ծառերը, ծաղիկները, կենդանիները, մարդն ու
ամէն բան:

Հարցմունք. — Հացը ո՞վ կը շինէ և ի՞նչով:

Ցորենը ալիւրի փոխող գործաւորը ի՞նչ կը կոչուի:
Ի՞նչ է տիեզերք:

Ինչո՞ւ համար տիեզերք անպատճառ ստեղծող մը ու-
նենալու է, և տիեզերքն ստեղծողին անունն ի՞նչ է:

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ, որ իրենց մէջ
ունենան ր գիրը, և գրել զանոնք հրահանգի տետրին մէջ:



Գ. Ա. Ս. Բ.

ՄԵՂԲ ՉԵՍ ԳՈՐԾԵՐ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԸ ՊԱՍԺԷ

Դառնապէս. — Յաւազին կերպով
 Խուովեցաւ. — Տակն ու վրայ եղաւ
 Թողութիւն. — Ներում
 Անհնաղանդութիւն. — Խօսք մտիկ
 Ներողամիտ. — Ներող լընեկ
 Կցեկ. — Միացնել, երկուք մեկ
 Անհաճոյ. — Չնաւնուելիք լընեկ

Գովելի. — Գովելու արժանի
 Խնամել. — Հոգալ, խնամք սանիլ
 Ապերախտութիւն. — Աղեկու-
 քիւն չնանչնալ
 Երախտագիտութիւն. — Աղեկու-
 քիւն նանչնալ
 Մնուցանել. — Կերակրել

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Գեղանոյշ կ'աղօթէր եկեղեցիին մէջ, դասատուն՝
 որ քովը կը գտնուէր, անոր խօսքերէն հասկցաւ որ յան-
 ցանք մը գործած է. յանցանքը խոստովանիլ տուաւ, տե-
 սաւ որ անմեղ է, և գովեց զինքը ըսելով որ մեղքը աղէկ
 բան չէ. Աստուած մեղաւորը կը պատժէ:

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գեղանոյշ կիրակի օր մը երբ կ'աղօթէր եկեղեցիին մէջ,
 դասատուն անոր մօտեցաւ, պզտիկ աղջիկը չտեսաւ զայն,
 վասն զի ձեռքերը իրար կցելով և աչքերը վեր տնկած
 կ'ըսէր. «Աստուած, ներէ ինձի որ յանցանք գործեցի»:
 Հետեւեալ օրը դասատուն Գեղանոյշը կանչեց և հարցուց
 անոր թէ ինչ յանցանք գործած էր որ թողութիւն կը
 խնդրէր Աստուծմէ. Պզտիկ աղջիկը պատասխանեց. «Ներո-
 ղամիտ եղիք, կ'աղաչեմ. անցեալ օր եղբայրս զիս բարկա-
 ցուց. գիրքերս ձեռքէս յափշտակեց, զիս անօթի թողուց.
 Ես ալ մօրս գանգատեցայ, մայրս ալ պատժեց եղբայրս,
 որ սենեակը քաշուեցաւ ու դառնապէս լացաւ. Երբ եղբօրս
 լալը տեսայ, սիրտս խռովեցաւ, ցաւեցայ որ չըլլայ թէ
 յանցանք գործած ըլլամ. գացի եղբօրմէս ներողութիւն
 խնդրեցի, բայց ան չներեց: Ուստի ես ալ երէկ Աստուծմէ
 թողութիւն խնդրեցի»:

Դասատուն պատասխանեց. «Սիրելի աղջիկս, կը տես-
 նեմ որ դու անմեղ աղջիկ մըն ես, իսկ եղբայրդ չար
 տղայ մըն է, կը գովեմ զքեզ որ մեղքէն կ'զտուչանաս, վասն

զի մեղքը գէշ բան է, որով Աստուծոյ անհաճոյ կ'ըլլանք ու զմեզ կը պատժէ: Օրինակի համար Աստուած պատուիրած է որ մեր հայրն ու մայրը սիրենք և հնազանդինք անոնց. եթէ Աստուծոյ այս պատուէրը չպահենք՝ մեղք գործած կ'ըլլանք: Եւ ինչպէս որ մեր ծնողքը մեզ չեն սիրեր՝ եթէ իրենց պատուէրները չպահենք, այսպէս ալ Աստուած մեզ չսիրեր ու կը պատժէ, երբ իրեն անհնազանդ գտնուինք:

Եթէ մեր ծնողքը չսիրենք ու չյարգենք, ապերախտութիւն ըրած կ'ըլլանք անոնց, վասն զի անոնք մեզ խնամած ու սնուցած են: Իսկ Աստուած, որ մեր ծնողքէն աւելի կը խնամէ ու կը պաշտպանէ զմեզ, ինչո՞վ մեր երախտագիտութիւնը պիտի յայտնենք իրեն: — Իր պատուէրները պահելով ու մեղք չգործելով:

Հարցմունք. — Գեղանոյշ ո՞ւր էր և ի՞նչ կ'ընէր: — Ի՞նչ է մեղքը: — Ի՞նչ է ապերախտութիւնը և ի՞նչ է երախտագիտութիւնը: — Ո՞վ կը պատժուի Աստուծմէ: — Գեղանոյշ յանցաւոր էր թէ անմեղ:

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ, որոց մէջ գտնուի ե գիրը, և գրել զանոնք հրահանգի տեսրին մէջ:



Գ Ա Ս Գ.

Չ Ա Ր Ի Ք Ի Դ Է Մ Բ Ա Ր Ի Ք

Հոսանք. — Զուրիւն ուժով վա-	Ճիգ. — Զանգ, աշխատութիւն
quid սեղը	
Յանկարծ. — Մեկեւն ի մեկ	Յուսահատութիւն. — Յոյսը կտրել
	Գետեղը. — Գետին եզերքը

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

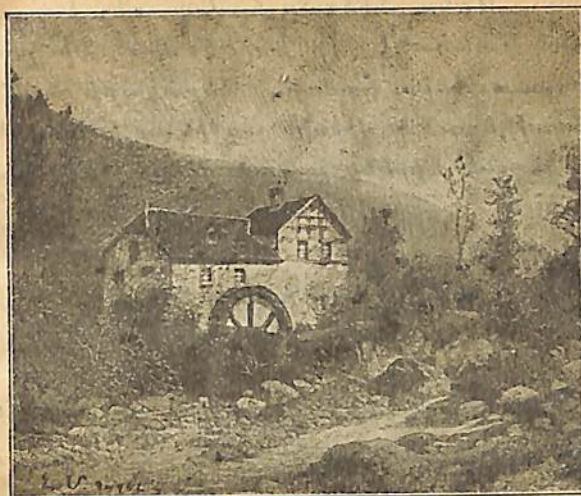
Երիտասարդ մը իր շունը խեղդել կ'ուզէ գետին մէջ :
Խղդելու աշխատած ատեն՝ ինքը ջուրը կ'իյնայ և շունը կա-
զատէ զինքը :

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ մը կ'ուզէր իր շունը գետը նետել ու
խղդել : Պզտիկ նաւակ մը կը մտնէ, շունն ալ հետը կ'առնէ
և գետեզրէն կը հեռանայ : Երբոր հոսանքին մէջտեղը կը
հասնի, շունը կը բռնէ և յանկարծ գետը կը նետէ : Խեղճ
շունը ջուրին տակ կ'երթայ կը կորսուի . քիչ մը ետքը երեսը
կ'երնէ և յուսահատութեան բոլոր ճիգը կը թափէ որ նա-
ւակին հասնի : Բայց ամէն անգամուն որ նաւակին կը մո-
տենար, տէրը թիակով կը հրէր : Շունին և տիրոջը մէջ այս
կռիւը այսպէս կը շարունակուէր, երբ տիրոջը համբերու-
թիւնը հատնելով, երկու ձեռքով թիակը կը բռնէ և շու-
նին գլխուն սաստիկ կը զարնէ . բայց նոյն միջոցին ուրը
կը սահի ու ինքն ալ գետը կ'իյնայ : Այն ատեն տեսարանը
կը փոխուի : Հաւատարիմ շունը գետին տակ կ'երթայ, իր
տէրը կը բռնէ ու գետին եզերքը կը բերէ, թէև քիչ մնաց
որ հոսանքը զինքը պիտի քշէր տանէր :

Հարցմունք . — Երիտասարդը ո՞ւր նետեց իր շունը : —
Ի՞նչ է գետը : — Ի՞նչ է թիակը : — Շունը խղդուեցա՞ւ : —
Երիտասարդը ի՞նչպէս գետն ինկաւ և ի՞նչպէս ազատեցաւ :

Ուղղագրութիւն . — Գտնել քսան բառ, որոց մէջ դ
գիրը գտնուի, և գրել զանոնք հրահանգի տետրին մէջ :



Դ Ա Ս Դ .

Կ Ե Ղ Ծ Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Ն Ե Ր

Դրամ . — Սակ		Համաձայն . — Համեմատ
Անձանօթ . — Չեանչցուած		Պարսաւել . — մեկուն վրայ 'գե
Գիւղապետ . — Գիւղին մեծը		խօսիլ
Ծանրաքայլ . — Կամաց կամաց		Տգէտ . — Բան չգիտցող
Բալետով		Ստանալ . — Ընդունիլ

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

Երկու գիւղացիներ միասին ուրիշ գիւղ մը կ'երթան
ստակ շահելու համար : Այն գիւղին գիւղապետը երկուքէն
իւրաքանչիւրին զաղտնի կերպով տեղեկութիւն կը հարցնէ

միւսին վրայ : Մէկը ընկերոջը համար «էջ է» կ'ըսէ, և միւսը «չուն» կ'անուանէ իր բարեկամը : Գիւղապետն ալ զիրենք խայտառակելու համար, կերակուրի ատեն մէկուն առջին ոսկորով լեցուն և միւսին առջին ալ խոտով լեցուն մէյ մէկ պնակ կը դնէ՝ իրենց տուած վկայութեան համեմատ :

ԸՆԹԵՐՑՈՆ ՈՒԹԻՒՆ

Թաղէոս ու Մարկոս, երկու գիւղացի ընկերներ, մէկտեղ ճամբայ ելան օտար քաղաք մը երթալու և դրամ շահելու համար :

Քաղաքն իրենց գիւղէն շատ հեռու էր, բայց ճամբան կարճ կ'երեւնար, որովհետեւ շարունակ կը քալէին և կարծես չէին յոգներ :

«Ի՞նչ լաւ բան է ընկեր ունենալ ճամբորդութեան ատեն, ըսաւ մէկը միւսին, առտուընէ մինչև հիմայ շարունակ կը քալենք և կարծես թէ նոր տունէն դուրս ելեր ենք» :

Անուշ ընկերութեան ու սիրոյ վրայ ինչ որ մին կը խօսէր զմայլմամբ, միւս ընկերն աւելի եռանդով կը կրկնէր :

Քիչ մը վերջը անծանօթ գիւղ մը հասան և գիւղապետին տունը գացին՝ գիշերը հոն անցունելու համար :

Գիւղապետը սիրով ընդունեց այս երկու գիւղացիները, բայց ուզեց հասկնալ թէ իր հիւրերը ի՞նչ տեսակ մարդիկ են :

Ուստի գաղտնի հարցուց Թաղէոսին : — Ընկերդ ո՞վ է, աղէ՞կ մարդ է :

— Մի հարցներ, ըսաւ Թաղէոս, իչուն մէկն է :

Գիւղապետը զարմանալով Թաղէոսի պատասխանին վրայ նոյնպէս գաղտնի հարցուց Մարկոսին թէ՛ «Բարեկամ, ընկերդ ո՞վ է» :

— Մի՛ հարցներ, շունին մէկն է, պատասխանեց Մարկոս :

Գիւղապետը ծանրաքայլ պատրաստել տուաւ սեղանը, հրամայուց հիւրերը և երկու լեցուն պնակ բերաւ, մին ոսկորով լեցուած՝ Թաղէոսին, և միւսը խոտով լեցուած՝ Մարկոսին առջեւ դրաւ ու ըսաւ . — Հրամեցէք :

Թաղէոս և Մարկոս իրարու երես նայեցան և դարձան գիւղապետին ըսին. «Քեզ վայլեց այսպիսի բան մը ընել մեզ» :

— Է՛հ, ինչո՞ւ համար, պատասխանեց գիւղապետը, իրարու համար ձեր ինծի տուած վկայութեան համաձայն պատրաստեցի ձեր կերակուրները :

Ո՛րչափ մարդիկ կան այս տղէտ գիւղացիներուն նման, որ զիրար պարսաւելով, իրարու գէշ վկայութիւններ տալով, կը կարծեն թէ իրենք աւելի մեծ պատիւ կ'ստանան օտարներէն :

Հարցմունք. — Թաղէոս և Մարկոս ո՞վ էին : — Ինչո՞ւ համար իրենց գիւղէն մեկնեցան : — Ո՞ւր գացին : — Իրարու վրայօք ի՞նչ տեղեկութիւն տուին գիւղապետին : — Գիւղապետն ի՞նչ ըրաւ : — Այդ ըրածին նպատակն ի՞նչ էր :

Ուղղագրութիւն : — Գտնել քսան բառ, որոց մէջ ք գիրը գտնուի և գրել զանոնք հրահանգի տետրին մէջ :

Գ Ա Ս Ե .

ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՇԵՏԵԱՆՔԸ

Խոստովանիլ . — Յանցանքը բսել
Հարցաքննել . — Հարցում ընել
Որկրամոլ . — Ուսելը սիրող
Աղմուկ . — Չայներ, շուկներ
Ջանալ . — Աշխատիլ

Գողղոջուն . — Գողղղացող
Ջրպարտել . — Մեկուց վրայ յան-
ցանք մը ձգել
Ճշմարտախօսութիւն . — Շիտակ
խօսիլ

Հ Ա Մ Ա Ռ Օ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Օր մը Գրիգորը զրպարտեցին թէ պարտէզէ մը պտուղ
գողցած է . ինքը որքան ալ ուրացաւ , ոչ ոք հաւատաց
խօսքին , վասն զի շատ սուտ կը խօսէր : Ընդհակառակն Պետ-
րոս խոստովանեցաւ որ պտուղները գողցողը ինքն էր , և
ամէնքը գովեցին զայն , վասն զի ճշմարիտ խօսած էր :

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երբ Գրիգոր յանցանք մը գործէր , զայն խոստովանելու
քաջութիւնը չունէր . քանի քանի անգամներ , վախնալով որ
կը պատժուի , յանցանքը ուրիշին վրայ ձգած էր . ասոր
համար ոչ ոք կը սիրէր զինքը և ամէնքը ստախօս կը կոչէին
զայն :

Օր մը դրացի մը դանդատեցաւ որ գրիգոր իր պար-
տէզը դացեր և ծառերուն ամենէն գեղեցիկ պտուղները
գողցեր է .

« Երեկ իրիկուն , ըսաւ դրացին պարտէզիս մէջ ձայն
մը առի , վազեցի դացի . գողը փախաւ , բայց որքան ալ որ
մութ էր , հասակէն ճանչցայ , ձեր տղան էր » :

Գրիգորը հարցաքննեցին , ուրացաւ . բայց ոչ հայրը և
ոչ դրացին չուզեցին հաւատալ իր խօսքին , վասն զի ստա-
խօսները ամէնուն վստահութիւնը կը կորսնցնեն :

Ուստի Գրիգոր խստիւ պատժուեցաւ , թէեւ այս ան-
գամ իրաւցնէ անմեղ էր : Բայց ամենէն գէշն այն է որ ,
այս դէպքին լուրը ամբողջ գիւղին մէջ տարածուեցաւ :

Հեռուեալ օրը երբ առտուն կանուխ դպրոց գնաց ,
բոլոր ընկերները իրեն նայելով փսբրտացին և լսեց որ իրեն
համար որկրամոլ , ստախօս ու գող կ'ըսէին :

Միայն իր ընկերներէն մին , Պետրոս , բան մը չէր
ըսեր : Մէյ մը կը կարմրէր և մէյ մը կը դեղնէր :

Վերջապէս աղմուկը դադարեցաւ , վասն զի վարժապետը
ներս մտաւ . խոժոռ խոժոռ նայեցաւ Գրիգորի , որ կը ջա-
նար արցունքները բռնել :

Բայց յանկարծ Պետրոս սաք ելաւ և դողդոջուն ձայ-
նով ըսաւ . « Ըսելիք մը ունիմ » :

— Ի՞նչ , Պետրոս , ըսաւ վարժապետը :

— Այդ գողութիւնն ու որկրամոլութիւնն ընողը Գրի-
գոր չէր , ես էի . զիս պէտք է պատժել :

Տղայք ու վարժապետը շատ զարամացան , իսկ Գրիգոր
երջանիկ էր որ իր անմեղութիւնը երեւան կ'ելլէր .

Սակայն ինքնիրեն ըսաւ .

« Պետրոս որքան ալ որ յանցանք մը գործած է , ինչ
աղէկ է , վասն զի ամէնու աղջեւ այդ յանցանքը խոստո-
վանելու քաջութիւնն ունեցաւ : Ասկիւմի վրայ ինչ որ ըսէ ,



ամէնքը իր խօսքին պիտի հաւատան , իսկ եթէ վաղը նորէն
յանցանքի մը համար զրպարտեն զիս , չպիտի կրնամ անմեղ
ըլլալս հաւտացնել : Ասկից ետքը սուտ չպիտի խօսիմ » :

Գնաց Պետրոսը համբուրեց և անոր համար թողութիւն
խնդրեց վարժապետէն , որ գովեց Պետրոսը իր ճշմարտա-
խօսութեանը համար :

Հարցմունք . — Գրիգոր ի՞նչ անասկ տղայ էր : — Ի՞նչ
զրպարտութիւն ըրին իր վրայ : — Հետեւանքը ի՞նչ եղաւ :
— Բուն յանցաւորը ի՞նչ ըրաւ : — Գրիգոր այս օրինակէն
ի՞նչ հետեւցուց :

Ուղղագրութիւն . — Գտնել տասը բառ , որոց մէջ փ
գիրը գտնուի և գրել զանոնք հրահանգի տետրին մէջ :

Գ Ա Ս Զ .

ԾԱՌԱՅՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՎԱՐՈՒՆԵԼՈՒ Է

Անգոր . — Առանց ուժի	Արեւակէղ . — Արեւէն երած
Ագարակապան . — Ագարակի սեր	
Նշմարել . — Հասկնալ , կռամել	
Մանկական . — Տղու վերաբերեալ	
	Գեղանի . — Գեղեցիկ
	Անկեղծ . — ճշմարիտ , առանց կեղծութեան

Հ Ա Մ Յ Ռ Օ Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Սրբունհի ագարակի մը սպասունհի էր Օր մը առտունէն

մինչեւ իրիկուն չարաչար աշխատելէ ետքը , իրիկուն ագա-
րակին բակը կ'աւլէր : Տանը աղջիկը՝ Արուսեակ , տեսաւ ,
մեղքցաւ ու գնաց օգնեց անոր , որով իր բարեսրտութիւնը
հաստատեց :

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Սրբունհի ագարակի մը մէջ սպասունհի էր :

Առտուն արշալուստուն ելեր և մինչեւ իրիկուն չարաչար
աշխատեց էր ջուր կրելով ու խոտ կտրելով :

Իրիկուն սաստիկ յոգնած էր . բայց որովհետեւ աշ-
խատասէր աղջիկ մըն էր . աւելն առաւ ու սկսաւ ագարա-
կին բակն աւլել , բայց թեւերը բոլորովին անզօր էին և եր-
բեք բակն այնքան մեծ երեւցած չունէր իրեն :

Ագարակապանին փոքրիկ աղջիկը , Արուսեակ , նոյն
բակին մէջ կը խաղար : Սրբունհի յոգնած ըլլալը նշմարեց :
Շուտ մը գնաց ուրիշ աւել մը առաւ և իր փոքրիկ թեւե-
րուն բոլոր ուժովը սկսաւ աւլել :

Սրբունհի փոքրիկ աղջիկան այս ըրածին զարմացաւ և
« Ի՞նչ կ'ընես , Արուսեակ , ըսաւ :

— Քեզի կ'օգնեմ պատասխանեց փոքրիկ աղջիկը . բա-
կին աս կողմը ես կ'աւլեմ , միւս կողմն ալ դու կ'աւլես ,
մէջտեղը իրարու կը հանդիպինք և ասանկով աւելի շուտ կը
լմննայ :

— Բայց , օրիորդ , պատասխանեց սպասունհին , բակը
աւլելը քու գործդ չէ :

Արուսեակ իր մանկական անուշ աչքերը վերուց Սրբու-
հի վրայ ու ըսաւ :

— Եթէ ես ալ քեզի պէս աղքատ եղած ըլլայի , զիս

ալ քեզի պէս սպասուհի պիտի ընէին, այն ատեն պիտի պատահէր որ երբեմն սաստիկ յոգնած ըլլայի, և այն օրը եթէ տունին աղջիկը գար ինծի օգնէր՝ ես շատ գոհ պիտի ըլլայի, ուստի հիմա ես ալ քեզի կ'օգնեմ. այս ըրածս արդեօք քեզի աղէկ չերեւնար ։

Սպասուհին փոքրիկ աղջկան մօտեցաւ և երկու այտերէն համբուրեց ։

Արեւակէզ այտերով սպասուհիին այս անկեղծ համբոյրները՝ ամենէն գեղանի կնոջ համբոյրներէն անուշ երեւցան Արուսեակի ։

Բառոյական . — Այսօր հարուստ ես, վաղը կրնաս աղքատ ըլլալ : Նայէ՛ որ միշտ բարի ըլլաս, աղքատներուն օգնես ։

Հարցմունք . — Սրբուհի ի՞նչ էր : — Ինչո՞ւ համար սաստիկ յոգնած էր : — Արուսեակ ո՞վ էր ու ի՞նչ ըրաւ : — Ի՞նչ մտածելով ըրաւ այդ բանը : — Ասկից ի՞նչ բարոյական կը հանես ։

Ուղղագրութիւն . — Գտիր քսան բառ, որոց մէջ s գիրը գտնուի և գրէ՛ զանոնք հրահանգի տետրին մէջ ։



Դ Ա Ս Է .

Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ս

Ննջել . — Բնանալ	Մասաղ . — Պզտիկ, բարև
Կծու . — Սասիկ	Վէպ . — Պատմութիւն
Վիշտ . — Յաւ	Դարման . — Դեղ, նար
Նեցուկ . — Կոթնելու սեղ, օգնական	Ուսուց . — Սովրեցուց
Սփոփել . — Դարմանել, մեղմացնել	Ս.ա ոչինչ դնել . — Բանի սեղ չղնել
Մնար . — Անկողնին գլուխը	Արտօսր . — Արցունք
	Ա՛հ . — Վախ

Ո՞վ կերակրեց զիս աալով ծիծ անուշ
Ո՞վ առաւ իր գիրկն, որ ննջեմ մուշ մուշ .
Իմ վարդ երեսիս ծաղիկներ թափեց .

Մայրիկս ։

Երբ իմ աչերէս փախաւ քուն գնաց,
Ո՞վ ինձ անուշիկ օրօրներ ասաց .

Եւ թեւերուն մէջ օրեց որ չի լամ .

Մայրիկս :

Ո՞վ նստաւ հսկեց իմ մատաղ գլխուն

Երբ որ անիս մէջ ննջէի սիրուն .

Եւ սիրոյ քաղցրիկ արցունքներ թափեց .

Մայրիկս :

Երբ կծու ցաւով կուլայի ես միշտ .

Ո՞վ աչքս սրբեց , թեթեւցուց իմ վիշտ .

Ահ ու դող զգաց որ ես չմեռնիմ .

Մայրիկս :

Ո՞վ վազեց օգնել երբ ես ինկայ վար ,

Եւ պատմեց ինձ վէպ որ ըլլայ ինձ ճար ,

Պագաւ ցաւած տեղն որ տանի դարման .

Մայրիկս :

Ո՞վ աղօթք ուսուց իմ բերնիս քնքուշ ,

Որ պաշտեմ զԱստուած ըլլամ միշտ զգոյշ ,

Եւ խեղճով շնորհքով կեանքս անցնեմ .

Մայրիկս :

Եւ կրնամ երբեք մոռնալ քեզ հոգիս ,

Գու որ սիրեցիր ու հագացիր զիս .

Եւ այնչափ ցաւեր առ ոչինչ դրիր ,

Մայրիկս :

Ո՞հ , այդպիսի բան մտքէս չի անցնիր ,

Եւ դու , ո՞վ Աստուած , իմ արեւ պահիր ,

Յուսամ վարձատրել քու անբաւ հոգեր ,

Մայրիկս :

Իսկ երբ դառնաս դու տկար պառաւուկ

Իմ հզօր բազուկ քեզ ըլլայ նեցուկ .

Եւ պիտի սփոփեմ քու բոլոր ցաւեր :

Մայրիկս :

Եւ երբոր տեսնեմ որ զլուխդ ծռի ,

Ես պիտի հսկեմ մօտ քո սնարի ,

Եւ սրտիս խորէն պիտ'արատար թափեմ ,

Մայրիկս :

Ուղագրութիւն . — Գտիր 10 բառ , որոց մէջ չ գերբ
գտնուի և գրէ զանոնք հրահանգի տետրին մէջ :

Գ Ա Ս Ը .

ՓՈՔՐԻԿ ԱՂՋԻԿՆ ՈՒ ՀԱՅԵԼԻՆ

(Ա . Ռ . Ա . Կ)

Տգեղ . — Դեղէցիկ չեղող
Վճիտ . — Յսակ , փայլուն
Շողօքորդիկ . — Սուս գովել

Ժպտիլ . — Անու անու խնդալ
Տնկաղ . — Սփռ [շխակ ընել
Յլկեղ . — Բանի մը երեսը շիփ

Հ Ա Մ Ա Ռ Օ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Փոքրիկ աղջիկ մը հայելին մէջ կը նայի ու անոր փայ-
լունութեանը զմայլելով կը շոյ՛ գայն ու կը ժպտի . Հայե-
լին մէջ ալ իր պատկերը կ'սկսի ժպտիլ . աղջիկը թեւերը
կը բանայ , պատկերն ալ կը բանայ : Վերջապէս հայելին կը

խօսի և կը հասկցնէ փոքրիկ աղջկան թէ աշխարհի մէջ ինչ որ ընես՝ փոխարէն այն կը գտնես :



ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սուրբիկ օր մը հայելիին մէջ ինքզինքը կը դիտէր Հայելին այնքան գեղեցիկ, այնքան փայլուն էր որ, Սուրբիկ ըսկսաւ ձեռքովը շոյել զայն և ժպտիլ : Անմիջապէս իր պատկերն ալ սկսաւ ժպտիլ հայելիին մէջէն : Սուրբիկ զարմանքէն բերանը բացաւ, պատկերն ալ բերանը բացաւ : Փոքրիկ աղջիկը կարծեց թէ հայելիին մէջ երեւցած աղջիկը զինքը

կը ծաղրէ ու դէմքը կախեց : Պատկերն ալ դէմքը կախեց : Այն ատեն Սուրբիկ լսեց որ հայելին լեզու կ'ելլէր ու կը խօսէր : Մտիկ ըրաւ : Տեսէք հայելիին մէջի պատկերը ի՞նչ կ'ըսէր :

« Ես քու պատկերդ եմ և ամէն ատեն ինքզինքդ քեզ կը ցուցունեմ ինչպէս որ ես, առանց շողոքորդելու ու առանց խաբելու :

« Եթէ բարկանաս, սրդողիս կամ լաս, հայելիին մէջ չայլ, և ես պիտի ըսեմ քեզ թէ տգեղ ես, շուտ մը արցունքներդ սրբէ ու ժպտէ :

« Եթէ առտուն մոռցար լուացուելու կամ մազերդ սանտրելու, պիտի ըսեմ քեզ թէ աղտոտ ես, շուտ լուացուէ :

« Կը տեսնես որ օգտակար եմ : Բայց եթէ հին ատենները ապրած ըլլայիր, զիս չպիտի ճանչնայիր : Մարդոց առաջին հայելին վճիտ ջուրն էր : Վերջէն՝ յղկուած մետաղներէ, պղինձէ, երկաթէ, երբեմն ալ արծաթէ ու ոսկիէ շինեցին : Իրաւ է որ ես ոսկի չեմ, պարզապէս աւազի ու տնկաղի խառնուրդ մըն եմ, բայց կը տեսնես որ անոնցմէ աղէկ եմ. քանի որ քու պատկերդ հաւատարմաբար կը ցուցունեմ քեզ :

« Ասկից զատ գիտցիր թէ, ինչպէս որ ինձի ժպտած ատենդ կը ժպտիմ, սրդողած ատենդ կը սրդողիմ, ծաղրած ատենդ կը ծաղրեմ, այնպէս ալ աշխարհի վրայ մարդ միշտ ինչ որ ընէ՝ փոխարէն այն կը գտնէ : Եթէ բարիք ընէ՝ բարիք կը գտնէ և եթէ չարիք ընէ՝ չարիք կը գտնէ :

Հարցմունք. — Սուրբիկ հայելիին դէմ ի՞նչ ըրաւ : — Հայելին ի՞նչ պատասխանեց : — Առջի մարդիկ հայելի տեղ

ի՞նչ կը գործածէին : — Հայերին խօսքերուն հետեւութիւնն ի՞նչ էր :

Ուղղագրութիւն . — Գտիր տասը բառ , որոց մէջ ջ գիրը գտնուի և զրէ զանոնք հրահանգի տետրին մէջ :



Կ Ա Ս Թ .

ՈՉԻԱՐԸ ԵՒ ԿՈՎԸ

(ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵՆԻՔՆԵՐ)

Գիւէ՞ք , աղաքս , թէ ոչխարը ի՞նչ կուտայ մեզ : Նախ և առաջ կուտայ իր վրայի մազերը , որոնք բոլոր կը կոչուին : Բուրդէ կը շինուին՝ ֆանելաներ , անկողնոյ վերմակներ , գորգեր , զգեստներ , գուլպաներ և ուրիշ խել մը գործածական առարկայներ :

Բայց ոչխարը բաց ի բուրդէն , կուտայ նաեւ մեզ իր

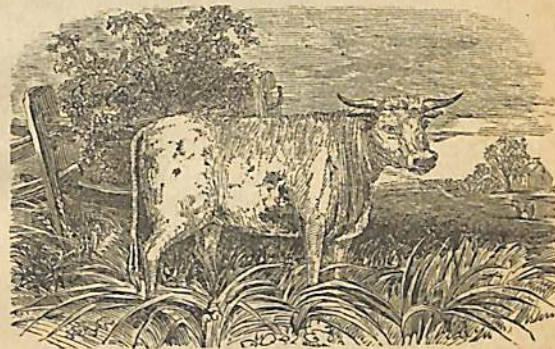
մորթը , որմէ կաշի կը շինուի , իր միսը կուտենք և կաթը կը խմենք կամ պանիր կը շինենք :

Ոչխարի կաշին կը ծառայէ կոշիկներ ու մուճակներ , փոկեր , ձիու թամբեր , գրքի կողքեր , թղթապանակներ և ուրիշ շատ մը առարկաներ շինելու : Կաշին շինողը կաշեգործ կը կոչուի և կաշիով ոտքի ամաններ շինողը՝ կոշկակար :

Ոչխարին ձագը գառն ու գառնուկ կը կոչուի :

Ոչխարներու բազմութիւն մը հօտ կը կոչուի և հօտն առաջնորդողը՝ հովիւ :

Կոջը ալ կուտայ մեզ իր կաթը , որմէ սեր ու մածուն կը շինենք , ինչպէս նաև կարագ ու պանիր : Կաթ ծախողը կաթնավաճառ կը կոչուի :



Կովին կաթէն զատ , կաշին , եղջիւրներն ու միսն ալ օգտակար կ'ըլլան մեզ : Եղջիւրներէն կը շինուին սանտրեր , դդաւներ , դանակի կոթեր , զմելիներ , կոճակներ և ուրիշ զանազան առարկայներ :

Կովուն ձակը հորթ կը կոչուի , և արուն՝ եզ : Եզը սայլերու կը լծեն կամ արօր քաշել կուտան :

Հարցմունք . — Ոչխարն ի՞նչ կուտայ մեզ : — Բուրդէն ի՞նչ կը շինեն : — Կաթը ի՞նչ կ'ընեն : — Ոչխարին ձագը ի՞նչ կը կոչուի : — Հօտն ի՞նչ է : — Կովուն եղջիւրէն ի՞նչ կը շինեն : — Կովուն ձագն ու արուն ի՞նչ կը կոչուին :



Դ Ա Ս Ժ .

ԱՔԱՂԱՂ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աքաղաղին մէկը աղբիւսն քրքրած ատեն
Ինչպէս եղաւ՝ մարգարիտ մը գտաւ մէջէն .

Գառնայ ի՞նչ ըսէ աղէկ .

« Հը՛ , ինչ փուճ բան նայեցէ՛ք ,

Մարդիկ որքան անխելք են

Որ սըւոր մեծ գին կը գնեն .

Ինձի համար , կ'ուզէ՞ք ըսեմ՝ ճշմարտը .

Հատ մը գարին լաւ է քան այս մարգարիտը :

Իրաւ գարին տեսք չէ ,

Բայց փոր կը կշտացնէ : »

Ահա այսպէս է ընդհանուր

Տրդէտ մարդոցը դատաստան .

Որ բանէն որ համ՝ չեն առնուր՝

Իրենց համար է անպիտան ,

ՔՌԻԼՈՎ



Դ Ա Ս Ժ Ա .

ՆՄԱՆՈՒՅԻՒՆՆԵՐ

Աշխարհի վրայ շատ մը առարկայներ , իրենց այս կամ
այն յատկութիւնովը , օրինակի համար՝ ձեւովը , հոտովը ,
գոյնովը , համովը եւն . իրարու կը նմանին : Եւ մենք , խօս-
ած կամ գրած ատեննիս , այդ առարկաներուն այս կամ
այն յատկութիւնը հասկցնելու համար , ուրիշ նմանօրինակ
առարկայի մը կը նմանցնենք :

Օրինակի համար երբ փոքրիկ տղու մը այտերը կարմրին, կ'ըսենք. «Խնձորի պէս կարմրեր է» : երբ մէկը տեսնենք որ սաստիկ ուժով է, կ'ըսենք. « Առիւծի պէս ուժով », վասն զի իմացած կամ տեսած ենք որ խնձորը կարմիր է և առիւծը ուժով և Նոյնպէս երբ շատ տաք բան մը բռնենք ձեռուրիս և կամ չափազանց տաք կերակուր մը ուտելով՝ բերաննիս այրի, կ'ըսենք. « Կրակի պէս տաք է », վասն զի գիտենք որ կրակը տաք է :

Ահա այսպէս է որ կ'ըսենք .

Զիւնի պէս ճերմակ . — Վարդի պէս անուշահոտ . — Արեւու պէս պայծառ . — Պողպատի պէս պաղ . — Կատուի պէս չար . — Մեղրի պէս անուշ . — Ադամանդի պէս թանկագին . — Մրջիւնի պէս աշխատասէր . — Բանտի պէս մութ . — Քարի պէս ծանր . — Վաղրի պէս կատաղի . — Զմեռուան պէս ցուրտ . — Ոսկիի պէս փայլուն . — Երկաթի պէս կարծր . — Հրեշտակի պէս բարի . — Երկինքի պէս կապոյտ . — Քայտախի պէս կծու :

Վարժութիւն . — Կէտերուն տեղ լեցնել բառեր :

Լուսնի պէս . . . : — Էջու պէս . . . : — Շաքարի պէս . . . : — Ամառուան պէս . . . : — Մեղրամովի պէս . . . : — Սոխակի պէս . . . : — Փետուրի պէս . . . : — Տղու պէս . . . :

Ուղղագրութիւն . — Հետեւեալ բառերուն մէջի տառասխալները ուղղել :

Բառաւոր . հաձ . չուր . գոյր . քոյն , ծով . հով . մարթ . ոջխար . երկինգ . պարքեւ . արթար . երկադ . ցիւն . մրչիւն . փանդ . շագար . փարի . փերան :

Գ Ա Ս Ժ Բ .

ՇՈՒԱՅԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ

Շոալութիւն . — Ունեցածը անպէս տեղը եւ առանց խոնքմութեան վասնել	Ագահութիւն . — Ունեցացը չուտել՝ վախճալով որ կը հասնի
Ապագայ . — Գալիք ժամանակ	Հափեղ . — Անյապաքար ուտել
Խնայել . — Չափով գործածել	Գանձ . — Պահուած հարսութիւն
Որջ . — Կենդանիներու բնակարան	Փորձառութիւն . — Շատ բան տեսնել

Հ Ա Մ Ա Ռ Օ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երկու աղուէս գիշերանց հաւնոց մը կը մտնեն և բոլոր հաւերն ու վառեակները մեռցնելէ ետք, մին կ'ուզէ ամէնն ալ այն օրը ուտել ու հատցնել, այնպէս որ կը ճաթի, իսկ միւսը կ'ուզէ ապագային ալ պահել և հետեւեալ օրը նորէն վերադառնալով, հաւերուն տէրը զինքը կը բռնէ ու կը մեռցնէ :

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երկու աղուէս գիշերանց հաւնոց մը մտան . աքաղաղը, հաւերն ու վառեակները խեղդեցին և յետոյ փորերնին կշտացուցին : Անոնց մին, որ երիտասարդ ու կրակոտ էր, կ'ուզէր ամէնն ալ լափել, միւսը՝ որ ծեր ու ագահ էր, կ'ուզէր ապագային ալ ուտելիք պահել : Երբը կ'ըսէր . « Զաւակս, փորձառութիւնը զիս խելացի ըրաւ . ծնելէս ի վեր

չատ բաներ տեսայ, բոլոր ունեցածնիս մէկ օրուան մէջ չուտենք, բաղդերնիս բանեցաւ, գանձ մը գտանք, պէտք է խնայել զայն»: Երիտասարդը պատասխանեց. «Քանի որ հոս եմ, կ'ուզեմ՝ ամէնն ալ ուտել և ութ օրուան համար կշտանալ, վասն զի մէյ մըն ալ հոս չենք կրնար վերադառնալ. հաւերուն տէրը վրէժ լուծելու համար մեզ կ'սպաննէ»: Այս խօսակցութենէն ետքը իւրաքանչիւրն իր ուզածն ըրաւ: Երիտասարդը այնչափ կերաւ որ ճաթեցաւ ու հազիւ կրցաւ իր որջն երթարով մեռնիլ: Ծերը, որ խնայողութեամբ ապրիլը խելացութիւն կը համարէր, հետեւեալ օրը նորէն հաւնոց վերադառնարով՝ բռնուեցաւ ու սպաննուեցաւ:

Շուայութիւնն ու ագահութիւնը երկուքն ալ հաւասարապէս գէշ են. Մէկուն վերջը աղքատութիւն է և միւսին վերջը՝ անձնասիրութիւն: Մարդ շահածը վատնելու չէ, ծերութեան համար քիչ մը բան խնայելը աղէկ է. բայց հարստութիւն դիզելու համար ինքզինքը ամէն բանէ ալ զրկելու չէ:

Հարցմունք. — Աղուէսներն ի՞նչ ըրին. — Մէկուն կարծիքն ի՞նչ էր և միւսինը ի՞նչ. — Ո՞ր կարծիքին հետեւեցան, — Հետեւութիւնն ի՞նչ եղաւ:

Ուղղագրութիւն. — Դանել քսան բառ, որոց մէջ ք գիրը գանուի, և զրեղ զանոնք հրահանգի տետրին մէջ:



Դ Ա Ս Ժ Գ .

Ս Ի Ր Ե Ս Տ Ե Ս Ն Ե Լ

Ժրաջան . — Աւսասոզ	Արագընթաց . — Շուտ վազող
Նորաբողբոջ . — Նոր բուսած	Խայտալ . — Ցատկուտ
Արձաթափայլ . — Արձաթի պէս փայլուն	Թուխ . — Մութ, սեւ
Խոխոջ . — Վազող ջուրին ձայնը	Անլրէպ . — Անպատահաւոր
Անկոջ . — Ինքնիրեն եկած	Պիտանի . — Օգտակար
	Խելացի . — Խելացի

— Սիրես տեսնել ծաղկանց վերել
Մի ժրաջան մեղու թեթեւ,
Որ կը փութայ տալ զիւր բարեւ

Առ վարդենին նորաբողոջ . . .
— Ո՛հ, ո՛չ :

— Սիրեն տեսնել մանկան սիրուն
Յօրօրոցին ննջելն ի քուն
Մինչ իւր մայրիկն ալ՝ օրն ի բուն՝
Զայն օրօրէ ձայնիւ դողդոջ . . . :
— Ո՛հ, ո՛չ :

— Սիրեն տեսնել թուխ ամպոց տակ,
Արծաթափայլ ջինջ ու յըստակ,
Գարնանային մի սուրբ վըտակ,
Որ արձակէ մեղմիկ խոխոջ . . . :
— Ո՛հ, ո՛չ :

— Սիրեն տեսնել և փոյթ ի փոյթ,
Թիթեռնիկներ կարմիր կապոյտ,
Որոնք ծաղկանց վերայ կոյտ կոյտ՝
Խայտան՝ զըւարթ հիւրեր անկոյ . . . :
— Ո՛հ, ո՛չ :

— Սիրեն տեսնել արագընթաց
Ահեղ արծիւ մ'որ թեւաբաց
Կը սըլանայ՝ իւր զաւակաց
Համար փնտռել մի մութ խոռոջ . . . :
— Ո՛հ, ո՛չ :

— Սիրեմ տեսնել մի պատանի
Որ իւր պարտուց հոգ կը տանի,

Եւ՝ աշխատող ու խելացի,
Միշտ կը կարդայ և կ'ուսանի
Որպէս զի օր մ'անվրէպ լինի
Աշխարհի մէջ մարդ պիտանի :

Ա. ՓԱՆՈՍՅԱՆ

Դ Ա Ս Ժ Դ .

Ա Ռ Ի Ի Ծ Ն Ե Ի Մ Ո Ի Կ Ը

Յանց . — Կենդանիներ բռնելու համար չուանե հիւսուածք	Յանկարծ . — Մեկէն ի մեկ Ասիլ . — Պատեհութիւն, միջոց
Անտառ . — Տեղ մը, ուր բազմա- թիւ ծառեր կան [ձեռները	Որսորդ . — Կենդանիներ բռնող Կատաղաբար . — Կատաղի կերպով
Թաթ . — Կենդանիներէն ունաց	Մոնչիկ . — Առիւծին պօռալը

Օր մը անտառի մը մէջ քնացեր էր առիւծը : Մուկ մը
յանկարծ առիւծին երկու թաթին մէջտեղը ցատքեց, և
առիւծէն բռնուեցաւ :

Առիւծն այդ մուկը պիտի սպաննէր, բայց այնչափ
աղաչեց ու պաղատեց կենացը խնայելու որ, առիւծը թո-
ղուց մուկը որ երթայ : Այն ատեն երախտագէտ մուկն ըսաւ .
« Ազնիւ առիւծ, յուսամ՝ որ օրին մէկը առիւթ պիտի ունե-
նամ այդ բարութեանդ փոխարէնը հատուցանելու » :

Առիւծը խնդաց և չհատապ բնաւ որ անանկ պղտիկ
կենդանի մը պիտի կարենայ իրեն օգտակար ըլլալ :

Շատ ժամանակ չանցաւ, երբ առիւծը հաստ չուանով

չինուած ցանցի մը մէջ ինկաւ : Գանի մը որսորդներ այդ ցանցը փութիւն անտառին մէջ : Առիւծը պարապ տեղը աշխատեցաւ ցանցէն դուրս ելնելու և սկսաւ կատաղաբար մռնչել :

Պզտիկ մուկն անոր մռնչիւնը լսեց և շուտ օգնութեան վազեց : Մուկն սկսաւ իր սուր ակուններով ցանցը կրծել , և երկար ատեն աշխատելէ ետեւ՝ յաջողեցաւ շուտը կտրել և առիւծը ազատել :

Հարցմունք . — Մուկը ի՞նչ ըրաւ : — Առիւծին թաթէն ազատելու համար ի՞նչ ըսաւ : — Փոքրիկ մուկը ի՞նչպէս կրցաւ առիւծը ազատել : — Այս պատմութեան մէջ ի՞նչ բարոյական կայ :

Ուղղագրութիւն . — Գտնել քսան բառ , որոց մէջ կ գիրը գտնուի , և գրել զանոնք հրահանգի տեսրին մէջ .

Կ Ա Ս Ժ Ե .

Հ Ա Կ Ա Ռ Ա Կ Ն Ե Ր

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Երբ որ ըսեմ «Պետրոսը կը սիրեմ» , կը նշանակէ թէ ուրախ կ'ըլլամ՝ երբ Պետրոսին աղէկութիւն մը ըլլայ , կը ցաւիմ՝ երբ Պետրոս հիւրընդէսյ կամ փորձանքի մը հանդիպի : Իսկ երբ ըսեմ «Պետրոսը կ'աճեմ» , կը նշանակէ թէ գոհ կ'ըլլամ՝ երբ Պետրոսին գէշութիւն մը ըլլայ , և ուրախ կ'ըլլամ , երբ Պետրոս հիւրընդէսյ կամ վիշտ մը ունենայ : Ըսել

է որ աճելը սիրելուն հակառակն է : — Նոյնպէս երբ կ'ըսեմ , «Գէորգ աշխատեսր է» , կը նշանակէ թէ Գէորգ իր դասերը պատրաստելու համար կ'աշխատի , առտունները ուշ չելլեր , պարապ ժամանակ չանցուններ . իսկ երբ ըսեմ «Գէորգ ծոյղ է» , կը նշանակէ թէ Գէորգ ժամանակը պարապ կ'անցունէ , չուզեր աշխատիլ , չսիրեր դաս պատրաստել , հետեւաբար աշխատեսրը ծոյղին հակառակն է : — Նոյնպէս նաև երբ կ'ըսեմ «Մաքրուհի իւելօֆ է» , կը հասկնամ թէ Մաքրուհի ծնողացը կը հնազանդի , սունը կամ դպրոցը չվազեր , չպուռար , բնկերներուն չդպիր . իսկ երբ ըսեմ «Մաքրուհի անառակ է» կը հասկնամ թէ Մաքրուհի խօսք մտիկ չըններ , կը վազէ , աղմուկ կը հանէ , կը կոտորէ , կը թափէ . ըսել է Իելօր՝ անուշին հակառակն է :

Վարժութիւն . — Գտնել հետեւեալ բառերուն մէջ իրարու հակառակ եզրող բառերը .

Թաց . բարի . մեծ . բարձր . տաք . մօտ . երկայն . գեղեցիկ . ցած . երախտագէտ . պզտիկ . սուղ . հեռու . ուշ . չոր . առտու . պաղ . մութ . չար . հնազանդ . կարճ . խելացի . տգեղ . ձմեռ . աժան . աղքատ . կանուխ . ծախել . ուրախանալ . ապերախտ . երթալ . կապել . անխելք . լալ . թշուառ . իրիկուն . կուշտ . լեցուն . անօթի . իյնալ . տակ . լոյս . հարուստ . տրտմիլ . գալ . ամառ . անհնազանդ . դնել . խնդալ . երջանիկ . պարապ . վրայ . ելլել . քակել :

Գտնել հետեւեալ բառերուն հակառակները .

Գտնել . տալ . ուրախ . մոռնալ . ապրիլ . սկսիլ . ծանր . քնանալ . օգտակար . հպարտ . զթասիրտ . գոցել . նեղ . սուտ . լսօսիլ . ցերեկ . ծեր . տկար . բարակ . կարծր :



Գ Ա Ս Ժ Զ .

Ա Մ Ա Ռ

Ահա գայ ամառ, կիզիչ եղանակ,
Անխոնջ վաստակի, պաղի ժամանակ .
Իր աստուածեղէն ջերմութեան հոգին
Կենսատու ջուրով ծաւալէ Արփին,
Հասած է ծիրան և տանձ մեղրածոր
Կարմիր վարդի պէս կը փայլի խնձոր .



Սաթի պէս դեղին կախուած է ողկոյզ,
Մանկտին ապշոպէ սալր, նուռ և թուզ,
Զըմերուկ, սեխով լի է բուրաստան .
Իբր հոսանք ոսկի ծփի անդաստան .
Եւ, արտերուն մէջ, ծանրացած հասկեր
Յոյժ հիանալի նկարեն պատկեր :
Յետ երեք անգամ երգի խօսնակին՝
Զարթնու իսկ և իսկ հնձողի հոգին :
Շողջողայ մանգաղ մինչ գործէ մշակ .
Ծանրաբերձ սայլին ճռիչն անուշակ
Կը հնչէ հեռու հեռու դաշտերէն,
Երբ կալը բերէ հունձքը արտերէն .

Գ Ա Ս Ժ Է .

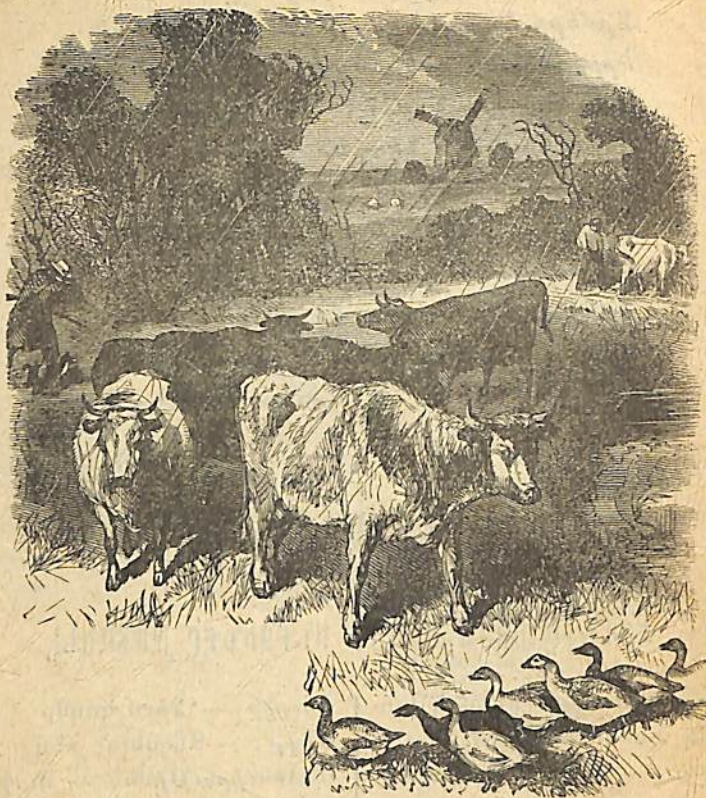
Վ Տ Ա Ն Գ Ի Ա Տ Ե Ն Մ Ի Ա Յ Ն Ի Ն Բ Ձ Ի Ն Բ Ը Չ Մ Տ Ա Ս Ծ Ե Լ

Մարգագետին . — Գեղեցիկ խո-		Շուրջը . — Չորս կողմը
սերով ծածկուած արօ		Անցք . — Անցնելու սեղ
Բառաչել . — Կովուն պողալը		Անձնուիրութիւն . — Ուրիշ մը
Սարսափահար . — Վախցած		համար ինքզինքը զոհել

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անձրեւ կուգար . Հոփփսիմէ և իր փոքրիկ դրացուհին
Զապէլ ուզեցին ամենէն կարճ ճամբէն տուն վերադառնալ .

Ճերմակ ու կարմիր կովերով լեցուն մարգագետինէ մը կ'անցնէին :



Յանկարծ կովերը վախցան և երկու աղջիկներուն վրայ սկսան վազել , ահուելի կերպով բառաչելով :

Հռիփսիմէ և Զապէլ սկսան փախչիլ սարսափահար :

Հռիփսիմէ , որ Զապէլէն աւելի մեծ ու աւելի ուժով էր , կրնար անկէ աւելի շուտ վազել . բայց զայն պաշտպանելու համար անոր քովէն չհեռացաւ :

Վերջապէս մարգագետին շուրջ քաշուած վանդակին քով հասան : Բայց վանդակէն դուրս ելլելու համար հազիւ մէկ հոգիի անցնելու տեղ կար : Հռիփսիմէ կ'զգար որ կատաղի կովերէն մէկը իրեն այնչափ մօտեցեր էր որ , գրեթէ ետին էր :

Հռիփսիմէ ձեռքը հովանոց մը ունէր , զոր գոցեր էր , որպէս զի աւելի հանդիստ վազէ : Մինչդեռ Զապէլ վանդակին նեղ անցքէն դուրս կ'ելլէր , քաջասիրտ Հռիփսիմէ ետին դարձաւ ու մէկէն ի մէկ հովանոցը բացաւ կովուն դէմ :

Կովը ետ ետ գնաց և Հռիփսիմէ ժամանակ ունեցաւ Զապէլի ետեւէն վանդակէն դուրս ելլելու :

Երկու աղջիկները տուն վերադարձան սարսափահար : Հռիփսիմէ ուրախ էր որ Զապէլը փրկեր էր և Զապէլ Հռիփսիմէի անձնուիրութիւնը չէր կրնար մոռնալ :

Եւ այն օրէն սկսեալ առաջուրնէ աւելի սիրեցին զիրար :

Հարցմունք . — Հռիփսիմէ ու Զապէլ ինչո՞ւ մարգագետնէն կ'անցնէին : — Ինչո՞ւ սկսան վազել : — Ի՞նչ պատահեցաւ , երբ մարգագետնին եզերքի վանդակապատը հասան : — Ի՞նչպէս յաջողեցան ազատիլ : — Այս պատմութենէն ի՞նչ հետեւութիւն կը հանես :

Ուղղագրութիւն . — Հետեւեալ բառերուն տառասխալները ուղղէ .

Տղազ . աիէզէրք . փան . քանել . մատ . աւելի . տագցնել . քնթակ . ջարազանց . կառգ . թիտէլ . կարթալ . թաս . թպրոց . հրահանք . տէտրակ . քրիջ . գուղթ . մէլան . մէծ . քէղէցիկ . ուսու մնասեր . աշխատուղիւն :



Գ Ա Ս Ժ Ը .

Հ Ռ Ի Փ Ս Ի Մ Է

Սրտագրաւ . — Սրտ շարժող
 Աղէտ . — Փորձանք, բռնառութիւն
 Սպեղանի . — Դեղ մը
 Ամենաբուժ . — Աւեճ բան բժշկող
 Փոյթ . — Շուտ
 Ջերժ . — Ազատ
 Ուշադիր . — Ուշադրութիւն ընող

Ներքեւ . — Տակը
 Առատօրէն . — Առատ կերպով
 Յնձութիւն . — Ուրախութիւն
 Խնդաղին . — Խնդալով, ուրա-
 խութեամբ
 Շող . — Ճառագայթ
 Միաթեւ . — Մեկ թելով

1 Հինգ տարեկան
 Մի աղջկան
 Մեքենայ մը կտրեց տարաւ
 Աջ թիւն . (Ինչ աղէտ սրտագրաւ .)
 — Մանկիկն այնքան հեծեց լացաւ ,
 Թափեց այնքան արցունք և ցաւ
 Որ հայրաբար
 Աստուածն արդար
 Գթութեան շող մ'ուղղեց վրան .
 — Ամենաբոյժ սպեղանի
 Որ փոյթ գոցեց վէրքին բերան
 Եւ միաթեւ , այլ կենդանի
 Հատոյց իւր մօր
 Մանկիկն անզօր :

2 Անցան օրեր և Հռիփսիմէ
 (Հռիփսիմէ էր անունն , ըսի .)
 Ալ զերժ վէրքէ , դառնութենէ ,
 Ամէն առտու կ'երթար դասի .
 Եւ անդադար
 Գիրք կը կարդար ,
 Եւ իւր պարտուց խիստ ուշադիր ,
 Չախոյն այնքան լաւ գրէր գիր .
 Որ վարժատան յարկին ներքեւ
 Ինք առնելով նիշ ու պարգեւ
 Միւս աղջրկանց
 Առթէր նախանձ :

3 Յանկարժ մի օր մեծ և բարի

Կին մ' (ամուսին մեծ իշխանի)
 Գիւղին մէջէն անցած ատեն
 Կանգ առաւ և դիւղապետէն
 Խնդրեց խկոյն
 Որ փոքրագոյն

Այլ խելացի յառաջագէմ
 Մի աշակերտ բերեն իր դէմ .
 — Մարդ խրկեցին և Հռիփսիմէն
 Առին բերին վարժատունէն :

4

Աղջիկն անվախ
 Կազմ և ուրախ ,
 Այլ թեւազուրկ երբ երեսցաւ ,
 Ազնիւ տիկնոջ աչքը լեցաւ .
 Իւր գգուանօք ու քաղցրաձայն
 Իւր գրկաց մէջ առնելով զայն ,
 Տուաւ պաջիկ
 Եւ « փոքրիկ աղջիկ ,
 « Ըսաւ , գոհ եմ որ դու այդպէս
 « Աշխատասէր և խոհեմ ես ,
 « Լաւ կը գրես , լաւ կը կարդաս
 « Եւ կ'ուսնիս ինչ որ տան քեզ դաս .
 « Արդ փոխարէն
 « Առատօրէն

« Քեզ վարձատրել կ'ուզեմ այսօր .
 « Ըսէ , ի՞նչ տամ , գրքոյկ մ'աղուոր ,
 « Հագո՞ւստ , պատկեր թէ խաղալիք .
 « Կ'ուզե՞ս շաքար կամ ուտելիք ,

« Կ'ուզե՞ս օղեր ,
 « Մի , մի վախեր ,
 « Ըսէ շիտակ : Իսկ Հռիփսիմէ
 Հոգին յցուած ցնծութենէ
 Բացաւ շրթունքն և խնդազին
 Գոչեց . « Թեւ մը տուէք , տիկին » ,

ս. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Հարցումն . — Ի՞նչպէս եղաւ որ Հռիփսիմէ աջ թեւը
 կորսնցուց : — Վէրքը բժշկուելէն ետքը Հռիփսիմէ ի՞նչ ըրաւ :
 — Ինչո՞ւ ընկերները կը նախանձէին իր վրայ : — Իշխանուհին
 գիւղը եկած ատեն ի՞նչ ուզեց : — Ինչո՞ւ Հռիփսիմէն ներ-
 կայացուցին իրեն . — Իշխանուհին Հռիփսիմէի վիճակը տես-
 նելով ի՞նչ ըրաւ : — Հռիփսիմէ ի՞նչ խնդրեց անկէ : — Այս
 պատմութիւնը ի՞նչ հետեւութիւն ունի :

Վարժութիւն . — Գտնել հետեւեալ բառերուն հակա-
 ւակները և գրել հրահանգի տետրին մէջ .

Բարեկամ . աջ . առաջ . վախկոտ . յանցաւոր . պատժել .
 գովելի . պակաս . վայելուչ . շիտակ . նոր . կին . մանչ . հա-
 ւատացեալ . մանր . առողջ . սխալ . կամաց :

Ուղղագրութիւն . — Գտնել տասը բառ , որոց մէջ յ
 գիրը գտնուի և նշանակել հրահանգի տետրին մէջ :

Գ Ա Ս Ժ Թ .

Մ Ա Ն Ի Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ի

Մուլութիւն . — Գեօ սովորութիւն
 Դատարկ . — Պարապ
 Ահագին . — Սոսկալի, խոտո
 Ցօղուն . — Ծաղիկներու եւ սուկ-
 կերու կարբ

Ընկուզենի . — Ընկուզի ծառ
 Զախջախել . — ձգել
 Մապցիլ . — Փաքքուելով վեր ելլել
 Համոզուիլ . — Բանի մը նումարիս
 Ըլլալուն աղեկ մը հաւատալ

1. Ծ Ո Յ Լ Ը

«Երբեք չեմ աշխատիր, կ'ըսէր ծոյլ մը բժշկին, վասն զի միշտ հիւանդ եմ»: Բժիշկը պատասխանեց. «Ծատ աւելի ճշմարիտ խօսած կ'ըլլայիր եթէ ըսէիր. Միշտ հիւանդ եմ, վասն զի երբեք չեմ աշխատիր»: Պէտք է համոզուիս որ անգործութիւնը բոլոր մոլութեանց մայրն է և շատ մը հիւանդութիւններ յառաջ կը բերէ: Աշխատող մարդը քիչ անգամ հիւանդ կ'ըլլայ, իսկ ծոյլը՝ միշտ հիւանդ է»:

2. Ե Ի Կ Ո Ւ Տ Ա Կ Ա Ռ Ն Ե Ի

Երկու տակառ միասին ճամբայ ելան. մէկը գինիով լեցուն էր, իսկ միւսը դատարկ. լեցուն տակառը հանդարտ հանդարտ գլորելով կը քալէր, իսկ դատարկը կը ցատկոտէր ճամբուն վրայ և ահագին աղմուկ ու փոշի կը հանէր:

Այսպէս է խելքով լեցուն զլուխը, կ'ուսանի և իմաստուն կ'ըլլայ և ապրելու համար դժուարութիւնն չի քաշէր,

բայց անխելքը՝ դատարկ տակառին պէս, միայն աղմուկ ու փոշի կը հանէ և երբ մեծնայ, ուտելիք չի գտնէր:

3. Ը Ն Կ Ո Յ Ձ Ե Ի Դ Դ Ո Ւ Մ

Ամառուան օր մը գիւղացի մը ընկուզենիի մը շուքին տակ կը հանգչէր: Վեր նայելով տեսաւ որ ծառը ընկոյզներով ծածկուած էր: Ընկուզենիին քով բուսած էր դդումի բարակ ցողուն մը, որ ծառն ի վեր մագլցեց էր, և որմէ կախուած էին ահագին դդումներ: Գիւղացին քթին տակէն խնդաց ու ըսաւ. «Շիտակը եթէ աշխարհս ես ստեղծած ըլլայի, փոխանակ այս ահագին ծառին ասանկ պզտիկ պտուղներ և այս բարակ ցողունին ասանկ խոշոր պտուղներ տալու, դդումը ընկուզենիին վրայ կը բուսցնէի և ընկոյզը դդումի ցողունին վրայ»: Այն միջոցին վերէն ընկոյզ մը իյնալով գիւղացիին քթին զարկաւ ու արիւնեց: Այն ատեն գիւղացին գոչեց. «Մեզայ Աստուած, որ ըրածիդ չհաւնեցայ. եթէ վերէն ինկածը դդում մը ըլլար, գլուխս պիտի ջախջախէր»:

Հարցմունք . — Ծոյլը չաշխատելուն ի՞նչ պատճառ կը ցուցունէր: — Բժիշկը ի՞նչ պատասխանեց:

Երկու տակառներն ի՞նչ էին: — Ո՞րն աւելի աղմուկ կը հանէր: — Այս պատմութեան մարդոց նկատմամբ ի՞նչ հետեւութիւն կը հանես:

Գիւղացին ո՞ր նստած էր: — Ընկոյզներն ու դդումը դիտելով՝ ի՞նչ դիտողութիւն ըրաւ: — Ի՞նչ պատահեցաւ յետոյ: — Այս պատմութեան հետեւութիւնն ի՞նչ է:



Կ Ա Ս Ի .

Ա Ղ Օ Յ Ո Ղ Տ Ղ Ե Կ Ը

Այրի . — Ամուսինը մեռած
Վշտագին . — Վիճակ լեցուն
Մանկական . — Տղայական
Հզոր . — Զօրաւոր, կարող

Ափսոս . — Աւա՛ղ
Փրկել . — Ազատել
Երկնային . — Երկնքի
Փութալ . — Անապարել

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Խեղճ այրի մը առտու մը ըսաւ իր տղոց, որ դեռ
չառ փոքր էին .

«Սիրելի զաւակներս, այսօր ձեզի նախաճաշ չունիմ
տալու, ո՛չ հաց ունիմ, ո՛չ ալիւր և ո՛չ խսկ հաւկիթ մը :

Աղօթեցէք ուրեմն Աստուծոյ որ ձեզի օգնութեան գայ,
վասն զի հարուստ և հզոր է և ինք ըսած է. «Աղքատու-
թեանդ ատեն կանչէ զիս», ես քեզի օգնութեան կը հասնիմ» :

Փոքրիկ Յակոբ, որ հազիւ վեց տարեկան կար, դպրո-
ցին ճամբան ձեռք առաւ : Անօթի էր և սիրտը վշտագին :
Որովհետեւ եկեղեցիին առջեւէն կ'անցնէր և դուռը բաց էր,
ներս մտաւ ու ծունկի եկաւ : Եկեղեցիին մէջ մարդ չտես-
նելով՝ սկսաւ բարձրաձայն աղօթել :

«Հայր մեր որ յերկինս ես, կ'ըսէր, հինգ եղբայրներ
ենք, որ ուտելու բան մը չունինք : Մայրերնիս ո՛չ հաց ունի,
ո՛չ ալիւր և ո՛չ խսկ հաւկիթ մը : Մեզի այսօր ուտելու բան
մը տուր ուրեմն, որպէս զի մենք և մայրերնիս անօթութենէ
չմեռնինք : Ափսոս . օգնէ մեզ, դու որ հարուստ և հզոր
ես : Գեղի համար դիւրին է զմեզ փրկելը, վասն զի դու
ինքդ խոստացեր ես» :

Այսպէս աղօթեց փոքրիկն Յակոբ՝ իր մանկական պար-
զութեամբը . աղօթքը լմնցնելէ ետքը ելաւ դպրոց գնաց :

Իրիկուան երբ տուն եկաւ, սեղանին վրայ խոշոր հաց
մը, պնակ մը ալիւր և կողով մը լեցուն հաւկիթ տեսաւ :

«Ո՛հ, գոչեց ուրախութեամբ, օրհնեա՛լ է Աստուած,
որ աղօթքս լսեց : Մայրիկ, ասոնք բերողը երկնային հրեշ-
տակ մըն է» :

— Ո՛չ, պատասխանեց մայրը . բայց Աստուած լսեց
ձայնդ : Այս առտու եկեղեցին աղօթած ատենդ մեր դրա-
ցիին կինը վանդակին առջեւն է եղեր : Դու զինքը չէիր
կրնար տեսնել, բայց ինքը զքեզ տեսեր ու ձայնդ լսելով՝
ճանչցեր է, աղօթքդ իր սիրտը շարժելով՝ փութացեր է
մեզ օգնել : Ուստի, զաւակներս, ամենքդ ալ շնորհակալ

եղիք Աստուծոյ, ուրախացէք և մի մոռնաք երբէք թէ՛
«Մարդ իր ազքատութեան մէջ Աստուծմէ յոյսը կտրելու չէ»:

Հարցմունք. — Կինը զաւակներուն ի՞նչ բտաւ: — Յա-
կոբ ի՞նչ ըրաւ: — Ի՞նչպէս աղօթեց: — Աստուած անոր
խնդիրն ի՞նչպէս կատարեց: — Մայրը այս դէպքէն ի՞նչ
բարոյական հանեց:

Ուղղագրութիւն. — Հետեւեալ բառերուն մէջ եղած
տառասխալներն ուղղել.

Աղգատ. սօսկալի. հնազանթիլ. տազ. կադ. դշուառ.
փնական թուռ. քանգատ. փարձր. փարձ. ցքել. կադիլ.
հանկարծ. անօքուտ. գննութիւն. առաչին. ծնունթ. կա-
ղանթ. հաւկիդ. դարմ. թառնալ:

Վարժութիւն. — Գտնել հետեւեալ բառերուն հակա-
ռակները.

Անգութ. անողորմ. անչորհք. անմեղ. անկարող. ան-
նշան. անօրէն. անմահ. անբաղդ. անշարժ. անվրաս. ան-
օգուտ. անպիտան. անբան. անխելք. անխիպ:

Գ Ա Ս Ի Ա.

ՊԱՐՏՔԸ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԲԱՆ ՄԸՆ Է

Կարապետ բարի գործաւոր մըն է՝ որ կանոնաւորապէս
իր թոշակը տուն կը բերէ, անոր ընտանիքն երջանիկ է և
բանի մը պակասութիւն չունի:

Օր մը հիւանդացաւ և ամբողջ ամիս մը չաշխատեցաւ:
Իր բոլոր խնայողութիւնները հատան բժշկի և դեղագործի
ծախքերուն համար: Կարապետ առողջացաւ, բայց կինը և
տղաքը հաց չպիտի գանէին ուտելու:

Կարապետ իր բարեկամներէն մէկուն դիմեց որ ազնու-
ութիւն ունեցաւ անոր կանխավճար մը ընելու:

— Քեզ պիտի վճարեմ այս՝ ամիսը 100 զրշ. տալով,
կ'ըսէ անոր Կարապետ, և շնորհակալ եմ քեզ քու ըն-
ծայած բարեկամութեանդ ապացոյցին համար:

— Աղէկ, աղէկ, կ'ըսէ բարեկամը, կոխ չենք ընել:
Կարապետ մեծ հոգ մը ունեցաւ, այն է իր խոստում-
ները կատարել: Ամէն շաբաթ իր չահածէն մաս մը մէկ
կողմ կը դնէր: Աւելի լաւ պիտի սեպէր անօթի մնալ քան
թէ խոստումը չկատարել:

Պարկեշտ մարդ մը խղճի մաօք իր խոստումները կը
պահէ:

Գ Ա Ս Ի Ր .

Ք Ո Ւ Ք Ա Կ Ը

Նաւաստի . — Նաւի մեջ աւխաստղ	Պատշաճ . — Վայելուչ , աղէկ
Պարզեւ . — Ընծայ	Հետեւիլ . — Նմանիլ, օրինակ առ-
Հաճելի . — Ախորժելի	Միջոցին . — Ասեւր [նել

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ծերուկ նաւաստի մը Հնդկաստանէն թուրքական մը գնեց, որու բաց կանանչ փետուրները իրացընէ գեղեցիկ էին .

Նաւաստին կ'ուզէր որ իր երկիրը վերագարձած ատեն զայն իր նաւուն տիրոջը աղջկանը նուիրէ .

Ճամբորդութեան միջոցին նաւաստին սաստիկ հազ մը եղաւ , և հիւանդութեանը պատճառաւ զինքը չէին աշխատցնէր : Ուստի իր պարագոյ ժամերուն մէջ թռչունին քանի մը բառ սորվեցուց , որպէս զի այս պարգեւը աւելի հաճելի ըլլայ փոքրիկ Սօֆիի :

Երբ ծերունի նաւաստին իր պարգեւը առաւ փոքրիկ աղջկան , թռչունն ի մեծ ուրախութիւն ծնողացն ու տղուն , սկսաւ պօռալ .

« Կեցցէ Սօֆի » :

Բայց այս խօսքերը ըսելէ ետքը , ի մեծ ցաւ նաւաստինն , սկսաւ անանկ ուժով հազալ ու թքնել որ , ամբողջ ընտանիքը խնդալ մ'է փրցուց :

« Ի՛նչ անխելք է սա թուրքակը որ տիրոջը սովորեցուցած



խօսքերը ըսելով Վարդանանար, և անոր հազարն ու թընեյն ալ կը նմանցնէ ։

Գալով Սօֆիի մօրը, չուզեց որ այս անշնորհք թուժակը տունը մնայ ։

Բայց հայրը ըսաւ ։

« Այս թուժակը որքան ալ որ անմիտ է, կրնայ մեծ դաս մը տալ մեզ ։ Ասկէ պէտք է սովորինք թէ՛ աշխարհի մէջ ուրիշներուն վրայ ինչ որ աղէկ ու պատշաճ կը տեսնէ մարդս, անոր միայն պէտք է հետեւի ։

Հարցմունք . — Նաւաստին Հնդկաստանէն ի՞նչ բերաւ և որու համար . — Ինչո՞ւ ճանբան չաշխատեցաւ և ի՞նչ ըրաւ . — Թոշունը Սօֆիի ներկայացած ատեն ի՞նչ ըրաւ . — Սօֆիի հայրը այս դէպքէն ի՞նչ բարոյական հետեւցուց ։

Գ Ա Ս Ի Գ .

Ճ Ն Ճ Ղ Ո Ի Կ Ն Ե Ր Ը

Դարբին . — Երկաթագործ
Բոյն . — Թոշունի բնակարան
Խուզարկութիւն . — Քննութիւն
Մածուկ . — Գաղտնի

Ձերբակալել . — Յանցաւոր մը բռնել
Ամբաստանել . — Յանցանքը երեւան հանել

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Յակոր անունով դարբին մը առտուն ելաւ և սկսաւ

տունին ճակատը դռնուած ճնճղուկի բոյները աւրել ։ Դրացիներէն մէկուն տղան՝ Գարեգին, դարբինին աղջկանը հարցուց ։

« Սրբուհի, հայրդ ինչո՞ւ այսքան բարկացեր է ճնճղուկներուն ։

— Ա՛հ, պատասխանեց աղջիկը, հայրս ոսկի գաւաթը և երկու արծաթ աշտանակները տուն բերելէն ի վեր, իրեն անանկ կուգայ որ ամէն առտու արեւը ծագածին պէս ճնճղուկները անդադար « Գո՞ղ, գո՞ղ » կը պօռան իրեն ։

Գարեգին լսածը պատմեց իր ծնողացը, որք դող ելան վաճճ զի տարի մը առաջ գիւղին եկեղեցիէն ոսկի բաժակ մը և երկու արծաթ աշտանակ գողցուած էին, և այս գողութիւնը ընողը դեռ գտնուած չէր ։

Գարեգինի հայրը գնաց տղուն ըսածը գիւղապետին պատմեց . իմաստուն գիւղապետը պատուիրեց որ մարդու բան չըսէ և ծածուկ խուզարկութիւններ ընել տուաւ ։ Շուտով գտնուեցաւ որ դարբինը չահածէն շատ աւելի ստակ կը ծախսէ և անմիջապէս ձերբակալել տուաւ զայն ։ Դատը սկսաւ և արդարութիւնը շուտով իմացաւ որ դարբինը իրաւցնէ այս գողութիւնն ըրեր էր՝ եկեղեցիին դրան կեղծ բանալի մը շինելով ։ Երկայն բանտարկութեան մը դատապարտուեցաւ ։

Դատապարտեալը՝ երբ դատարանին վճիռը լսեց, գոչեց .

— Ո՛հ, սա անիծեալ ճնճղուկները . իմ թշուառութեանս պատճառը անոնք են ։

— Քեզ մատնողը ճնճղուկները չէին, այլ քու խղճիդ ձայնը . այն՝ որու խիղճը հանգիստ չէ, ինքզինքը կ'ամբաստանէ չարունակ և այդ անհանգստութիւնը շատ անգամ երեւան կը հանէ իր ծածուկ կարծածները ։

Հարցմունք . — Դարբինը ինչո՞ւ ճնճղուկի բոյները կ'աւ-

րէր : — Ի՞նչպէս բռնուեցաւ : — Դատապարտուած ատեն ի՞նչ ըսաւ : — Ի՞նչ է խղճի ձայնը : — Այս պատմութենէն ի՞նչ հետեւութիւն կը հանես :

Բառական վարժուրիւն . — Ի՞նչ կ'ըսեն հաց շինողին , կօշիկ շինողին , կաթ ծախողին , պարտէզը մշակողին , կառք քշողին , բանար պահպանողին , դեղ շինողին , գիրքեր կազմողին , պատ շինողին , տուներ ու պատահաններ շինողին , սակիէ կամ արծաթէ առարկայներ շինողին :

Գանել այս բառերը և գրել հրահանգի տետրին մէջ :



Դ Ա Ս Ի Գ .

Մ Ո Ղ Է Ջ Ը

Գազաթ . — Բարձր բանի մը վերի ծայրը
Ահարեկ . — Վախցած
Եղերդ . — Հինգիտ

Կիսակործան . — Կեսը փլած
Հուաքել . — Ժողուել
Թունաւոր . — Թոյն ունեցող
Արտատուել . — Լալ

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Մեծ պահքի մէջ որ մը աղքատ այրի մը իր երկու աղոցը հետ գիւղին մօտ լերան մը վրայ ելաւ , ուր փլփլկած մեծ տուն մը կար՝ դրեթէ կիսակործան : Գացեր էր հոն տունկեր և եղերդ ժողուելու համար : Երբ լերան գագաթն եկան , աղոցն ըսաւ .

« Տեսէք սա թուփերուն տակ որքան բողիկ կայ , կրցածնուդ չափ ժողուեցէ՛ք և սա տակառին մէջ դրե՛ք . ես ալ սա հին պատերուն երկայնքը երթամ եղերդ ժողուեմ » :

Տղաքն սկսան ժողուել և մայրերնին եղերդ հաւաքելու գնաց : Բայց հաղիւ քանի մը հատ ժողուէր էր , որ փոքրիկ Աղաւնիին ձայնը լսեց :

Աղջիկը պօռալուն՝ մայրը վազեց և տեսաւ որ աղջիկը կ'արտասուէր ու դողալով կ'ըսէր .

« Ո՛հ , մայրի՛կ , հոս անշուշտ թունաւոր կենդանի մը կար , որ զիս խածնել կ'ուզէր » :

Բայց փոքրիկ մանչը սկսաւ խնդալ ու ըսաւ :

« Պարզ մողէ՛ղ մըն էր » :

— Ուրեմն , ըսաւ մայրը Աղաւնիին , վախնալու բան չկար , վասն զի այն փոքրիկ կանանչ կենդանին մէկուն վնաս չունի » :

Այսպէս խօսած միջոցին՝ որոտումի պէս սոսկալի ձայն մը առաւ , և Աղաւնի անանկ մը սարսուռաց որ , կարծես թէ երկրաշարժ կար : Մայրն ու աղաքը ահաբեկ՝ դարձան դէպի ձայնը եկած կողմը , և տեսան որ այն պատին մէկ մասը , որու քով քիչ մը առաջ մայրերնին եղերդ կը ժողուէր , կործաներ էր :

« Ո՛վ տղաքս, ըսաւ, ձեռքերը միացնելով, փառք տանք Նախախնամութեան: Ո՛վ կրնայ հաւատալ որ Աստուած պարզ մոզէզով մը կեանքս պահպանեց: Եթէ այն փոքրիկ կենդանին Աղաւնիին վախ պատճառած չըլլար, ես ալ հոս չպիտի վազէի և այս ժամուս պատին քարերուն տակ թաղուած պիտի ըլլայի »:

Հարցում. — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը:

Մտային վարժութիւն. — Գտնել թէ հետեւեալ իրերը ի՞նչ բանով իրարու հետ նմանութիւն ունին.

Զիւնն ու կաթը. — Մեղրն ու շաքարը. — Արեւն ու ոսկին. — Բանտն ու գիշերը. — Շոգեհանան ու շոգեկառքը. — Շոգեհանն ու նաւակը: — Փետուրն ու տերեւը. — Քարն ու երկաթը:

Առածք. — Բացատրել հետեւեալ առածները.

Աղէկ ըրէ ծովը նետէ, եթէ ձուկերը զայն չի տեսնան, Աստուած կը տեսնէ:

Պարտքը տալով՝ մեղքը լալով:

Գանձով մարդս երջանիկ չըլլար, այլ գիտութիւնով:

Մարդուս սիրտը նայէ, ոչ թէ դէմքը:

Գ Ա Ս Ի Ե .

Ա Ն Խ Ո Ղ Ե Մ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անխոհեմութիւն. — Գալիք վնասը չմտածել	Սաստկութեամբ. — Ուժով
Մօտակայ. — Մօտը գտնուող	Յարձակիլ. — Մեկու մը կամ
Ճարակող. — Խոս ուսող	բանի մը վրայ նետուիլ ուժով

Ը Ն Թ Ե Բ Ց Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տիկին Մարիամ մեծկակ տուն մը կը բնակէր: Աստու մը աղախինին ըսաւ .

« Կատարինէ, ես եկեղեցի պիտի երթամ. եթէ գործի մը համար դուրս ելլես և կամ պտուղ ժողուելու համար պարտեղ իջնես, նայէ որ դուռը գոցես: Արդէն ամէն անգամ կը հրամայեմ քեզ և կը յուսամ որ այս անգամ կը հնազանդիս: Ապա թէ ոչ կրնայ ըլլալ որ մէկը ներս մտնէ ու բան մը գողնայ »:

Տիկին Մարիամ եկեղեցի գնաց. Կատարինէ մօտակայ աղբիւրէն ջուր առնելու համար դուրս ելաւ և ըստ սովորութեան՝ բոլոր դռները բաց ձգեց:

« Փողոցին մէկ ծայրէն միւսը մարդ չկայ », ըսաւ ինքնիրեն և սկսաւ խնդալ տիրուհիին խոհեմութեանը վրայ: Բայց մինչդեռ ինքը աղբիւրին գլուխը դրացի աղախիններու հետ խօսքի բռնուեր էր, ճամբուն եզերքը ճարակող այժ մը

դռնէն ներս մտաւ, սանդուխէն ելաւ և Տիկին Մարիամի պառկելու սենեակը մտաւ: Հոն մեծ չրջանակով խոշոր հայելի մը կար, որ մինչեւ գետինը կուգար: Այժը իր պատկերը հայելիին մէջ տեսնելով՝ կարծեց թէ դէմը ուրիշ այժ մը կայ: Անմիջապէս սկսաւ եղջիւրներովը սպառնալ անոր: Հայելիին մէջ տեսածն ալ նոյն բանն ըրաւ բնականապէս: Այն ատեն ճշմարիտ այժը սաստկութեամբ միւսին վրայ յարձակեցաւ և եղջիւրներովը անանկ սաստիկ հարուած մը տուաւ կարծեցեալ այժին որ, հազար ու մէկ կտոր եղաւ այն պատուական հայելին:

Կատարինէ, որ այն միջոցին ներս կը մտնէր, լսեց հայելիին կոտրուելու ձայնը: Սենեակը վազելով՝ պատահած փորձանքը տեսաւ: Այն ատեն սկսաւ ձեռքերը գլխուն զարնել, յետոյ այժը ծեծելով դուրս ըրաւ: Բայց հայելիին դորժը լմնցեր էր:

Երբ տիրուհին եկաւ, անհոգ աղախինը ճամբեց իր անհնազանդութեանը պատճառաւ, և ամսականին մէկ մասն ալ վար դրաւ հասուցած վնասին համար: Սակայն երբ ուրիշ տեղ մը մտաւ, ալ չէր սպասեր որ պատուիրեն իրեն դռները գոց պահել:

Հարցմունք. — Պատմէ այս պատմութիւնը: — Ի՞նչ է ասոր բարոյականը:

Առածներ. — Խելացի ձեռք մը յիմար լեզուին ըսածը չըներ:

Քիչ ուտել ու քիչ խօսիլ՝ բնաւ մարդու չվնասեր:
Անօթութիւնը աշխատասէր մարդուն դռնէն կը նայի,
իսկ ներս մտնելու չհամարձակիր:

Թէ որ մէկը քեզի ծառայութիւն մատուցանելու համար երեք քայլ տեղ երթայ, դու նայէ՛ որ երախտագիտութիւնդ յայտնելու համար վեց քայլ երթաս:

Ուղղագրութիւն. — Հետեւեալ բառերուն տառասխալները ուղղել:

Խելածի, համարցակ, լէզու, անքուդ, ջար, քիտութիւն, աղչիկ, հիւանթ, բունչ, բախջիլ, փարեսեր, բողբիկ, առագինի, աղգատ, հակիդ, երփ, բորցանգ, հանթիմանուդիւն:





Դ Ա Ս Ի Զ .

Ա Ք Ա Ղ Ա Ղ Ը

Եղնարան . — Շարժուն սանդուղ
 Նրբանցք . — Անցնելու նեղ համ-
 բայ
 Ահաբեկել . — Դող հանել
 Միջնորս . — Երկու սենեակ կամ
 երկու շեմք իրարմէ զատու պատ

Ոճիր . — Չարագործութիւն
 Իջեւանիլ . — Ճամբորդութեան
 ասեն սեղ մը իջնել
 Ընդոտ . — Տեղէն ցատկելով
 Մխել . — Խորել
 Խուց . — Սենեակ

Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կէս գիշերուան ատենները երկու գող եղնարանով ջա-
զացքի մը պատուհանէն ներս մտան՝ հարուստ ջաղացպանը

կողոպտելու համար. ոտքերուն ծայրը կոխելով երբ մութ
նրբուղիի մը մէջէն կը յառաջանային և դէպի ջաղացպանին
պառկած սենեակը կ'երթային, տունին աքաղաղը՝ յանկարծ
սկսաւ երգել :

Գողերուն մէջէն տարիքով պզտիկը կանգ առաւ սոս-
կալով և ցած ձայնով ըսաւ .

« Այս աքաղաղը զիս ահաբեկեց : Ետ դառնանք , վասն
զի կրնայ ըլլալ որ բռնուինք » :

— Վախկոտ դ՛ո՛ւ ալ , պատասխանեց միւսը : Գիշեր է ,
մեզ ո՛վ կրնայ տեսնել , և աքաղաղը զմեզ չկրնար մատնել :

Երկու շարագործները ծանրապէս վիրաւորեցին ջաղաց-
պանը , որ կարելի եղածին չափ դէմ դնելէ ետքը՝ ինկաւ
մեռաւ : Յետոյ անոր ստակները առին ու փախան :

Այս ոճիրը գործեցնուն վրայ երեք տարի անցեր էր :
Իրիկուն մը անտառի մը մէջ գեղի մը պանդուկը իջեւանե-
ցան : Կէս գիշերուան տանը աքաղաղը սկսաւ երգել հա-
նոցին մէջէն անանկ սուր ձայնով մը որ , երկուքն ալ ըն-
դոտտ արթնցան :

« Անիծած աքաղաղ , գոչեց գողերուն մեծը , ձեռքս
տային ու վիզը ոլորէի : Սա ջաղացքին գործէն ի վեր աքա-
ղաղի ձայնը ջիզերուս կը դալի » :

— Ինձի չափ , ըսաւ միւսը . քեզի բան մը ըսեմ , ջա-
ղացպանը ողջ ձգելու էինք : Այն ոճիրը գործած գիշերուս
ի վեր , ամէն անգամ որ աքաղաղի ձայն կ'առնեմ , ինձի
անանկ կուգայ որ սիրտս դանակ կը մխեն :

Յետոյ երկուքն ալ քնացան : Բայց առաւօտուն երկու
ոստիկան զանոնք իրենց անկողինին մէջ բռնելով ձերբակա-
լեցին , վասն զի իջեւանապետը , որու պառկած խուցը բա-

րակ միջնորմով մը միայն զատուած էր իրենց սենեակէն ,
անոնց խօսակցութիւնը լսելով՝ շուտ մը ոստիկանութեան
իմաց տուեր էր :

Երբ երկու մարդասպանները իրենց ոճրին համար մահ-
ուան դատապարտուելով կախուեցան, ժողովուրդը կ'ըսէր .

« Աքաղաղը մատնեց զանոնք . բայց աւելի աղէկ կ'ը-
նէին , եթէ չաղացականին տքաղաղին խօսքը մտիկ ըրած ըլ-
լային » :

Հարցմունք . — Պատմէ սոյն պատմութիւնն ու ըսէ թէ
անոր բարոյականն ի՞նչ է :

Կրճա՞նք ըսել . — Ձիւնի պէս կարմիր . հապա՞ . — Փիղի
պէս պզտիկ . հապա՞ . — Թռչունի պէս ծանր . հապա՞ . —
Կրակի պէս պաղ . հապա՞ . — Վազրի պէս հեղ . հապա՞ .
— Շաքարի պէս թթու . հապա՞ . — Ծովու պէս նեղ . հա-
պա՞ . — Արեւու պէս մութ . հապա՞ . — Երկաթի պէս կա-
կուղ . հապա՞ . — Մըջիւնի պէս ծոյլ . հապա՞ . — Ձմեռուան
պէս տաք . հապա՞ . — Կապիկի պէս գեղեցիկ . հապա՞ . —
Շան պէս ապերախտ . հապա՞ :

Հետեւեալ ոտանաւորը գոց սովորի և իմաստը բա-
ցատրել :

Գիրքը մէկ ծառ , վրան կեռաս ,
Երբոր ձեռքդ առնես կարդաս ,
Միայն տերեւ չ'դարձնես ,
Նայէ պտղին համը առնես :

Ս. Զ.



Գ Ա Ս Ի Է .

ՃԳՆԱԻՈՐՆ ՈՒ ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Խրճիթ . — Աղբասի բնակարան	Հեգնական . — Ծաղրական Հետաքրքրական . — Հետաքրքրու- թիւն տարժող Գանկ . — Գլխու ոսկո՛ [բան Զանազանել . — Որոշել
Ճգնաւոր . — Առանձին ապրող	
Մենարան . — ձգնաւորի բնակա-	
Գանկ . — Գլխու ոսկո՛ [բան	

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հարուստ վաճառական մը , որ իր գեղեցկութեանն ու
հարստութեանը վրայ չափազանց կը հպարտանար և չէր կար-
ծեր որ մարդոց մէջ իրեն հաւասար մէկը գտնուի . օր մը

լեռան ամենէն հեռաւոր կողմերը որսի ելաւ : Շատ մը պտտելէ ետքը, երբ յոգնած էր, հեռուէն խրճիթ մը նշմարեց, և հոն մօտենալով ծերունի ճգնաւոր մը գտաւ, որ իր մենաստանին դուռը նստած՝ մեռելի մը գանկը կը դիտէր ամենամեծ և խորին ուշադրութեամբ :

Հարուստ վաճառականը մօտեցաւ և հեգնական ձայնով մը հարցուց անոր :

« Ինչո՞ւ այդքան ուշի ուշով կը դիտէք այդ մեռելագանկը : Ատոր վրայ ի՞նչ հետաքրքրական բան կայ » :

Ճգնաւորը ճանչնալով այս հարուստին հպարտ բնաւորութիւնը, արհամարհական նայուածք մը նետելով անոր վրայ՝ պատասխանեց .

« Կուզէի գիտնալ թէ այս գլուխը հարուստ վաճառականի մը գլուխն է թէ մուրացկանի մը : Դժբաղդաբար ո՞րն եղած ըլլալը չեմ կրնար գանազանել » :

Հարցմունք . — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

Բառական վարժութիւն . — Հետեւեալ բառերով մէյմէկ խօսք շինել ու գրել հրահանգի տեսարին մէջ .

Մարդ . Խնձոր . ռակի . դեղին . գիշեր . ամուսն . կուր . հոգի . պտուղ . շար . երկիրք . արիւն . միս . ձմեռ . հով . կանանչ . դգալ . ապերախտ . անօգուտ . կիրակի . աշակերտ . մաքուր . ջուր . գրել . լոյս . կրակ . տուն . հովիւ . ջաղացպան :

տ մնած եւ այլ զորս զի զո , ո՞
-դար զէ մ զամսայարած
ցն զօ . գումն ո

տ . յիսարս յայնս լաղի միմիայն ճամիչ մ յայն գծման
միւր յմիմծ յայնս ԳԱՍ ԻՐ . զիսդարս ինզար ճարգեց
այսպէս միմիայն ճամիչ , յարմն զայսար լաճարս . ո՞ր զի
միմ զիմի . յարմուսարս միմիայն զիսդարս զո յմիմի
բմայր մ բմիբ .

Մ Ե Ն Ա Կ Ե Ա Ց Ճ Ա Ն Ճ Ը

Մենակեաց . — Միակ ապրող
Կից . — Փակած
Աւարտել . — Լմնցնել
Գուզնաբայ . — Քիչ
Յղկել . — Շփել
Անհաստատ . — Խախտել

Միջատ . — Փոք կենդանի
Տապալել . — Փրցնել
Չերժ պահել . — Ազատել
Գոռել . — Միրով տոյել
Շրջապատել . — Խուրճիք կենալ
Խախտել . — Խախտել

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Վարդենի, զաւ'կս, պատուհանին առջեւ արեւուն մէկի կենար, ըսաւ տիկին Հռիփսիմէ իր թոռանը :

— Ո՛հ, մեծ մայր, կ'աղաչեմ, թո՛ղ զիս որ սա զարմանալի բանը դիտեմ :

— Ի՞նչ է որ :

— Խոչոր ճանճ մը, որ աշտարակ մը կը շինէ : Արդէն իրարու կից երեք հատ շինեց և չորրորդն ալ աւարտելու վրայ է : Եկուր նայէ : Ա՛հ ճանճն ահա՛ թուաւ, բայց հիմայ կուգայ : Մեծ Մայր, ինչո՞ւ համար կը շինէ այս փոքրիկ աշտարակները :

— Ատիկա բոյն մըն է, ուր ձմեռը իր հաւկիթները ցուրտին դէմ կը պատսպարուին, համբերէ՛ քիչ մըն ալ և դու ինքդ պիտի համոզուիս :

— Չորս բոյնը շինելու համար շատ աշխատեցան :

— Ո՛չ, երէկ սկսաւ :

Ճանճը եկաւ և շինած բոյնին վրայ սկսաւ պտտիլ ու բերած բարակ աւազովը և հողովը սկսաւ ծեփել զայն . երբ իր դուզնաքեայ պաշարը լմնցաւ , գնաց նորէն բերաւ , մինչեւ որ աշտարակը բոլորովին աւարտեցաւ : Վերջը հետըզհետէ չորսին մէջն ալ մտնելով ներսէն յղկեց և դիտեց թէ անհաստատ տեղ մը ունի :

« Նայէ, Վարդենի , ահա՛ աշտարակը կը մտնէ :

— Ըսել է հաւկիթներ պիտի ածէ :

Ճճին հաւկիթները ածելով՝ թռաւ գնաց և քիչ մը վերջը նորէն եկաւ փոքրիկ կանանչ թրթուր մը բերելով , զոր բոյնին ներսը կռթնցուց . իւրաքանչիւրին մէջ չորսական հատ դրաւ :

« Այս պզտիկ կենդանիները ի՞նչ պիտի ընէ , մայրիկ :

— Բոյնին մէջ եղած հաւկիթներէն ծնելիք ձագերուն ուտելիք է ան :

— Բայց , մայրիկ , այս հաւկիթները պիտի փաթնան աս բաց աշտարակներուն մէջ :

— Համբերէ՛ , զաւակս , մայրը ան ալ կը հոգայ » :

Արդարեւ քիչ մը վերջը ճանճը եկաւ հետը բերելով բոյները գոցելու պէտք եղած նիւթերը : Անոնց իւրաքանչիւրին վրայ փոքրիկ գմբէթ մը շինեց , անանկ որ ջուրը կարենայ վար վազել :

— Ի՞նչ բարի մայր , ըսաւ Վարդենի , և զաւակները , որոց այսչափ հոգ կը տանի , արդեօք սրբան պիտի սիրին զինքը :

— Աղջիկս , այս կենդանին , առաջուց կը ջանայ զանոնք ամէն վտանգէ զերծ պահել՝ ամուր բնակարան մը շինելով անոնց :

— Բայց փոքրիկ ճանճն ի՞նչպէս պիտի կրնայ այս գոց տունէն դուրս ելլել :

— Մայրն ատ մտածած է և անոր համար վրայի գմբէթը թեթեւ մը փակցուցած է աշտարակին : Նայէ՛ , ամենափոքր շարժում մը ընելով կրնայ տապալել :

— Բայց այս խեղճ ճանճը , բոյնը լմնցունելէ ետք ո՞ւր պիտի քնանայ :

— Ծակ մը մտնելով՝ մինչեւ գարուն հոն թմրած պիտի մնայ . բայց հաւանական է որ թշնամիի մը որս ըլլայ կամ մեռնի :

— Ըսել է , մեծ մայր , փոքրիկ ճանճերը մայր չունին որ զիրենք գոգուէ և գիշերը ցուրտէն պահպանէ մեր մայրերուն պէս :

— Ափսո՞ս , զաւակս , և ամենէն ցաւալին ան է որ , ճանճերը երբ ծերանան՝ զաւակներ չունին որ զիրենք շրջապատէ և իրենց մահը դիւրացնէ մեզի պէս : Նայէ մարդս որչափ երջանիկ է , հայր և մայր ունենալուն համար

Գոց սովրիլ հետեւեալ ստանաւորը .

Թիթեռնիկը կ'ըսէր մեղուին ,

Թեւերը բաց ու ցնծագին .

— Եթէ օդը ըլլայ պայծառ

Քեզ հետ երթանք խաղանք յանտառ :

— Չէ , չէ , կ'ըսէր խելօք մեղուն

Ես չեմ սիրեր մինչ իրիկուն

Մնալ անհոգ ու երերուն .

Այլ փեթակիս գործը կայտառ

Կ'երթամ շինել սիրողաբար ,

Եթէ օդը ըլլայ պայծառ :

— 70 — մամ բիկցոյի բերս —
— 70 — մամ բիկցոյի բերս —

Ի Ա Ս Ի Թ

Մ Ա Ն Ր Ա Վ Է Պ Ե Ր

Չանձրանալ . — Սիրք ցեղանալ	Անուանի . — Նեանալոր
Անհիմն . — Պարապ , հիմ չու	
Գուցէ . — Թեքես [ցեցող	
Ուղիղ . — Շիտակ	

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հայր մը իր տղուն կը խրատէր : տղան ալ ձանձրանալով խրատը մոռցեր էր և իր առջեւը եղած ծակին մէջ մտնող ելնող միջիւնները կը համրէր .

— Իմ խօսած ատենս , անզգամ , կ'ըսէ հայրը , ինծի մտադրութիւն չես ընել . հոգ ինչ կայ :

— Հայր , կը պատասխանէ տղան , թէ որ մէկ մըջիւն մըն ալ մտնէ՞ ճիշդ յիսուն հատ կ'ըլլայ :

Շատախօս մը անհիմն խօսքերով ամենուն գլուխը ցաւ ցընելէն ետքը , տեսնելով որ Արիստոտէլի փիլիսոփան իր գործին միայն ուշադրութիւն կ'ընէ և ամենեւին պատասխան չի տար ,

« Գուցէ նեղութիւն կուտամ ձեզի , ըսաւ շատախօսը , ու ձեր օգտակար մտածումներուն արգելք կ'ըլլամ » :

— Ո՛չ , ո՛չ , պատասխանեց փիլիսոփան , շարունակէ՛ ինչպէս որ կ'ուզես , էս բնաւ ականջ չեմ դնել քեզի :

Մարդուն մէկը , որ անուանի ստախօս մըն էր , որ մը մեծ ընկերութեան մը մէջ գտնուեցաւ , Բազմականներէն մին , որ կը ճանչնար այս ստախօսը , ժամանակ չտալով անոր որ բերանը բանայ , բարձրաձայն ըսաւ .

« Սնու է ըսածդ .

— Բայց դեռ բան մը չըսի , պարոն :

— Հոգ չէ , պիտի խօսիս և ես հաւաստի եմ որ ամենամեծ սուտ մը պիտի զրուցես :

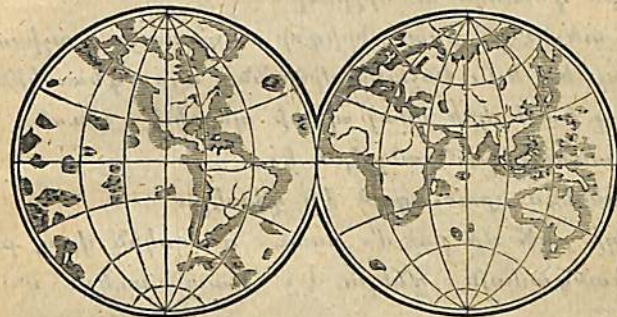
Հողագործ մը որ մը իր Գէորգ տղուն հետ դաշտը ելաւ , տեսնելու համար թէ ցորենները քիչ ատենէն պիտի հասունանան մի .

« Հայր , ըսաւ տղան , ինչէն է որ սա ցօղուններէն ու մանք ծռած են , սմանք ալ ուղիղ կը կենան . Անշուշտ ուղիղները աղէկ են և ծռածները գէշ » :

Հողագործն անմիջապէս երկու հասկ փրցուց ու տղուն ըսաւ . « Ես այ՛ տղաս , այս հասկը , որ պարկեշտութեամբ ծռած էր , գեղեցիկ հատիկներով լի է . բնդհակառակն միւսը , որ հպարտութեամբ գլուխը բարձր բռնած էր , բուրովին պարապ է . Այսպէս է ահա՛ աշխարհի մէջ ամէն բան . տգէտները հպարտ , իսկ գիտունները համեստ են

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՐՈՐԴ

Դ Ա Ս Լ .



ԱՇԽԱՐՀՍ ԿԼՈՐ Է ՈՒ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Տղաքը դպրոցէն գուրս կ'ելլէին զարմացած , վասն զի վարժապետը քիչ մը առաջ ըսեր էր որ աշխարհս կլոր է ու կը դառնայ :

Յովհաննէս կ'ըսէր իր ընկերներուն . « Աշխարհս ի՞նչպէս կրնայ դառնալ : Ոտքերնուս տակ անոր երեքալը չենք զգար : Բոլոր տղաք իրարու նայեցան : Գրիգոր , որ դասին լաւագոյն աշակերտն էր , ձեռքը խոշոր գնտակ մը ունէր : « Կեցէ՛ք , ըսաւ , ես բացատրեմ ձեզի » :

Կամաց մը փոքրիկ մըջիւն մը առաւ ու գնտակին վրայ



«Ո՛րքան ճերմակ է, ճիշդ կաթի պէս: Նայէ՛, մա՛յրիկ, ինչպէս կը փայլի շուրերուն վրայ»:

Մայրը ժպտեցաւ, առանց բառ մը զրուցելու: Քիչ քիչ, նաւակը ծովափին կը մօտենայ, նաւահանգիստ կը մտնէ, և տղան կ'ապշի կը մնայ:

«Ո՛հ, մայրիկ, նայէ, առագաստը այնքան սպիտակ, այնքան մաքուր կը կարծէի. բայց կը տեսնեմ որ դորշ գոյն մը ունի, ցեխով ու փոշիով՝ աղտոտած: Ո՛րչափ կը սխալէի»:

— Տղան, ըսաւ մայրը, բնաւ հեռուէն մի դատեր մարդերն ու իրերը: Ո՞րչափ մարդերու հոգին այս առագաստին նման են. հեռուէն փայլուն կ'երեւան, և երբ մօտենաս, աղտոտ ու մուրտ կը տեսնես զանոնք»:

Դ Ա Ս Լ Բ .

Տ Ա Ք Խ Ն Ձ Ո Ր Ն Ե Ր Ը

Կերակուրէն վերջն էր: Յակոբ կը պատմէր հօրը թէ ի՞նչ կարդացեր էր իր դասագրքին մէջ:

«Գիւրջը կ'ըսէ թէ աշխարհիս մէջ կրակի պէս տաք է, կ'ըսէր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ»:

Այն միջոցին սպասաւորը փուռի մէջ եփած չորս գեղեցիկ խնձորներ բերաւ սեղանին վրայ: Մայրիկը և հայրիկը մէյմէկ խնձոր առին:

Յակոբի եղբայրը, փոքրիկ Մարկոս, որ շատ որկրա-

մու էր, Մնացեալ երկու խնձորներուն մեծկակն առաւ, շուտ մը զերանը տարաւ ու խածաւ:

Բայց գրեթէ անմիջապէս խնձորը վար ձգեց ու պօռաց: խնձորը դրսէն գրեթէ պաղ էր, բայց ներսը դեռ կրակի պէս տաք էր և Մարկոսի լեզուն այրեր էր:

Որկրամուղին վրայ խնդացին. բայց հայրը, Մարկոսի պնակին մէջի խնձորը ցուցնելով, ըսաւ:

«Նայեցէք սա խնձորը, տղա՛քս, ասիկայ աշխարհիս մէկ մանր օրինակն է: Մարկոսի խնձորը հիմայ պիտի բացատրէ ձեզ ձեր դիտնալ ուղածը»:

«Աշխարհս ալ խնձորին պէս կ'ըլլի է. անոր երեսն ալ պաղած է և վրան քաղած ատեննիս՝ ներքին տաքութիւնը չենք զգար»:

— Վայ, ըսաւ փոքրիկն Մարկոս, խնձորիս վրայ ճանճ մը նստաւ:

— Մարգրիկ ալ, ըսաւ հայրը, այս ճանճին կը նմանին, և անոր պէս մենք ալ աշխարհի ներքեւ տաքութիւնը չենք զգար: Սակայն գիտունները շատոնց հասկցած են այս տաքութեան գոյութիւնը և դայն Կեդրոնական կրակ անուանած են. բայց, ճշմարիտն ըսելով, կրակ չէ: Աշխարհի ներսի մասն ալ, խնձորի ներսի դիտն պէս, տաք է: Եթէ երեսուն մէթր խորութեամբ ծակ մը բանանք երկրի վրայ, կ'սկսինք զգալ որ վարը քիչ մը աւելի տաք է. եթէ աւելի վար իջնենք, կը պարտաւորինք բովագործներուն պէս կէս մը հանուիլ:

Եթէ 1500 մեթր վար իջնենք, դժուարաւ կրնանք ապրիլ: «Հիմայ, եթէ կարենայինք աշխարհի բանի մը տեղերը խորունկ, շատ խորունկ ծակեր բանալ, գիտէ՞ք ի՞նչ պիտի պատահէր: Ո՛չ: Մարկոսի խնձորին նայեցէք»:

«Անոր ակռաներուն բացած ծակերէն մուխ կ'ելլէ , ինչպէս նաեւ տեսակ մը տաք հիւթ , որ խնձորն ի վար կը վազէ : Նոյն բանը պիտի պատահէր , եթէ մեր որկրամօլին ակռաները աշխարհս ալ ծակելու չափ սուր ըլլային :

«Փառք Աստուծոյ , այնքան սուր չեն , և սակայն աշխարհի վրայ , մանաւանդ ծովուն եզերքը , ասոնց նման պզտիկ ծակեր բացուած են ինքնին , Այս փոքրիկ ծակերը հրաբուխներուն բերանը կամ իրաւնարանն են . հրաբուխներու բերնէն ծուխ ու տեսակ մը հրակէզ նիւթ կ'ելլէ , որ շալիս կը կոչուի :

— Ըսել է , ըսաւ Յակոբ , Մարկոսի ակռայները խնձորին վրայ հրաբուխներ շինեցին :

— Այո՛ , ըսաւ հայրը , և ճիշդ երեք հատ են , ինչպէս Եւրոպայի մէջ . սա Վեստալին է , քիչ մը վարինը Եսկան և սա վերինը Հեփլան :

Ահա՛ , Մարկոս , աշխարհս պնակիդ մէջն է . բայց հիմայ բաւական պաղած ըլլալու է . շուտ ըրէ՛ , կեր :

Հարցումներ . — Ի՞նչ է կեդրոնական կրակը : — Ի՞նչ է հրաբուխ մը : — Հրաբուխներու բերանը ի՞նչ կը կոչուի : — Ի՞նչ է լավան : — Եւրոպայի հրաբուխները որո՞նք են :

Դ Ա Ս Լ Գ .

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

Մեր դարուն ամենէն մեծ աստղաբաշխը Ժօզէֆ Լը Վէրրիէ անուն Պրանսացի մըն է :

Ժօզէֆ դեռ վեց տարեկան տղայ եղած ատեն , ամէն իրիկուն կանուխ կը պառկէր , ինչպէս որ պէտք է ընէ խելօք տղայ մը . ամառ ու ձմեռ արեւը մարը մանելուն պէս կը պառկէր :

Սակայն իրիկուն մը ընտանիքին բարեկամներէն մէկը զինքը դուրս հանեց և կէս գիշերէն երկու ժամ առաջ տուն վերադարձան :

Օդը պայծառ ու սքանչելի էր : Տղան , որ գլուխը վեր վերուցեր էր , յանկարծ զարմացական աղաղակ մը արձակեց :

— Ո՛հ , նայեցէ՛ք . կ'ըսէր , նայեցէ՛ք :

Եւ իր փոքրիկ մատովը կը ցուցունէր անհուն երկինքը , որ լեցուն էր անհամար լուսաւոր կէտերով , զորս առաջին անգամն էր որ կը տեսնէր :

— Ասոնք աստղեր են , ըսաւ հետը եղող բարեկամը ժպտելով :

— Աստղերը ի՞նչ գեղեցիկ են , ըսաւ տղեկը . բայց աստղը ի՞նչ է :

Այս աստղերուն իւրաքանչիւրը արեւ մըն է որ գիշերները կ'երեւնայ մեզի, տղաս. իւրաքանչիւրը մեր աշխարհէն միլիոնաւոր անգամ մեծ աշխարհ մըն է: Արդէն սովորեցուցած են քեզի թէ ցերեկը մեզ լուսաւորող արեւը շատ մեծ է, և սակայն այս աստղերէն շատերը արեւէն հազարաւոր անգամ մեծ են:

— Արեւէն մեծ, կրկնեց ժողէֆ՝ կարծես չկրնալով հասկնալ:

— Անշնչտ: Լաւ մտիկ ըրէ որ հասկնաս: Ինթադրէ որ մեր աշխարհը սա ճամբուն վրայի քարերուն ամենէն պզտիկն ըլլայ և արեւն ալ եզերքի մեծ քարերէն մէկը, հիմայ այս փայլուն աստղերը ի՞նչ մեծութեամբ ըլլալու են. տղաս, անոնց վրայ մեզի գաղափար մը տալու համար լեռ մը պէտք է, — կրակէ լեռ մը, վասն զի բոլոր աստղերը կրակէ են և անհուն խարոյկի մը պէս կ'այրին երկինքի անհունութեան մէջ:

— Եթէ աստղերն այդքան մեծ են, ըսաւ ժողէֆ մտածելով, ըսել է մենէ շատ հեռու են, քոր այսքան պզտիկ կ'երեւնան:

— Հարկաւ հեռու են: Եթէ անոնցմէ մէկ քանին մեր արեւուն տեղն ըլլային, աշխարհս անմիջապէս պիտի բռնկէր՝ բռնկած անտառի մը մօտ գտնուող յարդի շիւղի մը պէս:

«Մտիկ ըրէ որ անոնց հեռաւորութեանը վրայ գաղափար մը տամ քեզ: Երբ առտուն արեւու առաջին ճառագայթք մեզի կը հասնին, գիտնա, երկիրն արեւէն զատող միջոցը որչափ ժամանակէն կը կտրէ: Միայն ութ վայրկեանէն: Իսկ արագընթաց շոգեկառք մը հազիւ երեք հարիւր տարիէն կրնայ աշխարհէս մինչև արեւ երթալ: Ըսել է լուսոյ ճառագայթները շատ շուտ կը վազեն, այնքան շուտ

որ, ճառագայթ մը մէկ ակընթարթի մէջ ութ անգամ աշխարհի շուրջը կրնայ դառնալ, բայց լոյսը որքան ալ որ շուտ կը վազէ, հազիւ կրնայ քսան երկու տարիէն հասնիլ մեզ սա գեղեցիկ աստղէն, որ մեր գլխուն վրայ կը փայլէ: Հետեւաբար այն ճառագայթը, զոր հիմայ կը տեսնես, այն հրակէզ աստղէն ճամբայ ելած ատեն, դու գեռ ծնած չէիր: Եւ դեռ աստղեր կան, որոց լոյսը Եօթանասուն երկու տարիէն կը հասնի մեզի. ոմանք ալ երկու հազար, երեք հազար տարիէն»:

Այսպէս խօսակցելով տուն հասեր էին: Նորատին ժողէֆ, աչքերը զարմանօք ու հիացմամբ բացած, մէյ մը իր բարեկամին կը նայէր, մէյ մը կապոյտ երկինքին, և ձեռքերը կցելով անդադար կ'ըսէր. — Տէր Աստուած, որչափ գեղեցիկ է, որչափ գեղեցիկ է:

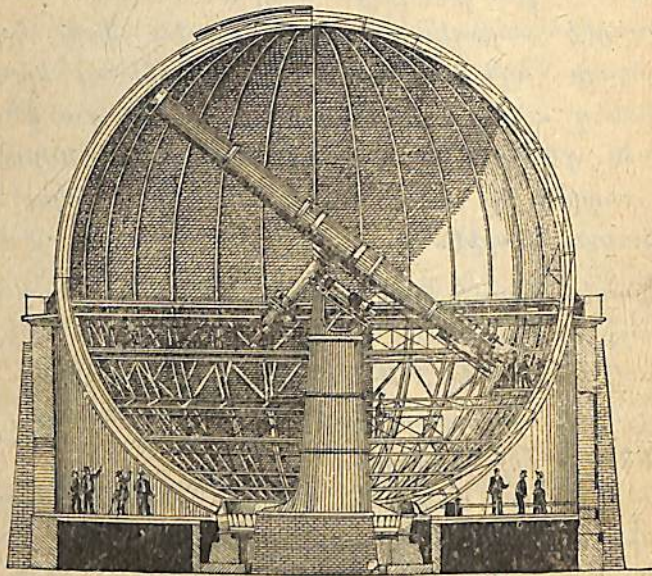
Տուն մտան: ժողէֆ լը Վէրրիէ անկողին չմտած՝ անգամ մըն ալ երկինքը դիտեց: Յետոյ քնացաւ, բայց գիշերը մինչև լոյս երազին մէջ աստղերու դողդոջուն ճառագայթներ տեսաւ:

Այն օրէն սկսեալ՝ մեծ սէր ձգեց աստեղազարդ երկինքին վրայ և սկսաւ հաստատամտութեամբ սովորիլ բոլոր այն բաները, զորս գտած էին մարդիկ այն աշխարհներուն վրայ:

Այս տղան, երբ մեծցաւ, երկինքի մէջ նոր աստղ մըն ալ գտաւ և Փրանսայի փառքերէն մին եղաւ:

Վերջէն նշանաւոր աստեղագէտը, երբ աչքը դիտակին դրած. աստեղազարդ երկինքը կը դիտէր, շատ անգամ կ'ըսէր. «Ինծի այնպէս կուգայ որ բոլոր այս ցիրուցան աշխարհներուն ետին զԱստուած կը տեսնեմ»:

Գիտութիւնը մարդու հոգին առ Աստուած կը բարձրացնէ :



Հարցմունք. — Ի՞նչ են աստղերը : — Ի՞նչ է անոնց մեծութիւնը աշխարհի և արեւու հետ բաղդատմամբ : — Արեւը ո՞րքան հեռու է մենէ : — Աստղերը ո՞րքան հեռու չեն :



Գ Ա Ս Լ Դ .

ՎԱՐԴՈՒՅԻ ԵՒ ԻՐ ՀՕՐԱՔԵՌՈՐԴԻՆ

Այն օրը կանուխ իրիկուն կ'ըլլար , վասն զի աշունի վերջերն էր : Վարդուհի , դպրոցէն եկած ատեն , ինքնիրեն

ըսաւ . « Հօրաքրոջս տունն հանդիպիմ ու տեսնեմ ի՞նչպէս է » :

Երբ կը մօտենար տունին , որ աղքատիկ երեւոյթ մը ունէր , նշմարեց որ ապակիները կը կարմրէին . ապակիին ետեւէն տեսաւ որ ճրագը վառեր էին և անոր մօտ նստեր էին հօրաքրոյն ու որդին՝ Խաչիկ , որ դասագիրքը բացած , աչխատելու կ'սկսէր :

« Խաչիկ ինձի հետ չպիտի կրնայ խաղալ , ըսաւ Վարդուհի ինքնիրեն . բայց մէյ մը ներս մտնեմ ու բարի իրիկուն ըսեմ » :

Ներս մտած ատեն զարմացաւ որ սենեակը գրեթէ բոլորովին մութ էր . արդէն դրսէն լոյս չէր գար և ներսը տղաքը մխացող ճրագէ մը ուրիշ լոյս չունէին . միեւնոյն ճրագը կը լուսաւորէր նաև մայրերնին , որ իրիկուան կերակուրի համար գետնախնձոր կը կեղեւէր : Վարդուհի բարի իրիկուն ըսելէ ետքը , գոչեց .

« Ինչո՞ւ անպէ վառեր էք , որ աղէկ լոյս չտար փոխանակ գեղեցիկ ճերմակ մոմ մը վառելու » :

— Ինչո՞ւ համար մի , աղջիկս , վասն զի մօմը ճրագէն սուղ է : Մօմը զճռած ու մսփռած ճարպէ կը շինուի , և հետեւաբար շատ աւելի սուղ է քան թէ ճրագը , որ անմսփռ անուրի շինուած է » :

Վարդուհի հասկցաւ որ ըրած հարցումը բոլորովին անտեղի է . մանաւանդ որ յիշեց թէ վարժուհին լուսաւորութեան վրայ դաս տուած էր իրեն :

Պահ մը հօրաքրոջն օգնեց գետնախնձոր կեղեւելու . յետոյ ըսաւ որ Խաչիկի պէս ինքն ալ դաս ունէր սովորելու ու մեկնեցաւ :

* * *

Վարդուհի հաղիւ դուրս ելած էր : Խաչիկ ետեւէն հասաւ : Խաչիկ ձեռքը թիթեղէ աման մը բռնած էր :

« Որովհետեւ դասիս կէսը սովորեցայ , ըսաւ Խաչիկ . մայրիկս ըսաւ որ քեզի հետ գամ և իրիկուան կանթեղին համար եղ դնեմ , վասն զի երբ ամենքը տուն վերադառնան , կանթեղ կը վառենք » :

— Լաւ , ըսաւ Վարդուհի . եկո՛ւր նպարավաճառին երթանք » :

Եւ նորէն յիշելով լուսաւորութեան վրայ վարժուհիին տուած դասը , Խաչիկի դարձաւ ու իր հմտութեանը վրայ հպարտանալով հարցուց . — Նպարավաճառէն ի՞նչ պիտի գնենք . ֆոլգայի՞ իւղ թէ մէք . գիտեմ որ վառելու ամենէն աղէկ իւղերը ասոնք են :

— Ո՛հ , ըսաւ Խաչիկ , նպարավաճառը որն որ ունի ան կ'առնենք , բայց մայրիկս պատուիրեց որ երբեք ֆարիշդ չգնեմ , վասն զի քարիւղը վտանգաւոր է և կրնայ հրդեհ մը ծագիլ » :

Նոյն միջոցին երկու տղաք գիմացի տունը մեծ կանթեղ մը տեսան վառուած և կանթեղին տակ քանի մը փոքրիկ աղջիկներ , որ բոլորչի նստած կար կը կարէին :

« Տես , ըսաւ Խաչիկ , կարծեմ ասիկայ ֆարիշդի կանթեղ մըն է » :

Երկու տղաք պահ մը կայնեցան ու դիտեցին գեղեցիկ կանթեղը , որու լուսամփոխը լոյսը աղջիկներուն ձեռքերուն վրայ կը զարնէր :

« Ի՞նչ որ այդքան գիտուն ես , ըսաւ Խաչիկ մէկէն ի մէկ , գիտե՛ս , քարիւղն ուսկի՞ց կուգայ » :

Վարդուհի շուարեցաւ ու սկսաւ մտածել , բայց Խաչիկ անմիջապէս յարեց .

«Քարիւղը տեսակ մը իւղ է որ Ամբրիկայէն ու Ռուսիայէն կուգայ . զայն գետնէն կը հանեն : Եթէ վառ լուցկի մը մօտեցնես այն եղին , անմիջապէս կը բռնկի և վառօդի նման պայթիւն յառաջ կը բերէ : Ուստի այս աղջիկները ուշադրութիւն ընելու են որ կանթեղը չկտորեն» :

Խաչիկ այս խօսքերն ըսած ատեն՝ նպարավաճառին խանութը հասեր էին ու ներս մտան :

* * *

Փողոցները բոլորովին մթներ էր : Տղաքը նպարավաճառին խանութէն տեսան որ մարդ մը փողոցը կը վազէր :

Այն մարդուն ձեռքը երկայն գաւազան մը կար և գաւազանին ծայրն ալ վառուած բան մը , այն մարդը կազերը վառօղն էր :

«Այս ալ ուրիշ տեսակ լոյս է» ըսաւ Վարդուհի .

Վառօղը երբ իր գաւազանին ծայրը կը մօտեցնէր կազի բերաններուն , կազը անմիջապէս կը վառէր և չորս դին կը լուսաւորուէր :

Վառօղն իր ճամբան կը շարունակէր և տուններուն առջևի կազերը հետզհետէ կը վառէին :

«Սա մարդը ինչպէս կ'աճապարէ , ըսաւ Խաչիկ , և սակայն մութը իրմէ շուտ կը կոխէ» :

Երբ նպարավաճառը Խաչիկի ամանը լեցուց , ամբողջ փողոցը արդէն լուսաւորուած էր :

Երկու աղաք իրարմէ զատուեցան և տուն վերադարձան , ուրախ ըլլալով որ հիմայ ճամբան լոյս էր :

Գրագիտութիւն . — Ճրագն ու մամը ի՞նչ տարբերութիւն ունին : — Ատենով մամը ինչով կը շինէին . (մեղրա-

մամով) : — Կանթեղ մը ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ . (պատրոյզը , որու մէկ ծայրը իւղին մէջն է . բերանը ուրկից պատրոյզը դուրս կ'ելլէ . ընդունարանը , որու մէջ իւղ լեցուած է . վրայի ապակին) : — Վառելու գլխաւոր իւղերը որո՞նք են : — Լուսամփոփն ի՞նչ է : — Քարիւղն ուսկի՞ց կուգայ և ուսկի՞ց կ'ելլէ : — Իւղէն աւելի ուժով լոյսը սփն է . (կազը , զոր մասնաւոր գործարաններ հանքածուխէն կը հանեն և խողովակներով քաղքին մէջ ամէն դի կը տարածեն) :





Գ Ս Ս Լ Ե .

ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ՏԵՂ Է

Ըսէ ինձի, տղաս, ուսկի՞ց կուգաս. նայի՛մ ի՞նչ բաներ տեսար :

— Մարմանդին վրայ կը պտըտէի. յշխարհները չորս դիւս պարարտ խոտերը կ'ուտէին, ու զով շուքի տակ կը պառկէին : Յորենը՝ հերկած արտերու մէջ բուսեր էր. խաչխաչն ու հարսնուկը անոր մէջ խառնուէր էին. մարմանդները գեղեցիկութեամբ զարդարուած էին :

— Ուրիշ բան չտեսա՞ր, տղաս. ուրիշ բան ալ չդիտեցի՞ր : Վասն զի ասոնցմէ վեր բաներ ալ կան. Աստուած ալ դաշտին մէջն էր, չտեսա՞ր անիկա :

— Խիտ խիտ անտառներու մէջ ժուռ եկայ, հովը ծառերուն մէջէն կը շնչէր. ժայռերուն գլխէն ջրվէժ մը կ'իջնէր անուշիկ խոխոջալով. սամոյրը ծառէ ծառ կը ցատքրտէր կ'երթար. թռչունները մէկ բերան անուշ եղանակ մը կ'երգէին :

— Թէ որ միայն ատ է լսածդ՝ դարձիր նորէն, տղաս. վասն զի ատոնցմէ մեծ բան կայ լսելու. Աստուած այն հովին, այն ջրին ձայնին մէջն էր, իր ձայնը չսեցի՞ր :

— Տեսայ որ ծառերուն ետեւէն լուսինն արծըթէ կանթեղի մը պէս կ'եղէր. աստղերը մէկիկ մէկիկ ելան. մէկ մ'ալ յանկարծ սեւ սեւ ամպեր երեւցան, դէպ ի հարաւ սկսան երթալ. փայլակը երկինքը կը լուսաւորէր. կայծակը հեռուանց որոտալով կը զարնէր. ես լսեցի այն սարսափելի ձայնը, վախէս սիրտս փրթաւ :

— Միայն կայծակէ՞ն վախցար. փայլակէն աւելի վախնարու բան չունէի՞ր. եթէ անանկ է, նորէն դարձիր, տղաս. վասն զի սլ մեծ բաներ կան. Աստուած այն մրրիկին մէջն էր, ի՞նչպէս չիմացար : Աստուած ամէն տեղ է, ամէն մեր լսած ձայնին մէջ, ամէն տեսածնուս մէջ. առանց անոր՝ բան չկայ. պէտք է որ մեր մտքին մէջն ըլլայ միշտ :

Գ Ա Ս Լ Զ .

Հ Օ Ր Ս Ջ Ե Ր Մ Ա Չ Ա Փ Ը

Հայրս պատուհանին մէջը երկու գործիք կախած է , որոց պատուիրած է որ չդպչիմ . այս երկու գործիքները տախտակի մը վրայ հաստատուած ապակեայ երկու խողովակներ են . մէկուն ջերմաչափ կ'ըսէ և միւսին ծանուցարի :

Շատ անգամ կը տեսնեմ որ ուշի ուշով անոնց կը նայի , յետոյ ինծի կ'ըսէ . « Յակոբ , վաղը օդը գեղեցիկ պիտի ըլլայ , քեզի հետ կը շրջագայինք » : Երբեմն ալ կ'ըսէ որ անձրեւ կամ ձիւն պիտի գայ . և շատ անգամ ըսածը կ'ըլլայ , անանկ որ դրացիները կուզան իրեն խորհուրդ կը հարցնեն : « Պարոն , կ'ըսեն , կը հաճի՞ք ձեր օգտաւորը նայիլ . վաղը քաղաք երթալու միտք ունինք , բայց կը վախնանք որ օդը կ'աւրուի » :

Իրիկուն մը հետաքրքրութիւնս չկրցի բռնել , հօրս մօտեցայ և աղաչեցի որ բացատրէ ինծի թէ ինչպէս շինուած էին այն երկու աննման գործիքները , որոցմէ օգին ցրտութիւնը կամ տաքութիւնը , անձրեւը կամ ձիւնը այնպէս աղէկ կը հասկնար :

Հայրս խնդաց , երեսո նայեցաւ , վայրկեան մը մտածեց ու ըսաւ . « Շատ աղէկ , ջերմաչափս ինչպէս շինուած ըլլալը քեզի պիտի բացատրեմ . բայց նախ տաք ջուրի պէտք ունիմ : Եռոցը ա՛ռ , մինչև բերանը ջուր լեցուր , հասկցար ,

մինչև բերանը , և կրակին վրայ դիր . միայն ուշադրութիւն ըրէ որ տաքցած ատենը կաթիլ մը ջուր չկորսուի » :



Շուտ մը եռոցը մինչև բերանը լեցուցի : Վառարանին մէջ կրակ կար . եռոցը կամաց մը կրակին վրայ դրի , կաթիլ մը ջուր չէի թափեր :

Բայց բան մը կար , որու ամենեւին չէի սպասեր . երբ

Ղուրը քիչ մը տաքցաւ , սկսաւ եռոցին եզերքէն վազել ու ամուխներուն վրայ թափել , խելքս չհասաւ :

— « Հայր հայր , Ղուրը ինքնիրենը կը վազէ կոր . քանի որ կը տաքնայ , կարծես եռոցին մէջ չսղմիր : Կարծես թէ տաքութիւնը կը մեծցնէ զայն » :

Հայրս սկսաւ խնդալ : — Իմ ուզածս ալ ատ էր , տղաս . և այդ ըսածդ հիմա շերմաչափիս ինչ ըլլալը պիտի հասկցնէ քեզի :

« Այո՛ , տաքութեամբ Ղուրը կը մեծնայ , այսինքն կը ծառայի : Եթէ շերմաչափիս փոքրիկ խողովակը Ղուր լեցնես , պիտի տեսնես որ այդ Ղուրը վեր պիտի ելլէ՝ երբ տաքնայ , ու վար պիտի իջնէ՝ երբ պաղի : Եւ միայն Ղուրը չէ որ տաքութեամբ կը մեծնայ , այլ բոլոր մարմինները : Տես սա երկաթ թելը . երբ կանթեղին բռնեմ զայն , անմիջապէս կը մեծնայ և եթէ չափեմ՝ պիտի տեսնեմ որ քանի մը հազարերորդամեթր երկնցած է : Գնդիկներէն մէկը ինծի տնոր , տես , ճիշդ մատանիս մէջէն կ'անցնի . հիմա քիչ մը կրակին մէջ ձգենք . Հիմա նայէ՛ նորէն կ'անցնի՞ մատնիէս » :

Լաթով մը տաք գնդակը բռնեցի և աշխատեցայ մատանիին մէջէն անցունել զայն . բայց անկարելի եղաւ . երկու վայրկեանի մէջ բաւական մեծցեր էր :

— Կը տեսնես որ , ըսաւ հայրս , բոլոր մարմինները տաքութեամբ կը մեծնան . բայց ընդհանրապէս հետդակները աւելի շատ կը ծաւալին քան թէ հաստառն մարմինները , ինչպէս Ղուրը քարէն կամ երկաթէն շուտ կը ծաւալի և ալֆօօշն ու սնդիկն ալ Ղուրէն շուտ կը ծաւալի : Ասոր համար է որ շերմաչափներու խողովակները սովորաբար սնդիկով կամ ալքօօշով կը լեցնեն : Նայէ՛ շերմաչափս . կը տեսնես անոր

մէջի արծաթագոյն հեղուկը : Սնդիկն ան է . եթէ տաքնայ սնդիկը խողովակին մէջ վեր պիտի ելլէ՝ ինչպէս Ղուրը եռոցին մէջ , իսկ եթէ պաղի , ընդհակառակն վար պիտի իջնէ » :

Հայրս պատէն կախուած շերմաչափը վար առաւ ու ըսաւ ինծի . « Հիմայ պիտի տեսնես թէ ամենափոքր տաքութիւն մը ինչ շուտ կ'ազդէ անոր վրայ . Չեռքդ վրան դի՛ր » :

Չեռքս ակնածութեամբ դրի շերմաչափին վրայ , որու երբէք դպած չէի , տակը պզտիկ ընդունարան մը կար սրնդիկով լեցուն . քանի մը վայրկեան ձեռքիս մէջ բռնեցի զայն և սնդիկն սկսաւ վեր ելլել :

— Տեսէք , տեսէք , հայրիկ , սնդիկը վեր կ'ելլէ :

— Այո՛ , տղաս , և շատ աւելի վեր պիտի ելլէ՝ եթէ կրակին մօտեցնես կամ խօթես սա Ղուրին մէջ , որ եռալու սկսեր է : Չերմաչափներ շինելու համար , զանաք եռացող Ղուրի կամ եռացող Ղուրի շոգիին մէջ կը դնեն . սնդիկը մինչև ուր որ ելլէ՝ այն տեղը 100 կը նշանակեն . ըսել է 100ը եռացող Ղուրին տաքութիւնն է : Ետքը ծեծուած սառոյցի մէջ կը դնեն . սնդիկը սը որ իջնէ՝ այն տեղը 0 կը նշանակեն . բսել է սառոյցին տաքութիւնը 0 է : Ետքը 0 էն մինչև 100 եղած միջոցը կը բաժնեն 100 հաւասար մասերու , որոնք աստիճան կը կոչուին : Տես շերմաչափիս վրայի գիծերը , որոնք 0 էն սկսելով կ'երթան մինչև 20 , 30 , 40 , կարծես սանդուխ մըն է , որու վրայ սնդիկը կ'ելլէ ու կ'իջնէ՝ օդին տաքութեան կամ ցրտութեան համեմատ :

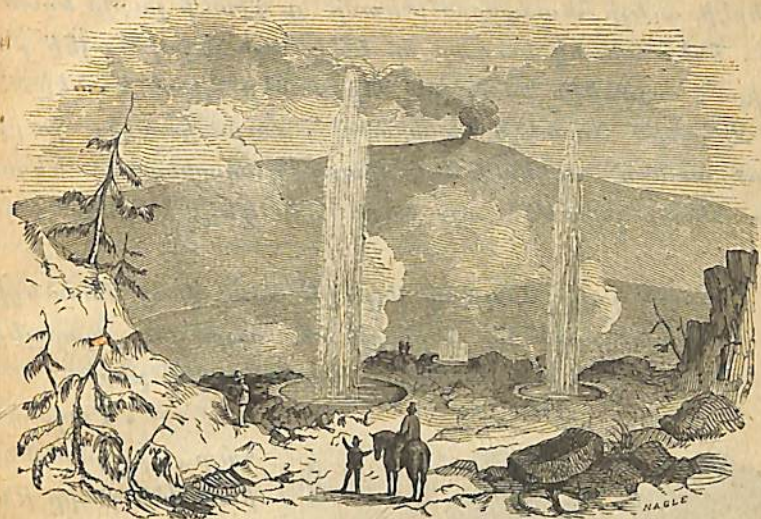
« Այսպէսով շերմաչափը առարկայներու կամ պարզապէս օդին տաքութիւնը չափելու կը ծառայէ : Չերմաչափը

մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ շատ օգտակար է : Օրինակի համար բժիշկները առանց ջերմաչափի չեն կրնար ըլլալ : Չերմաչափը կը դնեն հիւանդին ձեռքը կամ անուիթին տակ ու անով կը հասկնան թէ ո՞ր աստիճան տաքութիւն ունի : Նայինք, տղաս, ջերմաչափը քու ձեռքիդ տաքութեամբ մինչեւ ո՞ւր ելեր է . տե՛ս 37 աստիճան : Ըսել է որ դու հիւանդ չես, վասն զի մարդկային մարմինին սովորական տաքութիւնը 37 աստիճան է, որ երբեմն, երբ հիւանդը սաստիկ տենդ ունենայ, մինչեւ 40 և 41 կ'ելլէ :

Իրագիտութիւն . — Տաքութիւնը ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ ջուրին վրայ, երկաթին վրայ, քարին վրայ : — Բոլոր մարմիններն ալ տաքութեամբ կը ծաւալի՞ն և որո՞նք են որ աւելի դիւրաւ կը ծաւալին : — Ի՞նչ է այրօջը . (գինին, օղին և այլն զտելով ձեռք բերուած հեղուկը, զոր կարմիր կը ներկեն ջերմաչափներու գործածելու համար) : — Ի՞նչ է սնդիկը . (տեսակ մը հեղուկ մետաղ, որ գլխաւորաբար Մերսիկայէն ու Գարիֆօնիայէն կ'ելլէ) : — Չերմաչափը ի՞նչպէս շինուած է : — Թիւ 100 ը ի՞նչ կը ցուցունէ, իսկ զէրօն : — Բժիշկները ջերմաչափը ինչի՞ կը գործածեն : — Ի՞նչ է մարդկային մարմնոյ սովորական տաքութիւնը :

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Ըսէք տեսե՛մ ի՞նչ է նա
Որ չ'պտըտած իր վրայ
Կառքը առաջ չի գնայ :



Գ Ս Ս Լ Է .

Ջ Ր Ա Ն Ն Ո Ւ Պ Ա Ր Տ Է Ջ Ի Ն Շ Օ Ր Ը

Այսպէս երկար ատեն սիրով մտիկ պիտի ընէի հօրս ըսածները, բայց հայրս մէկէն ի մէկ ոտք ելաւ :

— Պարտէզը մոռցանք ջրելու, ըսաւ : Ութ օր է որ անձրեւ չէ եկած . մենք այստեղ կը խօսինք, բայց անդին աղցանները կը թռամին : Երթանք, տղաս : Երեսուն դոյլ ջուր պէտք է մեզի . դուն ջրհանը կը քաշես, ես ալ կը ջրեմ :

Անմիջապէս պարտէզ վազեցի և սկսայ բոլոր ուժովս ջրհանը շարժել : Այնտեղ ատեն՝ հօրս ըսածները ու տաքութեան մարմիններու վրայ ունեցած ազդեցութիւնը միտքս

կը բերէի աւելի հետաքրքրութեամբ կը դիտէի շուրջս եղածները . ինծի անանկ կուգար որ եթէ ուշի ուշով նայէի բուրբախքս , սորվածիս նման խել մը բաներ պիտի գտնէի :

Ջրհանին ծորակէն փրփրալով դուրս ցատկել ջուրին նայած ատենս՝ մէկէն ի մէկ միտքս գաղափար մը եկաւ . « Երբ ջրհանը շարժեմ՝ այս ջուրը վեր կ'ելլէ , բայց ինչո՞ւ կ'ելլէ :

Երեսուն դոյլը մինչև որ լեցուցի՝ ասոր վրայ մտածեցի . երբ երեսուներորդն ալ լեցուցի ու հայրս ալ պարպեց , վազեցի հօրս ձեռքէն բռնեցի և հորին առջեւ բերի :

— « Կ'աղաչեմ՝

հայր , բացատրեցէք ինծի թէ ջուրը ի՞նչպէս կրցաւ այս խորունկ հորէն վեր ելլելով՝ դոյլին մէջ վազել :

— Ս. յօր հետաքրքրութիւնդ բռնեց է , ըսաւ հայրս . քիչ մը առաջ ջերմաչափ



փին ի՞նչ ըլլալը ուզեցիր հասկնալ , հիմայ ալ ջրհանին բացատրութիւնը կ'ուզես . ապահով եմ որ քիչ մը ետքն ալ ծանրաչափին ինչ ըլլալը պիտի հարցնես :

— Այո՛ , այո՛ , հայր , բոլոր ադոնք բացատրեցէք ինծի :

— Նախ և առաջ գիտցիր որ ջուրը ջրհանէն վեր հանողը օդին ծանրութիւնն է : Մտքէդ կ'անցնէ՞ր որ մեզ շրջապատող օդը , քու շնչած օդդ ծանրութիւն ունենայ , Յա-

կոբ : Եւ որովհետեւ մեր գլխուն վրայ ահագին քանակութեամբ օդ կայ , ըսել է որ քու կարծածէդ շատ աւելի ծանրութիւն ունի : Իսկ այդ ծանրութիւնը չես զգար , վասն զի քու մարմինիդ վրայ ամէն կողմէ միանգամայն կը կոխէ , աջէն , ձախէն , վերէն , վարէն և մինչեւ իսկ ներսիդիէդ : Մենք օդին մէջ կ'ապրինք ու կը շարժինք , ինչպէս ձուկը ջուրի մէջ , որ օդէն աւելի ծանր է :

Չարմացեր մնացեր էի : Հայրս թողուց որ վայրկեան մը մտածեմ , որպէս զի աւելի աղէկ հասկնամ , յետոյ ջուրը նայելով՝ կարծես բան մը փնտռեց , գետնէն յարդի շիւղ մը առաւ ու հորին քով մնացած դոյլ մը ջուրին վրայ ծռեցաւ :

— « Սա դոյլին մէջի ջուրը կը տեսնես , ըսաւ հայրս . նախ գիտցիր որ օդը , անտեսանելի ձեռքի մը պէս , անոր երեսին վրայ կ'ոխած է : Հիմայ սա յարդի շիւղին նայէ , ծակ է . զայն ջուրին մէջ մղեցի . օդը այս պզտիկ ծակէն ալ կը ճնչէ ջուրին վրայ : Բայց եթէ յարդի շիւղին մէջ եղած օդը կարենամ պարպել՝ գիտես ի՞նչ պիտի պատահի : Դոյլին ջուրը , որու երեսը օդը կը ծանրանայ բաց ի այս պզտիկ կէտէն , շուտ մը յարդի շիւղին մէջ պիտի սկսի բարձրանալ : Հիմայ նայէ յարդին մէկ ծայրը բերանս կ'առնեմ , օդը կը քաշեմ , ջուրն անմիջապէս բերանս կ'ելլէ , որով դոյլէն ջուր կը խմեմ՝ յարդի շիւղին միջոցաւ : Իսկ ալ հազար անգամ ըրած ես այս բանը , բայց երբէք ըրածդ չես ըմբռնած : Հորին ջուրը շատ պաղ է . դու ալ կը խմես : Հայրս յարդը ինծի տուաւ , ջուր խմելու այս նոր կերպը շատ զուարճալի կ'երեւնար ինծի :

— « Ենթադրէ որ ես հսկայ մը ըլլամ և իմ յարդս ալ

տասը մէթր երկայնութեամբ ահագին խողովակ մը ըլլայ . անոր միջոցաւ հորին մէջէն ալ ջուր պիտի կրնամ խմել : Այն երկայն խողովակին մէջի բոլոր օդը պիտի ծծէի , և երբ խողովակին մէջ օդ չմնար , հորին ջուրը պիտի սկսէր վեր ելլել : Բայց որովհետեւ հսկայ չեմ , բերնիս ու թոքերուս տեղ աւելի ամուր գործիքներ գործածեցի : Հորին ջրհանն ուրիշ գործ չունի , բայց եթէ թոքերուս պաշտօնը կատարել և ջուրը վեր հանել՝ ինչպէս ես կը հանեմ սա յարդի շիւղով : Հիմայ բացատրեմ թէ ինչպէս կը բանի :



Հայրս այս խօսքը ըսելով՝ վերուց հորին կախարիչը , զոր վերցնեն արգիլած էին ինձի , և գողալով տեսայ հորի սեփ սեւ ջուրը : Այն ատեն հայրս երկաթէ հաստ խողովակ մը ցուցուց ինձի , որ վերէն վար կ'իջնէր :

— Այս հաստ խողովակը ցրհաւնիս մտրմիսն է , որ ուրիշ աւելի բարակ խողովակով մը կը հաղորդակցի հորին ջուրին հետ : Եթէ ջրհանին մարմինը ապակիէ ըլլար , մէջը կաշիի կտոր մը պիտի տեսնէիր , որ միտոց կը կոչուի , և որ ամէն անգամ ջրհանը կոխելուդ վեր կ'ելլէ : Ամէն անգամ որ միտոցը վեր կ'ելլէ հաստ խողովակին մէջ , հոն գտնուած օդը կը վանէ , պարապութիւն մը կը ձեւացնէ և ջուրը անմիջապէս կը լեցնէ այդ տեղը : Ըսել է միտոցը ջուրը վեր կը հանէ , ինչպէս ես սա յարդի շիւղով դոյլին ջուրը քաշեցի :

— Հասկցայ , հասկցայ , գոչեցի : Ո՛րքան ուրախ եմ հասկնալուս :

— Շատ մի՛ աճապարիւր , ըսաւ հայրս : Հասկցար թէ

ջուրը ինչպէս խողովակներուն մէջ կ'ելլէ , բայց ադով չլմննար պէտք է որ նորէն վար չիջնէ : Ասոր համար խողովակներուն ու միտոցին մէջ պզտիկ դռնակներ շինուած են , որոնք վարէն վեր միայն կը բացուին . ջուրը վեր ելած ատեն՝ այդ դռնակները իրենք իրենց ծանրութիւնովը կը գոցուին ու ջուրը բանտարկուած կը մնայ , ինչպէս որ երբ բերանս ջուրով լեցուի՝ շրթունքներս կը գոցեմ , որպէս զի ջուրը չթափի : Ետքը , եթէ ուզեմ , այն ջուրը կրնամ կլլել՝ կոկորդէս վար իջեցնելով . ջրհանին կոկորդէն ալ ծորակն է , ուսկից դուրս կը վազէ միտոցին վեր հանաց ջուրը :

Այնքան ուշադրութիւն ըրած էի հօրս ըսածներուն որ , ապահով էի թէ հասկցայ : Սկսայ ջրհանը քաշել :

— Այս միջոցիս խողովակին օդը դուրս կ'ընեմ , անանկ չէ՞ , հայր : Երբ օդը դուրս ելլէ , ա՛յլ չպիտի կրնայ հորին ջուրին վրայ ծանրանալ , և որովհետեւ ջուրը միւս կողմէն օդի ահագին ծանրութեան մը տակ է , վեր պիտի ելլէ այն խողովակէն , ուր օդ չկայ : Ահաւասիկ ջուրը կ'սկսի ելլել , տեսէ՛ք :

Արդարեւ ջուրը կը վազէր առատօրէն : Հայրս ժպտելով ըսաւ :

— Կը տեսնեմ որ հասկցեր ես , տղաս :

— Բայց , հայր , ըսի , ըսել է որ օդին ծանրութեան չնորհիւն է որ մենք ջուր կը խմենք . անոր օգնութեամբն է որ հորին ջուրը վեր կը հանենք :

— Այո՛ , տղաս . միայն թէ այդ օդին ծանրութիւնը , որքան ալ որ ուժով է , ամենակարող չէ և 10 մէթր ու 33 հարիւրորդամէթրէն աւելի վեր ջուր չկրնար հանել : Ըսել է որ եթէ մեր հորը շատ խորունկ ըլլար , մեր ջրհանը օգուտ

մը չպիտի ունենար մեզի: Կը տեսնես որ օդին ծանրութիւնը անհուն չէ. ես արդէն ամէն օր օդը կը չափեմ՝ և անոր ծանրութեան փոփոխութիւնները ճիշդ ու ճիշդ գիտեմ. ահա ծանրաչափիս պաշտօնն է »:

Իրագիտութիւն. — Օդը ծանրութիւն ունի՞: — Ինչո՞ւ մենք այդ ծանրութիւնը չենք զգար: — Զուկերը ջուրին ծանրութիւնը կ'զգան: — Ինչո՞ւ ջուրը վեր կ'ելլէ յարդի շիւղին մէջ, երբ անոր մէջի օդը քաշենք: — Ի՞նչ է թոքը. (չնչառութեան գործարաններ, որ երկու են, իւրաքանչիւրը սրտին մէկ կողմը): — Զրհանները ի՞նչպէս շինուած են: — Ի՞նչ է մտոցը: — Երբ մտոցը վեր ելլէ՝ ի՞նչ կ'ըլլայ: — Զուրը վեր ելլելէն ետքը՝ ինչո՞ւ նորէն վար չիջնէր: — Օդին ծանրութիւնը ջուրը մինչև որ աստիճան վեր կրնայ հանել:



Դ Ա Ս Լ Ը.

Ծ Ա Ն Ր Ա Ջ Ա Փ Ը

Հայրս այնքան հետաքրքրութիւնս շարժեր էր որ, ալ չէր կրնար չգոհացնել զայն: Կ'ուզէի հասկնալ նաեւ թէ ծանրաչափը ինչ է: Տուն դարձանք: Հօրս ետեւէն սկսայ սանդուղէն վեր ելլել վազելով՝ ետ չմնալու համար: Երբ ծանրաչափին քով հասանք:

— Ա, յո՛, տղաս, ըսաւ հայրս: Մարդիկ ուզած են օդին ծանրութիւնը չափել և ծանրաչափն ասոր կը գործածուի: Դիտէ՛ ծանրաչափին կոր խողովակը և ըսէ՛ ինձի թէ անոր մէջ ինչ կայ:

— Մնդիկ կայ, ինչպէս ջերմաչափին մէջ:

— Ա, յո՛: Վերը սնդիկին վրայ խողովակին մէկ մասը կայ, ուր բան մը չես տեսներ: Ա, յն փոքրիկ մասին մէջ, որ ծանրաչափին սեւեւակը կը կոչուի, օդ չկայ, այլ պարապ է: Ըսել է դրսի օդը սնդիկին վրայ վարէն միայն կը ծանրանայ. ընդհակառակն վերը որ և է արդեւ չկայ ու սնդիկը ուզածին պէս կրնայ բարձրանալ: Հետեւաբար դրսի օդը որքան աւելի ծանր ըլլայ, սնդիկը այնքան աւելի վեր կ'ելլէ, և երբ թեթեւայ, սնդիկն ալ վար կ'իջնէ:

« Դիտէ՛ ծանրաչափին տախտակին վրայ գծուած աստիճանները: Մնդիկը այս վայրկեանիս թիւ 73ն է. ասիկայ կը նշանակէ թէ այդ սնդիկը ճնշող օդը այսօր ճիշդ 73 հարիւրորդամէթր բարձրութեամբ սնդիկի ծանրութիւն ունի:

Բայց օդը ամէն ատեն և ամէն տեղ միեւնոյն ծանրութիւնը չունի. ընդհանրապէս երբ օդը տաք ու խոնաւ է, աւելի թեթեւ կ'ըլլայ, իսկ եթէ ցուրդ ու չոր է, մնդիկը վեր կ'ելլէ. ըսել է օդը աւելի ծանր է. ասանկով է որ ծանրաչափը օդին վիճակը գուշակել կուտայ: Իրաւ է որ ծանրաչափը միմիայն օդին ծանրութիւնը կը ցուցունէ մեզի, բայց այդ ծանրութիւնը գիտնալով՝ շատ անգամ կրնանք օդին փոփոխութիւնները գուշակել:

— Հասկցայ, ըսի. հետեւաբար ծանրաչափը տեսակ մը կշիռ է օդը կշռելու համար:

— Այո՛, աննման կշիռ մը, որ կը կշռենք անանկ բան մը, զոր չենք կրնար բռնել: Հիմայ, տղաս, պառկելու ատենն եկաւ. աղէկ աշխատողը պէտք է աղէկ ալ քնանայ: Գիշեր բարի: Երթանք պառկինք»:

Իրագիտութիւն. — Ծանրաչափը ինչի՞ կը ծառայէ: — Ծանրաչափին խողովակին մէջ ի՞նչ կայ: — Ծանրաչափին սենեակ ըսուածն ի՞նչ է: — Օդը երբ աւելի ծանր է և երբ աւելի թեթեւ: — Ծանրաչափէն կրնամք օդին փոփոխութիւնները գուշակել:

Գ Ա Ս Լ Թ.

Փ Ռ Ռ Ա Ն (*)

Փռռան մը կար թող տըրուած
Վարէն մինչեւ ամպերը.

Այն բարձրերէն վարը՝ ցած

Ձորի մը խոր տեղերը

Տեսաւ որ մէկ թիթեռնիկ

Կը թըռչըտի ծաղկէ ծաղիկ.

« Հաւատո՛ւ որ,

Կանչեց անոր,

Աչքիս հաղիւ կ'երեւիս.

Ո՛րքան արդեօք, կը նախանձիս

Քանի որ այսպէս

Իմ բարձրանալըս կը տեսնես»:

— «Նախանձիմ», — իրաւ որ չէ.

Այդ քու պարծանքդ զուր է.

Թէպէտ բարձր է թըռիչքդ,

Բայց, տես որ կապ կայ մէջքդ:

Այդպիսի կեանքն, աղբարիկ,

Միթէ կրնայ ըլլալ երբէք երջանիկ.

Իմ քովս այդքան բարձրանալու ոյժ չի կայ,

Բայց կը թռչիմ՝ ո՛ւր որ սիրտըս կամենայ:

Անկից ի զատ՝ ես քեզ նման

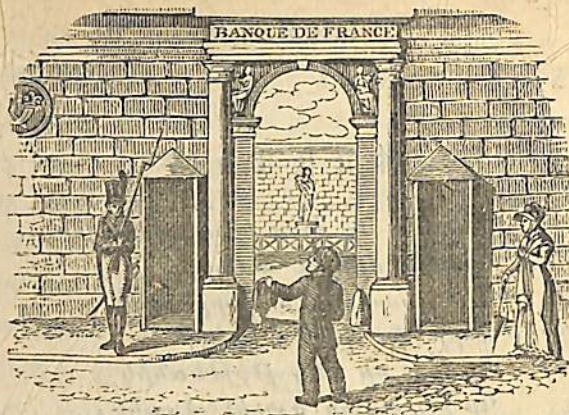
Խաղալիկ չեմ տըղայական,

Եւ ուրիշի խաբրի՞ն համար

Պարապ տեղը չեմ խըջըրտար»:

ԳՌՐԱՆՈՎ

(*) Փռռան—թղթէ օձ, վիշապ կամ թռուցիկ (Տաճկ. աւլարժա):



Գ Ա Ս Խ.

Գ Ն Դ Ա Ս Ե Ղ Մ Ը

Երբ Պ. Լաֆիթ 1778ին Բարիզ գնաց, իր բոլոր փափաքը դրամատան մը մէջ փոքր պաշտօն մը վարել էր: Պ. Բէրիկոյի ներկայացաւ, որ այն ատենուան ամէնէն հարուստ դրամատէրներէն մին էր: Ողջատ երիտասարդը պարկեշտութեամբ ու դողդղալով մտաւ դրամատէրին սենեակը և իր խնդիրքը մատոյց:

«Սնկարելի է որ մօտ ատեններս քեզ իմ ծառայութեանս մէջ ընդունիմ, վասն զի բոլոր գրասենեակներս լեցուն են, պատասխանեց Պ. Բէրիկօ. եթէ պէտք ունենամ՝ քեզ կը կանչեմ. սաոր հետ մէկտեղ կը խրատեմ՝ զքեզ որ ուրիշ տեղ մը փնտռես, որովհետեւ չեմ յուսար որ երկար ատեն հոս պարապ պաշտօն մը գտնուի»:

Խեղճ պատանին Պ. Բէրիկօն բարեւեց ու դուրս ելաւ գլխիկոր: Երբ դրամատունին գաւթէն կ'անցնէր տխուր և յուսահատ, գետինը գնդասեղ մը նշմարեց, անմիջապէս ծռեցաւ ու գնդասեղն առնելով՝ վերարկուին օձիքին անցուց, ամենեւին մտքէն չանցունելով թէ իր այս մեքենաբար ըրած գործը իր ապագայն պիտի վճռէր:

Պ. Բէրիկօ իր սենեակին պատուհանին առջին նստած էր, աչքով երիտասարդին կը հետեւէր: այս դրամատէրը այն դիտող անձերու կարգէն էր, որոնք փոքր գործերը լաւ կը գնահատեն և շնչին բանէ մը մարդուս բնութիւնը կը գուշակեն: Այս պարզ շարժումին մէջ Պ. Բէրիկօ կարգապահութիւն և տնտեսականութիւն նշմարեց:

Նոյն իրիկունը Պ. Լաֆիթ Պ. Բէրիկօյէն նամակ մը առաւ, որու մէջ գրուած էր. «Իմ գրասենեակիս մէջ պաշտօն մը տուի ձեզի և վաղուընէ կրնաք գործի սկսիլ»:

Դրամատէրը խաբուած կամ սխալած չէր. գնդասեղը գետնէն վերցնող պատանին գովելի հանգամանքներով օժտեալ անձ մըն էր. դեռահաս գործակատարը քիչ մը վերջը գանձապահ եղաւ. յետոյ Բարիզի առաջին դրամատան տնօրէն կարգուեցաւ. ետքը երեսփոխան եղաւ և վերջապէս Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ:

Ահա, այսպէս գնդասեղ մը աղքատ անձի մը ապագայն փառքով ու հարստութեամբ պսակեց:

Հարցմունք. — Պատմէ այս պապմութիւնն ու ըսէ՛ թէ ինչ է անոր բարոյական հետեւութիւնը:

Գ Ս Ս Խ Ս .

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Աղուէսն , որ մը , Գիւղացւոյն այսպէս կ'ըսէ .
 « Ո՛վ սիրելի կընքահար , շիտակն ըսէ
 Ինչով այդքան աչքըդ մըտեր է քու ձին .
 Քանի որ քեզ կը տեսնեմ , ան ալ հետդ է անմեկին .
 Ամէն կերպով կը նայիս , ամէն բանը կը հոգաս ,
 Ճամբայ ընես՝ նա հետըդ , դաշտերն ալ հետը կ'երթաս .
 Իսկ ձին բսես
 Գուն ալ գիտես
 Գազաններուն մէջ անոր պէս
 Քիչ կայ անխելք ու յիմար : »
 — « Հէ , սանամար ,
 Պատասխանեց Գիւղացին ,
 Ես չեմ նայիր անոր խելքին :
 Խելքն ու միտքը հոս բան չունին .
 Իմ նպատակս այն ալ չէ ամենեւին :
 Ինծի միայն այս պէտք է՝ որ զիս տանի ասդին անդին ,
 Եւ աղէկ մտիկ ընէ խարազանին : — »

ՅՈՒՆՈՎ

Կը խօսի մարդ չէ ,
 Կը մլաւէ , կատու չէ ,
 Ուրիշ կենդանի ալ չէ ,
 Հապա մտածէ՛ թէ ինչ է .

ԱԳՅԻՐ



Գ Ս Ս Խ Բ .

Շ Ա Ք Ա Ր Ը

Պօղոս ու Վարդուհի իրենց դաստիարակին հետ շրջա-
 գայութեան ելեր էին : Կիրակի օր մըն էր . Տղոց մայրը
 անոնց իւրաքանչիւրին ափ մը շաքար տուած էր շրջագայու-

Թեան ատեն ուտելու համար : Դաստիարակը , որ իր աշակերաններուն բան սովրեցնելու որ և է առիթ չէր փախցնել , ըսաւ անոնց :

« Տղանքս , կը տեսնեմ որ ձեր մօրը առած շաքարը ակորժանօք կ'ուտէք : Բայց սիրելը միայն բաւական չէ , պէտք է նաև մեր սիրած բանին ինչ ըլլալը գիտնանք : Արդ , քանի որ ուրիշ բան չունինք ընելու , բացատրեմ ձեզի թէ ինչ է շաքարը :

« Գիտէք որ շաքարի պէս անուշ պտուղներ կան , ինչպէս սելը , խաղողը , թուզը , տանձը : Եթէ այս պտուղներն այնչափ անուշ են , ըսել է որ իրենց մէջ , իրենց մսին մէջ շաքար կը պարունակեն : Լնու , բայց այդ շաքարը ուսկից կ'առնեն : Տունկէն , ծառէն : Տունկը իր արմատներուն միջոցաւ հողէն ու աղբերէն շաքար կը քաշէ : Ըսել է որ բնական շաքարը շինողը մարդը չէ , այլ տունկը : Մարդը միայն տունկը կը ժողուէ ու անոր մէջի շաքարը կը հանէ : Հիմայ մտիկ ըրէք թէ շաքարն ի՞նչպէս կը հանեն : Պարտեզներու ու արտերու ամէն տունկ , ամէն բոյս քիչ շատ անուշ համ ունին : Օրինակի համար բանճարին ահագին արմատը խիստ անուշ է , բայց քիչ տունկեր կան որ այնչափ շատ շաքար պարունակեն : Միայն երկու տունկ կան , որոնք այն աստիճան առատ շաքարի հիւթ կը պարունակեն որ , ամբողջ աշխարհի շաքար տալու կը բաւեն : Այդ երկու տունկերն են շաֆարեղէզն ու բաւնճարը :

Շաքարեղէզն երկու երեք կանգուն բարձր տունկ մըն է , որ սղորկ ու փայլուն է և քաղցր ծուծով լեցուն բուններ ունի : Առաջ միայն Հնդկաստանի մէջ կը բուսնէր , իսկ հիմայ Ափրիկէի ու Ամերիկայի տաք երկիրներուն մէջ ալ կը

մշակուի : Այս տունկէն շաքար հանելու համար բուները կը կտրեն՝ երբ հասուննան , տերեւները կը քաղեն և զատ զատ



խուրձեր կապելէ ետքը՝ երկու գլաններու տակ կը ճզմեն : Անկից վազած ջուրը ւեղեզնի մնոր կ'ըսուի : Ետքը այդ մեղրը մեծ կաթսայներու մէջ կը դնեն ու կը տաքցնեն՝ մինչեւ որ օջարակի թանձրութեան հասնի : Տաք օջարակին մէջ քիչ մը կիր կը նետեն , որ զայն կը մաքրէ ու աղտոտ մասերը կը զատէ : Երբ բաւական եփի , օջարակը հողէ կոնածեւ ամաններու մէջ կը լեցնեն և վար կը դարձնեն անոնց սրածայր կողմն , որ յարդով ծածկուած ծակ մը ունի : Յետոյ կը թողուն որ օջարակը պաղի ու սառի : Վերջը խեցը կը հանեն , որպէս զի չպնդացած հեղուկը դուրս վազէ . այս կերպով շինուածն ստորին շաքարն է , որ բոլորովին ճերմակ չէ ու անախորժ համ մը ունի :

Հիմայ կը մնայ շաքարը մաքրել: Շաքարը կը մաքրեն երած ոսկորով, որ ածուխի պէս հեղուկները կը զտէ՝ թունաւորիչ նիւթերը քաշելով: Եթէ ոսկորի կտոր մը նետէք կրակին մէջ, պիտի տեսնէք որ քիչ ատենէն կը բոբբոքի ու կը սեւնայ: Եթէ այդ ոսկորի ածուխը երկար ատեն թողունք կրակին մէջ, կը ճերմկի ու կը հատնի. իսկ եթէ բոլորովին մոխիր չդարձած կրակէն հանէք, սովորական ածուխի պէս սեւ նիւթ մը կ'երեւնայ: Այն ածուխը կը փշրեն ու անոր փոշիովը շաքարը կը զտեն: Խոհանոցներէն, սպանդանոցներէն, փողոցներէն ամէն տեսակ ոսկորներ ժողուելով՝ փուռերու մէջ ածուխի կը վերածեն. այս ածուխը կենդանակաւն ածուխ կը կոչուի և շաքարին ճերմակութիւնը տուողը ան է:

Եղէգի կամ բանճարի անզուտ շաքարը տաք ջուրի մէջ կը հալեցնեն ու կենդանական ածուխի հետ խառնելով կրակի վրայ կը դնեն, և ածուխը շաքարին աղտոտ գոյնն ու անախորժ համը կ'առնէ: Յետոյ այս խառնուրդը բրդէ հաստ կտաւէ մը կ'անցունեն. Ածուխը բոլոր աղտոտ նիւթերով տակը կը մնայ և զուտ շաքարը կը վազէ վճիտ: Ետքը շաքարը կրակով կը թանձրացնեն ու կոնաձեւ ամաններու մէջ կը թափեն:

Շաքարը այն ամաններուն մէջ կը պնդանայ և ճերմակ գոյն մը ու խիստ անուշ համ մը կ'առնէ:

Իրագիստիսիւն. — Ի՞նչ է շաքարը: — Ինչէ՞ կը շինուի: — Բնութեան մէջ պատրաստ շաքար կայ: — Շաքարը ի՞նչ պէս կը շինեն: — Աղտոտ շաքարը ինչո՞վ կը շինեն ու ի՞նչպէս:

Տ Ո Ւ Ն Ի Մ Ը Դ Ր Ս Ի Դ Ի Ն

Նախ տունին ո՞ր մասը կը շինուի. — Հիմերը:

Հիմը ի՞նչ է. — Պատերուն այն մասը, որ հողին տակ շինուած է:

Ինչո՞ւ այդ մասը հողին տակ կը շինեն. — Շէնքը բռնելու և չձգելու համար որ անձրեւը պատերուն տակը մտնէ:

Հիմերուն վրայ ի՞նչ կը շինեն. — Պատերը:

Պատերը ինչէ՞ կը շինեն. — Աղիւսներէ կամ քարերէ, որոնք շաղախով փակած են իրարու:

Երբ աղիւս կամ քար չգտնուի, ինչո՞վ կը շինեն. — Փայտով կամ ծեծուած ու երբեմն ալ յարդով խառնուած կաւով:

Ի՞նչ կը կոչուի այն տեղը, ուսկից քար կ'ելլէ. — Քարահանք:

Աղիւսն ի՞նչ է. — Կաւոտ հողէ շաղախուած, կաղապարի մէջ լեցուած, չորցած կամ փուռը եփած:

Քարերով պատ շինողը ի՞նչ կը կոչուի. — Որմնադիր:

Քարահանք ի՞նչ կ'ընէ. — Քարահանքէն քար կը հանէ ու կը ծեծէ:

Շաղախը ինչո՞վ կը շինեն. — Կիրով, աւազով ու ջրով:

Կիրը ի՞նչ է. — Մասնաւոր քար մըն է, որ կրային կը կոչուի, և զոր քարահանքէն հանելով՝ փուռի մը մէջ կ'այրեն:

Ինչո՞ւ որմնադիրները պատերուն վրայ ծակեր կը թողուն. — Պատուհաններն ու դռները դնելու համար:

Դռները ինչէ՞ կը շինուին . — Տախտակէ , և երբեմն ալ երկաթէ :

Ինչո՞ւ համար տղայ մը կրնայ բանալ այն դուռը , զոր տասը տղայ չեն կրնար տեղէն վերցնել . — Վասն զի ծխնիներու վրայ անցած ըլլալով՝ դուրին կը շարժի :

Ծխնիները ինչէ շինուած են . — Երկաթէ կամ պղինձէ :

Դուռը ի՞նչպէս գոց կը մնայ . — Փականքի մը միջոցաւ :

Պատուհանները ինչէ շինուած են . — Փայտէ շրջանակներու մէջ անցած ապակիներէ :

Ապակիներուն օգուտը ի՞նչ է . — Տունը անձրեւէն ու հովէն պահպանելով հանդերձ՝ կը թողուն որ լոյսը ներս մտնէ :

Ապակին ի՞նչով կը շինուի . — Միասին հալած աւազով ու տնկաղով :

Ինչո՞ւ պատուհանները անանկ մը շինուած են որ կը բացուին . — Որպէս զի պէտք եղած ատեն սենեակին օդը փոխենք :

Երբ պատերը շինուին , տունին վրայ ի՞նչպէս կը գոցեն . — Տանիքով մը :

Տանիքը բռնող փայտի կտորները ի՞նչ կը կոչուին . — Ատաղձ :

Կղմինտը ի՞նչ է . — Աղիւտին մէկ ձեւը . կղմինտրներ կան որ տափակ են և կան որ խոռոչաւոր են :

Տանը ո՞ր մասն է որ տանիքէն վեր կ'ելլէ . — Ծխնեւ լոյզները :

Ինչո՞ւ . — Որպէս զի ծուխը կարենայ տունէն դուրս ելլել :

Սովորաբար ծխնելոյզներուն ծայրը ի՞նչ կը գտնուի . — Պտուտակներ :



Դ Ա Ս Խ Դ .

ՏՈՒՆԻ ՄԸ ՆԵՐՍԻ ԴԻՆ

Տունի մը ներսի դին ինչո՞ւ բաժնուած է . — Տունի մը ներսի մասը բաժնուած է սենեակներու , սանդուղներու և նրբանցքներու :

Ինչո՞ւ տունի մը մէջ քանի մը սենեակներ կան . — Վասն զի կերակուրը եփուած տեղը ճաշելը , կամ ցերեկը նստուած տեղը իրիկունը պառկելը աղէկ չէ :

Ի՞նչ կը կոչուի այն սենեակը , ուր կերակուրները կ'եփուին . — Խոհանոց :

Տունի մը ամենէն գեղեցիկ սենեակը ի՞նչ կ'ըսուի . — Դահլիճ :

Գետնին տակը եղած սենեակներուն ի՞նչ կ'ըսեն . — Մառան :

Մառանները ինչի՞ կը գործածուին . — Գինի, գարեջուր, ինչպէս նաև փայտ, ածուխ և ուրիշ պաշարներ պահելու :

Ինչո՞ւ համար վնասակար է մառաններուն մէջ բնակիլ ու աշխատիլ . — Վասն զի մառանները սովորաբար մութ ու խոնաւ են :

Տանիքին տակը շինուած սենեակները ի՞նչ կը կոչուին . — Չեղնայարկի սենեակներ :

Միեւնոյն կարգի վրայ եղած բոլոր սենեակները ի՞նչ կը կոչուին . — Մէկ կարգի վրայ եղած սենեակները յարկ մը կը ձեւացնեն :

Մէկ յարկի մը բոլոր սենեակները մտնելու համար ուսկի՞ց կ'անցնուի . — Նրբանցքէն :

Մէկ յարկէն միւսը ինչպէս կ'երթուի . — Սանդուղներէ ելլելով կամ իջնելով :

Սանդուղն ի՞նչ է . — Տախտակէ կամ քարէ աստիճաններու շարք մը :

Ինչո՞ւ համար աւելի ապահով է քարէ սանդուղներ ունենալ . — Վասն զի երբ հրդեհ ծագի, շատ անգամ տախտակէ սանդուղները կ'այրին՝ երբ վերի յարկը գտնուողները տակաւին վար իջած չեն :

Տախտակամածները ինչէ՞ կը շինեն . — Ընդհանրապէս իրարու միացած տախտակներէ :

Խոհանոցին գետինը սովորաբար ինչո՞վ գոցուած է . — Քարով ու աղիւսով :

Սենեակի մը ներսի տանիքը ի՞նչ կը կոչուի . — Առաստաղ կամ ձեղուն :

Տախտակամածները ինչո՞վ կը գոցեն . — Բրդէ գորգերով :

Ներսի պատերն ու առաստաղները ինչո՞վ կը գոցուին . — Գածով կամ վուշով խառն շաղախով :

Գածը սովորաբար ինչի՞ վրայ կը փակցնեն . — Պատէն գամուած բարակ ու տափակ տախտակի կտորներու :

Առաստաղներն ու պատերը ինչո՞վ կը զարդարեն . — Երբեմն գունաւոր թուղթով և երբեմն ալ նկարներով :

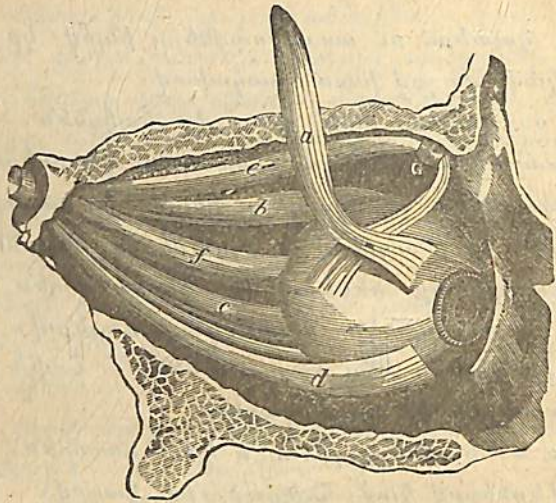
Ինչպէս կրնանք սենեակ մը ցերեկ ատեն բոլորովին մթցնել . — Պատուհաններուն փեղկերը գոցելով :

Փեղկերը գիշերը ի՞նչ օգուտ ունին . — Հովէն, աղմուկներէն ու գողերէն կը պատասպարեն :

Գիշերը սենեակները ի՞նչպէս կը լուսաւորեն . — Մոմերով, կանթեղներով կամ հանրածուխի կաղով :

Ամէն տունի մէջ ջուր կայ . — Ո՛չ, շատերը ստիպուած են ջուրը գրաւէն առնել :

Ինչո՞ւ համար ամէն տունի մէջ ջուր գտնուելու է . — Վասն զի ջուրն ալ օդի և սնունդի չափ անհրաժեշտ է առողջութեան և վասն զի առանց ջուրի չաշխատուիր :



Գ Ա Ս Խ Ե .

Հ Ի Ն Գ Զ Գ Ա Յ Ա Ր Ա Ն Ք

Ամէն օր շատ մը առարկայներ կը տեսնենք, կը լսենք, կը հոտոտենք, կ'ուտենք ու կը շոշափենք: Շարունակ կը գործածենք մեր աչքերը, ականջները, քիթը, բերանն ու ձեռքերը, և սակայն մտքերնիս չենք բերեր թէ ս'րբան թշուառ պիտի ըլլայինք, եթէ այս զգայարանքներէն զուրկ ըլլայինք:

Մեր աչքով է որ կը տեսնենք Աստուծոյ ստեղծած բոլոր գեղեցիկ բաները, արեւն ու լուսինը, կապոյտ եր-

կինքը, ոսկեգոյն տերեւները, կանաչ լեռները, գոյնզգոյն ծաղիկները և մեր սիրելի բարեկամներուն դէմքը: Այս գիրքը չպիտի կրնայինք կարդալ, եթէ տեսողութեան զգայարանքներէն զրկուած ըլլայինք:

Մեր աչքերը գունտի մը ձեւն ունին, և ուղածնուս պէս կրնանք շարժել զանոնք վերէն վար, աջէն ձախ ու ամէն կողմ: Կրնանք նաեւ, երբ որ ուզենք, բանալ ու գոցել զանոնք փոքրիկ վարագոյրներու միջոցաւ, որոնք արտեւանունք կը կոչուին:

Թարթիչներն ու յոնքերը մեր աչքերը կը պատասպարեն փոշիէն ինչպէս նաեւ քրտինքի կաթիլներէն, որոնք մեր ճակատէն վար վազելով՝ կրնան աչքերնուս վնասել:

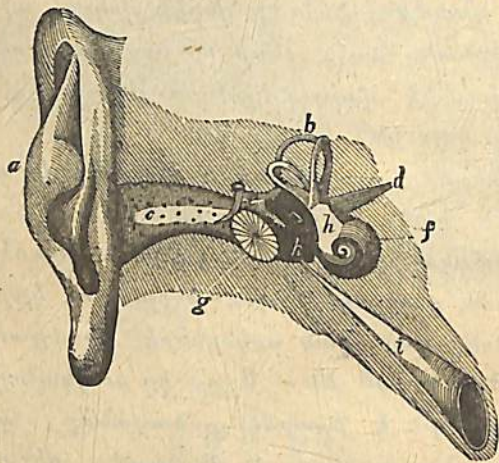
Աչքերը կը գտնուին երկու փոքրիկ ու կլոր խոռոչներու մէջ, որոնք զանազան ոսկորներէ ձեւացած և կակուղ նիւթով մը ծածկուած են: Աչքը կը բաղկանայ երեք մասերէ, զորս գիւրին է իրարմէ զանազանել, այսինքն ճերմակ մասը, գունաւոր մասը և վերջապէս մէջտեղը կլոր ու սեւ կէտ մը, որ բիբ կը կոչուի:

Աչքը մարդոց համար ամենակարեւոր է սքանչելի գործարան մըն է:

Երբ տեսնենք բան մը, որ հաճոյ երեւնայ մեզ, ինչպէս նորինջ մը կամ ծաղիկ մը, կ'ուզենք ձեռուրնիս առնել հասկնալու համար թէ կակուղ է թէ կարծր, ողորկ թէ խորաուրորտ, տաք թէ պաղ: Այն ատեն այն առարկան կը բռնենք մեր ձեռքովը, մեր մատներովը ամէն դին կը շոշափենք, երբեմն ալ մեր դէմքին կը մօտեցնենք: Մեր ամբողջ մարմինը շոշափելու ձիրքն ունի, բայց ձեռքերուն, մանաւանդ մատներուն բարակ մորթին տակ այնքան բազմաթիւ ջիղեր մատներուն բարակ մորթին տակ այնքան բազմաթիւ ջիղեր

կան տարածուած որ, մարմնոյ միւս բոլոր մասերէն շատ աւելի զգայուն են:

Երբ գեղեցիկ ծաղիկ մը կամ նարինջ մը տեսնենք ու շօշափենք, կ'ուզենք հասկնալ թէ այդ առարկայները ուրիշ յատկութիւններ ալ ունին մի: Ուստի զանոնք կը մօտեցնենք



մեր քթին և կ'զգանք որ անուշ հոտ մը ունին. այդ հոտը նարինջէն կամ ծաղկէն կուգայ և մենք զայն կը շնչենք մեր ուռունքներովն, որոց ներսի դին գտնուած ջիղերը հոտերու շատ զգայուն են:

Նարինջը տեսնելէ, շօշափելէ ու հոտոտելէ ետքը կրնանք նաեւ ուտել զայն: Ուտելը կը կատարուի լեզուին միջոցաւ, նարինջը բերաննիս դնելով:

Եթէ մատներնիդ դնէք ձեր լեզուին վրայ, պիտի զգաք որ խորգուրորդ է, և եթէ հայելիի մը մէջ դիտէք զայն, պիտի տեսնէք որ վրան շատ մը պզտիկ կէտեր կան:

Այս փոքրիկ կէտերէն իւրաքանչիւրը ջիղի մը ծայրին

կպած է: Այդ ջիղերը քիմքի ջիղերն են և անոնց միջոցաւ է որ բանի մը անուշ, աղի կամ դառն ըլլալը կը հասկնանք:

Հասկցանք հիմայ թէ մեր զգայարանքներէն չորսը, այսինքն տեսանելիքը, շօշափելիքը, հոտոտելիքն ու ճաշակելիքը ինչի՞ կը ծառայեն. բայց կը մնայ հատ մըն ալ, վասն զի մարդս հինգ զգայարանք ունի:

Շատ թշուառ պիտի ըլլայինք՝ եթէ այս հինգերորդ զգայարանքը չունենայինք, վասն զի առանց անոր չպիտի կրնայինք լսել ո՛չ թռչուններու երգը, ո՛չ ջուրերու անուշ կարկաչն և ո՛չ տերեւներու սոսիւնը: Չպիտի կրնայինք լսել մեր բարեկամներուն և ընկերներուն ձայնը: Մեզի համար ամէն բան անձայն ու լուռ պիտի ըլլար, ինչպէս որ կը պատահի երբեմն երբ կէս գիշերուն արթննանք:

Մեր ականջներուն շնորհիւն է որ ձայները կ'իմանանք: Եթէ ձեռքովնիս ականջնիս գոցենք, չրթունքներուն շարժիլը կը տեսնենք, բայց ձայն չենք առնել:

Ձայնը մեր ականջին ծակէն ներս մտնելով՝ կ'երթայ կը զարնուի տեսակ մը պրկուած մորթի, որ թմբուկ կը կոչուի և որ ականջին փոքրիկ անցքը կը գոցէ:

Այս հինգ զգայարանքներու շնորհիւն է որ մեր շուրջը եղած առարկայներու զանազան յատկութիւնները կը հասկընանք և ամէն օր նորանոր բաներ կը սովորինք:

Անոնք որ զուրկ են մէկ աչքէ միայն՝ միակնի կը կոչուին և երկու աչքէ միանգամայն զուրկ եղողները՝ կոյր: Անոնք որ չեն կրնար լսել՝ խուլ են: Կան նաեւ հիւանդութիւններ, որոնք առժամանակեայ կերպով կամ մինչեւ մահ կը զրկեն զմեզ հոտառութեան, շօշափելու և ճաշակելու զգայնութենէն:



Գ Ա Ս Խ Զ.

ՀԱՐՈՒՍՏԻՆ ՏՂԱՆ ԵՒ ԱՂՔԱՏԻՆ ՏՂԱՆ

Ո՛վ աղքատի տղայ, կը գանգատիս վիճակէդ և կը նախանձիս հարուստին տղուն, կը կարծես որ հարուստին տղան ալ քու վրադ նախանձելու բան մը չունենայ, Երեւոյթէն մի՛ դատեր :

Հարուստին ծաղկանոցին մէջ տեսայ հազուադիւտ տունկ մը զոր շատ ստակ ծախսելով բուսցուցած էին հոն : Ամէն օր պարտիզպաններ անոր արմատը ջրել կուգային, տերեւներուն վրայ փոշին կը մաքրէին, անոր շուրջը միշտ միօրինակ բառեխառնութիւն կը պահէին :

Այդ տունկը առի, ջերմանոցէն դուրս տեղ մը տարի. բայց ահա արեւին լոյսէն տերեւները խամրեցան, իրիկուան հոգի ելաւ, և իր կծու շունչովը ցամքեցուց անոր ցողունը :

Ո՛վ հարուստի զաւակ, զգո՛յշ եղիր նմանելու ջերմանոցի այս մեղկ տունկին. անոր պէս, քեզ ալ պահպանեցին փութորիկէն, տառապանքէն. քու շուրջդ այնքան բազմապատուկեցին նեցուկներն ու պահպանակները որ կը վախցուի թէ կը տկարանայ քու ներսդ՝ առնական սրտի մը կորովը. ինչ փափաք որ ունեցեր ես, իսկոյն կատարուեր է, և կը վախցուի թէ մի՛ գուցէ քիչ քիչ, ուղելու սովորութիւնդ ալ մոռնաս : Այն ատեն, ազազուն տունկի մը պէս, դուն քեզի վստահելէ աւելի՛ ուրիշներուն խնամքին և օգնութեան պիտի վստահիս, ամենափոքր շունչ մը բաւ պիտի ըլլայ զքեզ խամրեցնելու և զգետնելու :

Իսկ դուն, աղքատի զաւակ, իցիւ թէ նմանէիր մատուցալ կաղնիի մը որ կարծր ու քարուտ հողին մէջէն բուսած է. փութորիկը, դառնաշունչ փութորիկը, ցնցած է այդ նորատունկ կաղնին, և փորձած է անոր արմատներուն տուկունութիւնը. առատ անձրեւ ու արեւ վայելելով՝ միշտ մեծցած է ուղղաբերձ դէպի երկինք, վտանգին դիմագրաւելու համար՝ լոկ իր ուժին վստահելով :

Այսպէս թող ըլլայ քեզի համար ալ, աղքատի տղայ. Արիացի՛ր, վասն զի այն մարդը որ առանձին կ'աճի ու կը

մեծնայ, կաղնիին պէս, աւելի բարձր կ'ելլէ քան թէ այն որ ուրիշին ուսերուն վրայ կը կրթնի: Որչափ վարէն մէկնի մարդս, այնչափ բարձր կրնայ ելլել, եթէ վեհ սրտի տէր է:

Վ Ա Ս Խ Է .

Ե Կ Ք Ա Ն Ի Կ

Ամէն տղայ կը ճանչնայ եկեղանիկը իր կարմրուկ դէմքովը և թեւերուն ոսկեգոյն դեղնութիւնովը, որոնք զինքը մեր կլիմային ամենէն սիրուն թռչուններէն մին կ'ընեն. իր չափազանց կրակոտութիւնը՝ որով վայրկեան մը միեւնոյն տեղը չկենար, կոնաձեւ և շեղի նման սուր երկար կտուցը՝ որ միշտ աշխատիլ կ'ուզէ, կարծես անյարմար կ'ընեն զինքը վանդակի մէջ ապրելու, բայց կրնայ ապրիլ, և կը սիրէ միշտ գտածը մէկ կողմէ միւս կողմ՝ տանիլ բերելու, իր կանեփահատը հատիկ հատիկ ուտելու. մինչեւ անգամ զանազան խաղեր ալ կ'ընէ. ուտելու և խմելու համար կը հաւանի իր վանդակին առջեւ կախուած գաւաթէ գաւազանէն փոքրիկ մատնոցով ջուր քաշել. մեռել կը ձեւանայ: Իր բնական ընտանութեամբը կրնանք զինքը մեր ընկերն ու բարեկամն ընել:

Բարիզէն տասներկու մղոն հեռու Ուաղի գաւառին մէկ փոքր գիւղին մէջ եկեղանիկ մը կար, որ իր երկրին մէջ երկար ատեն հռչակաւոր եղաւ:

Իր տէրը սուրհանդակ մըն էր, որ շաբաթը երկու անգամ՝ մայրաքաղաք կ'երթար: Թռչունը քիչ քիչ վարժուեր էր տիրոջը հետ երթալու: Առջի բերան կառքին առջեւէն կը թռչտէր և երբեմն տիրոջը նստած նստարանին վրայ կը թառէր, ուսկից կրնար ուզած ատեն թռչիլ ու ճամբան պատահած իր տեսակէն թռչուններուն հետ ճրուղտալ: Բայց քիչ ատենէն սուրհանդակի կառքէն թռաւ ու սկսաւ ինքն առաջ թռիլ: Վերջապէս սովորեցաւ շիտակ քաղաք երթալ և տիրոջը գալուստն իմացնել պանդոկապետին: Եթէ օդը գէշ ըլլար, սենեակին անկիւնը տիրոջը կ'սպասէր. իսկ եթէ գեղեցիկ ըլլար, անմիջապէս կը վերադառնար իր տէրը դիմաւորելու: Ամէն անգամ որ իրարմէ կը բաժնուէին կամ զիրար կը գտնէին, փոխադարձաբար անանկ անհատնում գգուանքներ ու սիրոյ ցոյցեր կը յայտնէին որ, կարծես թէ տարիներէ ի վեր զիրար չէին տեսած: Այս սիրուն բարեկամութիւնը մինչեւ եկեղանիկին մահը տեւեց:

Ո՛հ, եկեղանիկը նախանձելի օրինակ մը կրնայ ըլլալ այն տղոց, որք բարեկամութեան ինչ անուշ բան ըլլալը չեն գիտեր:

Եկեղանիկին բոյնը ճիշդ ու ճիշդ օրօրոց մըն է և ընդհանրապէս թղենիներու, պողատու ծառերու ճիւղերուն ծայրը կը գտնուի: Ամենափոքր հովէ մը ճիւղը կ'երբայ, բոյնը կ'օրօրի ու մեղմիւ կ'օրէ մայրն ու ձագերը, մինչդեռ արուն, քիչ մը հեռուն թառած, զուարթօրէն կ'երգէ: Եթէ ուրակաւ կոչուած ամենաբուռն հովն իսկ փչէ, ինչ փոյթ

Յնցումները ո՛րչափ ալ որ ուժով ըլլան՝ մայրը չի շարժիր ,
իր գանձին վրայ կը կենայ և զայն կուրծքովը ու թեւերովը
կը ծածկէ . կը վստահի գարնան և Աստուծոյ :

Վերջին դասերէն իրագիտական հարցումներ

Ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ տանը դրսի դին . — Հի-
մերն ինչէ՞ կը շինուին . — Ի՞նչ է աղւար . — Շաղախը ին-
չով շինուած է . — Տունի մը ներսի գլխաւոր բաժանումները
որո՞նք են . — Յարկը ի՞նչ է . — Սենեակներուն գետինը ին-
չով կը գոցեն . — Գետնափոր սենեակները ի՞նչ կ'ըսուին և
ինչի՞ կը ծառայեն :

Մարդս քանի՞ զգայարանք ունի . — Աչքը քանի՞ մասերէ
կը բաղկանայ . — Հոտառութեան զգայարանքը ո՞րն է . —
Մարդուս մարմնոյն ո՞ր մասն է որ շոշափելու մէջ ամենէն
զգայունն է . — Ի՞նչ է քիմքը . — Ձայները ի՞նչպէս կը
լսենք . — Մէկ աչք ունեցողին ի՞նչ կ'ըսեն :

Աղէկ բան է ցեղն ազնիւ ,
Բարձր աստիճանն ու պատիւ .
Բայց ատոնք ի՞նչ շահ ունին
Երբ մէկուն ցած է հոգին :



Գ Ա Ս ԽԸ.

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՇՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

Ճանբուն վրայ խոշորկէկ հողակոյտ մը կար , այն հողը
չէր զգար , չէր ապրեր . հանձ մըն էր :

Տղայ մը այն հողակոյտն ոտքովը փչրելով զուարճացաւ
ու անոր փոշին քովի արար նետեց . Այն փոշին ի՞նչ եղաւ :

Տունկի մը արմատները փոշի փոքրիկ հատիկները ծծեցին, այն հողին լաւագոյն մասն առին, և այս հողը գեղին ծաղիկներով առուոյտ մը եղաւ:

Հողակոյտն ու բոյսը որքան տարբեր են իրարմէ:

Բոյսը կ'ապրի: Երկինքի ջուրը և գետնի հիւթը կը ծծէ, կ'աճի, կը ծաղկի, միայն թէ միշտ հողուն կպուած է, չկրնար տեղէն ելլել և բան չզգար, և ասով է որ կը տարբերի կենդանիներէն:

Բայց պատմութիւնը դեռ չմնցաւ: Նապաստակ մը անցաւ այն արտէն, ուր բուսեր էր գեղեցիկ խոտը: Նապաստակը անմիջապէս կերաւ զայն:

Եւ հիմայ առուոյտը ինչ եղաւ երկայն ականջներով փոքրիկ նապաստակին մարմինին մէջ: Քանի մը կաթիլ արիւն ձեւացուց, յետոյ միս եղաւ: Եւ հիմա նապաստակին մարմինին մէկ մասը կը կազմէ, կեւորակի մըն է, անոր հետ կ'երթայ, կուգայ, խոտին մէջ կը ցատկէ:

Հանձ, բոյս, կեւորակի. տեսէ՛ք ինչ վիճակներէ անցաւ գետինը ձգուած հողի կոյտ մը:

Բնութեան մէջ մեծ ու պզտիկ՝ ամէն բան հրաշալի է:

Հաքցմունք. — Ի՞նչ է հանքը. — Ի՞նչ է բոյսը. բոյսերը ինչով կը սնանին: — Ի՞նչ է կենդանին. կենդանին ինչով կը տարբերի բոյսէն:



Գ Ս Ս Խ Թ .

Խ Ա Ղ Ո Ղ Ն Ե Ր Ը

Այնան սկիզբները երբեմն պատահող տաք օրերէն մէկը, Գէորգ շրջագայութենէ կը դառնար: Իրբ աուն եկաւ տե-

սաւ որ սեղանին վրայ մեծ կողով մը կայ խաղողի ողկոյզներով լեցուն, որոցմէ ոմանք մուծ կապոյտ, ոմանք ալ թափանցիկ ոսկիի պէս դեղնագոյն էին և սիրոյն հակապատկեր մը կը կազմէին այն կանանչ տերեւներուն հետ, որոց մէջ շարուած էին:

Այս սքանչելի խաղողները ուսկից գտաք, հարցուց, քանի որ դեռ նոր աշուն մտանք, որո՞ւնն են:

— Գուկդ, տղաս, պատասխանեց մայրը: Հօրաքրոջդ աղջիկը զրկեր է զանոնք այգիէն: Ամենէն առաջ հասունցած ողկոյզները ասոնք են եղեր:

— Ո՞հ, ի՞նչ բարեսիրտ աղջիկ, գոչեց Միհրան, և որքան երջանիկ եմ որ կը յիշէ զիս: Կ'ուզեմ՝ անմիջապէս շնորհակալութեան գիր մը գրել իրեն: Եթէ կարենայի ես ալ իրեն հաճոյք մը պատճառել՝ ամենայն սիրով կ'ընէի:

— Ուրախ եմ, յարեց մայրը, որ Սրաքսիի մասին այդպիսի լաւ զգացումներ ունիս: Այս պահուս միայն մտածում մը կայ որ տխրութիւն կը պատճառէ ինձի: Առաջին ելակները ժողուած օրէդ մինչև այսօր որ այս խաղողները ընդունեցար, մեր ծառերը շատ մը ընտիր պտուղներ տուին, բայց կը տեսնամ որ ասանկ եռանդով շնորհակալ չեղար Աստուծոյ: Մէն մի պտուղ իր առատաձեռնութեան մէկ պարգեւը չէ՞ մի: Պէտք է ուրեմն երախտագէտ ըլլանք իրեն և ջանանք մեր երախտիքն յայտնելով՝ հաճոյ երեւնալ իր աչքերուն: Ասկից վերջը, զաւակս, աւելի եռանդով շնորհակալ եղիր իրմէ:

Առածներ. — Թէ որ գործ մը երկու անգամ կրկնուէր՝ ամէն մարդ խելացի պիտի ըլլար, վասն զի առաջին անգամ

գործը գէշ տեսնելով՝ երկրորդ անգամ մըն ալ այն գործը չի կրկներ:

Գէշ վարմունքէ փախչողը, ճամբան շիտակ կը գտնէ:

Գ Ա Ս Ծ.

Ա Ղ Ի Հ Ա Տ Ի Կ Ը

Ազի փոքրիկ հատիկ մըն եմ ես. տղաք քիթերնին բերաննին կը ծռեն՝ երբ զիս իրենց լեզուին վրայ դնեն: Յանդիմանութեան պէս դառն ու անոր պէս օգտակար եմ:

Շատ վիճակներէ անցայ մինչև որ եկայ ինկայ սա թափանցիկ ամանին մէջ, որ սեղանին վրայ դրուած է և որ արեւուն ճառագայթներէն կը փայլի:

Մեծ ովկիանոսի ջուրերուն մէջ հալած էի և երկարատեն ալիքէ ալիք պատեցայ. օր մը ծովը, մակընթացութեան ատեն ծովեզերքին վրայ տարածուելով, գլորեց զիս աւազանի մը մէջ, զոր մարդիկ փորած էին զիս բռնելու համար. ծովը քաշուեցաւ ու զիս հոն ձգեց: Ետքը արեւը աւազանին ջուրը քաշեց և ես տակը մնացի...: Այն ատեն գործաւորներ եկան, զիս աւազանէն հանեցին ու զիս մաքրութիւնս պղտորող աւաղէն զատելու համար՝ բաւական աշխատեցան. հիմայ ճերմակ, չոր ու ախորժահամ եմ:

Եւ միայն ծովուն մէջ չեմ գտնուիր, հողուն տակն ալ կը գտնուիմ: Գործաւորները զիս անկէ հանելու համար՝ հողը

կը փորեն, գետինը երկար ճեմելիներ կը բանան, որոց պատերն ու ձեղունը բիւրեղի նման կը փայլին: Եւ հոս կը գտնեն զիս քարի նման կարծր ահագին կտորներով. այն քարերը կը կտորեն, կը փշրեն և կը զրկեն որ ձեր խոհանոցի աղամանները լեցնեմ: Այս փիճակին մէջ զիս աղուճակ կ'անուանեն:

Աղի փոքրիկ հատիկը մի արհամարէք. կարծուածէն շատ աւելի օգտակար է: Առանց անոր չէք կրնար ըլլալ. ձեր ախորժակը կը բանայ և ձեր առողջութիւնը կը պահպանէ: Եթէ կ'ուզէք մեծնալ և ուժովնալ, աղ կերէք: Անասունները այս բանը շատ լաւ գիտեն. աղի բաները կը սիրեն և կ'երթան պատերու քարերը կը լցեն, եթէ այն քարերը աղբորակով ծածկուած են: Վասն զի արիւնն ու մկանուները աղի պէտք ունին:

Աղը ամէն բան կը մաքրէ ու կը պահպանէ: Ծովի ջուրին չապականելուն գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ անոր մէջ շատ աղ գտնուիլն է. Վերջապէս մարդս աղին չնորհիւն է որ կրնայ ձուկն ու միւսը պահել՝ պէտք եղած ատեն ուտելու համար:

Տղաք, որ կը խենթենաք չաքարի և անուշեղէնի վրայ, աւելի աղէկ է որ չաքար չունենանք քան թէ աղ: Երբ աղ չունենանք, այն ատեն կը հասկնանք անոր արժէքը:

Հարցմունք. — Աղը ծովէն ի՞նչպէս կը հանեն. — Աղուճակն ի՞նչ է: — Աղը ի՞նչ բանի կը ծառայէ. — Աղը կարելո՞ր է մարդուս: — Անասունները աղի պէտք ունին:



Գ Ա Ս Ծ Ա .

ՈՒՐԻՇԻՆ ՍՏԱԾՈՒԱԾՔԸ

Ձկնորս Յակոբ, ծովուն եզերքը կեցած, ուռկանը կը քաշէր ջրէն:

Ուռկանին տակը տեսաւ ահագին գլխանաձուկ մը, որ պոչը զարնելով՝ վեր վեր կը ցատկէր: Յակոբ կը վախնար որ ուռկանէն դուրս կը ցատկէ և կը ջանար շուտով ցամաք հանել զայն:

Վերջապէս յաջողեցաւ ձուկը բռնել ու նետեց իր կողովին մէջ:

Այս միջոցին՝ բոլորովին խոշոր ձուկին զբաղած ըլլալով,

չէր նշմարած որ փոքրիկ կարմրախայտ մը ուռկանէն դուրս ելեր ու ծովեզերքի խոտերուն վրայ կը սողար՝ մարը մտնող արեւուն ճառագայթներէն փայլելով:

Փոքրիկ Պողոս . որ անկից կ'անցնէր , տեսաւ զայն , անմիջապէս քովը վազեց և պոչէն բռնեց :

Պողոս աղքատ էր՝ իր ընտանիքին տնակին մէջ շատ անգամ սեւ հացին հետ ուտելիք բան մը չունէին . ուստի ուռկանէն փախած այս կարմրախայտը բերնին ջուրերը կը վազցնէր :

Ձկնորսն ալ , առանց տղան տեսնելու , կողովը և ուռկանը առեր կ'երթար :

«Սակայն , ըսաւ Պողոս ինքնիրեն , այս կարմրախայտը իմ չէ , ձկնորսինն է որ առաւուրն է ի վեր ծովեզերքը կը սպասէ ձուկ բռնելու համար : Եթէ զայն շտամ , գողութիւն ըրած կ'ըլլամ » :

Եւ անմիջապէս ձկնորսին ետեւէն վազելով՝

«Պարոն Յակոբ , պօռաց , սա ձուկը ձեր ուռկանէն փախաւ , խոտին վրայ բռնեցի զայն » :

Յակոբ ետին դարձաւ ու տղուն երեսին խնդաց :

«Աղնիւ տղայ մըն ես , ըսաւ . եթէ դու չըլլայիր՝ ձուկը պիտի կորսուէր : Քեզի ըլլայ , զայն քեզի կուտամ » :

Տղան շնորհակալ եղաւ Յակոբի : Ձուկին պոչէն բռնած հեռացաւ ու ինքնիրեն կ'ըսէր :

«Նայէ , Աստուած այս ըրած բարի գործիս համար զիս վարձատրեց » :

Իրիկուան մայրը կարմրախայտը կասկառային վրայ եփեց , և թէեւ շատ փոքր էր , երեք մասի բաժնեցին , որպէս զի ամէնքն ալ ուտեն :

Առածներ . — Գու ստացուածքիդ և ուրիշին ստացուածքին մէջտեղ միշտ պատ մը թող ըլլայ : Ուրիշին ստացուածքին աչք մի տնկեր :

Գողութիւնը գողութիւն է , գողցուածը կ'ուզէ գնդասեղ մը ըլլայ , կ'ուզէ գանձ մը :

Դ Ա Ս Ծ Բ .

Կ Ե Ն Դ Ա Ն Ե Ա Ց Լ Ե Ձ Ո Ւ Ն

Դիտեցէք սա հաւը , որ իր փոքրիկ վառեակներովը կը պտտի , կանգ կ'առնէ , կրճ , կրճ , կրճ կ'ըսէ և վառեակները անմիջապէս իր մօտը կը վազեն , վասն զի կը հասկնան որ իրենց մայրը ուտելիք մը գտեր է իրենց համար : Կը վազեն , իրարու կը զարնուին . բայց մայրը նորէն կրճ , կրճ , կրճ ընելով՝ կը խրատէ զիրենք որ իրարու հետ կռիւ չընեն :

Յետոյ ձագերը ասդին անդին կը տարածուին ուրախ զուարթ՝ ուտելիք փնտռելու համար . յանկարծ անոնց մայրը նորէն կ'սկսի կրճ , կրճ , կրճ ընելու :

Ձագերը կը վազեն սարսափահար ու իրենց մօրը թիւին տակ կ'ապաստանին , վասն զի այն կրճ , կրճներուն իմաստը հասկցած են : Հաւը ըսել կ'ուզէր . «Ձագուկներ , ձագուկներ , եկէք , մեծ վտանգ մը կայ ձեր գլխուն վրայ » :

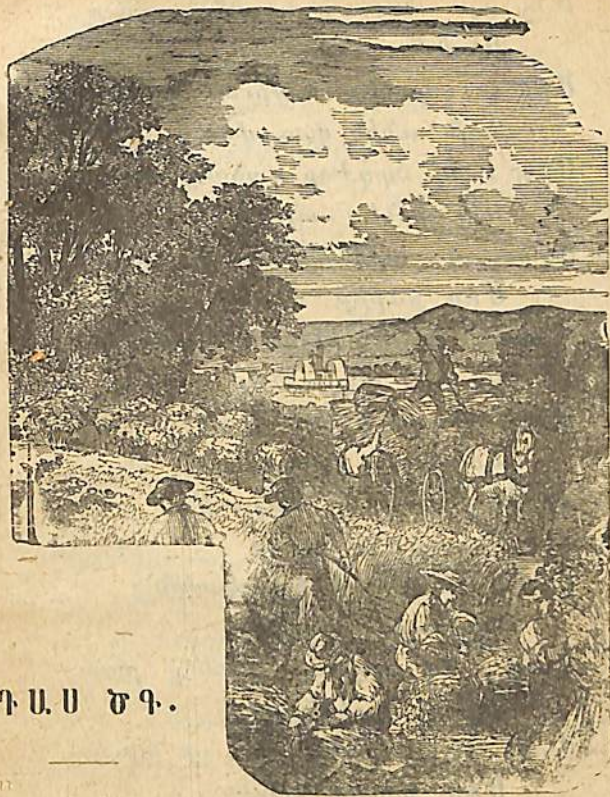
Ի՞նչ կայ : Որչափ հեռուն նայիս օդին մէջ՝ բան մը չես

տեսներ... միայն պզտիկ սեւ կէտ մը ամպերուն մէջ։ Բայց քիչ մըն ալ նայինք, սեւ կէտը երթալով կը մեծնայ։ Յափշտակող թռչուն մըն է, որ կը թռչի և որ հաւուն ձագերը պիտի յափշտակէր, եթէ անոնց մայրը կրճ, կրճ ընելով զանոնք չի կանչէր։ Այնպէս ալ պզտիկ տղաք իրենց հայրերնուն և մայրերնուն խօսքը մտիկ ընելու են, որ իրենց վտանգ չկայ։

Կենդանիներ կան, որ ընկերութեամբ կ'ապրին ու երբեմն խումբ խումբ ճամբորդութիւն կ'ընեն։ Անշուշտ լեզու մը պէտք է որ, այս աներկիւղ ճամբորդները զիրար հասկընան։ Երբ ուրիշ տեղ երթան, դիտած էք թէ տարիքոտ ծիծեռնակները ինչպէս ամէն կողմ՝ կը թռչտին իմացներու համար պզտիկներուն որ քիչ ատենէն օդը պիտի փոխուի։ Յայտնի է որ այն սիրուն թռչունները կ'ըսեն իրարու. «Յուրտերը մօտեցան։ Տաք տեղեր երթանք»։

Ամենէն զարմանալին շունին լեզուն է։ Ի՞նչ ազաղակներով ու շարժումներով կ'ողջունէ տիրոջը վերագարձը։ Բայց իր ազաղակներն ու ձեւերը սրբան կը փոխուին, երբ գիշերը, տանը դուռը հսկած ատեն, գող մը կամ գայլ մը տեսնէ։ Որսի ատեն դիտած էք շունը։ Իր բոլոր շարժումները մէյմէկ նշանակութիւն ունին։

Մենք կենդանիներու լեզուն ամէն ատեն չենք հասկնար, բայց անոնք կը հասկնան զիրար. անոնք իրենց համար մասնաւոր լեզու մը ունին, որ աղաղակներու ու ձեւերու շեղումն է։ Այս ալ անոնց Աստուած տուած է։



Դ Ա Ս Ծ Գ .

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ

(ՈՍՆԱՍՏԵՂՆՈՒԹԻՒՆ)

Մայրիկ, նայէ, ինչպէս սիրուն
են այս ձագիկներ,
Կարմիր, ճերմակ և ոսկեգոյն,
Դաշտն է լեփլեցուն։

Ի՞նչ ալ անոյշ հոտ ունին, մայր,
 Սիրեմ՝ ես զանոնք.
 Մին է զմրուխտ, միւսը գոհար,
 Գոյն ունին վառ վառ.
 Մայր, ո՞վ արդեօք զանոնք ըրաւ,
 Ո՞վ ցանեց այսպէս.
 — Աստուած, տրդաս, Նա որ տըւաւ
 Մեզ բարիք անբաւ:
 Մայրիկ, նայէ, ինչպէս աղւոր
 են այս թռչուններ.
 Ունին փափուկ թէ գունաւոր,
 Հանդերձ փառաւոր,
 Ճիւղէ ի ճիւղ կը թռչըտին,
 Անտառն է բռնէր
 Իրենց ճիւղճիւղ. և երբ կամին՝
 Կը թռին յերկին:
 Մայր, ո՞վ արդեօք զանոնք ըրաւ
 Այսպէս գեղեցիկ.
 — Աստուած, տրդաս, Նա որ տըւաւ
 Մեզ բարիք անբաւ:
 Մայրիկ, նայէ, ինչպէս պայծառ
 են այս աստղիկներ.
 Կը փայլփրլին յերկնից կամար,
 Ու են անհամար,
 Մին քան ըզմիւսն է լուսագեղ,
 Եւ մթութեան մէջ
 Իրրեւ մէյմէկ վառին կանթեղ.
 Քանի՞ են շքեղ:

Մայր, ո՞վ արդեօք զանոնք ըրաւ
 Ո՞վ վառեց այդպէս.
 — Աստուած, տրդաս, Նա որ տըւաւ
 Մեզ բարիք անբաւ:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Դ Ա Ս Ծ Դ.

Գ Ա Մ Ի Մ Ը Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Սիրուն փոքրիկ գամ, կեանքդ կը պատմես ինձի:
 — Ամենայն սիրով: Մտիկ ըրէ:
 «Ես ալ առաջ երկաթի հանածոյի ահագին կտորի մը
 մէջ էի:
 «Հազարաւոր տարիներ հողուն տակը մնացի և չէի
 յուսար որ երբէք դուրս ելլեմ:
 «Օր մը բովազործ մը գտաւ ու առաւ զիս:
 «Զիս գետը տարաւ, քիչ մը լուաց ու արեւուն դրաւ
 որ չորնամ:
 «Յետոյ երկաթուղիով փուռ մը զրկեց, ուր կրակը
 նետեցին զիս:
 «Այնքան տաք էր որ, չի դիմացայ. հալեցայ ու հե-
 ղուկ եղայ:
 «Փուռին վրայէն ներս մտեր էի հաստատուն վիճակի
 մէջ, տակէն դուրս ելայ տաք ու հեղուկ վիճակի մէջ:

« Երբ նորէն պաղելով կարծրացայ, դարբնոց մը տարին
և հոն այրեցին, ծեծեցին, չարչարեցին զիս :

« Կ'ըսէին թէ բոլոր այս բաները կ'ընէին զիս մաքրելու
համար, վասն զի կ'երեւնայ որ փռուին մէջ եղած ատենս
կտոր մը ածուխ խառնուեր էր ինձի հետ, որով դիւրաւ
կը կտարէի և չէնք շնորհք բանի մը չէի ծառայեր, թէեւ
կրնային զիս կաղապարի մը մէջ թափել ու խողովակ, կաս-
կառայ, սան և ուրիշ ասոնց նման բաներ ձեւացնել : Բայց
իմ ճակատագիրս աս չէ եղեր :

« Մաքուր երկաթ ըլլալէս ի վեր կակուղ եմ, մանաւանդ
եթէ զիս աղէկ մը տաքցնես : Դարբինը զիս կաս կարմիր
ըրաւ և ինձի պէս ուրիշ քանի մը երկաթներու հետ սալին
վրայ դնելով՝ մուրճով ծեծեց և մեզ ցողի մը վերածեց :

« Յետոյ ուրիշ գործաւոր մը այն ցողին ծայրը սրելով՝
պզտիկ ծակի մը մէջ խոթեց, ուսկից ուժով մեքենայ մը
մեզ քաշելով երկնցուց : Այսպէս հետզհետէ աւելի նեղ
տասներկու ծակերէ անցանք՝ երթալով երկննալով ու բա-
րակնալով : Երբ վերջին ծակէն դուրս ելայ երկաթեայ թել
եղած էի : Բայց քաշելիքս դեռ չէր լննցած : Դամագործը
իր ահագին մկրատովը կարեց զիս, գլխուս հարուած մը
տուաւ և ծայրս սրեց. այն ատեն դամ եղայ :

« Դիլիէս շատ բան անցաւ, բայց գոհ եմ բախտէս,
վասն զի այսօր մարդոց համար բանի մը օգտակար եմ » :



Գ. Ա. Ս Ծ Ե.

Մ Ա Ր Դ Կ Ա Յ Ա Ն Լ Ե Ջ Ո Ւ Ն

Տղաքս, գիտէք որ կենդանիները լեզու մը ունին, որու
միջոցաւ իրարու միտք կը հասկնան. ասիկայ շարժումներու
և աղաղակներու լեզուն է :

Անշուշտ մարդոց առաջին լեզուն ալ աս եղած էր :

Կարելի է պզտիկ եղբայր մը կամ քոյր մը ունիք. դի-
տեցէ՛ք թէ ինչպէս կը բացատրէ միտքը : Տղան երբ բան
մը ուզէ կամ մէկ տեղը ցաւի, իր աղաղակներովը կը
հասկցնէ. եթէ գոհ է, ուրախ է, կը ժպտի : Մատովը
կը ցուցունէ ուզած բանը, կամ այն կենդանին, որմէ կը
վախնայ, մէյ մը կուլայ, մէյ մը կը խնդայ. երբեմն ալ թէ
կուլայ և թէ կը խնդայ, ինչո՞ւ : Վասն զի խեղճը ուրիշ լե-
զու չի գիտեր, բայց եթէ աղաղակներու և շարժումներու
լեզուն :

Տղերը կամաց կամաց կը սկսի գիւրին բառեր արտա-
սանել, ինչպէս պապա, մամա, հարա, ընկա, սասա,
և քիչ քիչ աշխատելով նոր լեզու մը կը սովորի, այն է
խօսքը :

Խօսքը մարդոց լեզուն է :

Բայց խօսքը կը թռչի, այսինքն լսողին միտքը քիչ շատ
անկատար յիշատակ մը միայն կը թողու. երբեմն այդ յի-
շատակն ալ բոլորովին կը ջնջուի : Ասոր համար ամենէն հին
ատեններէն ի վեր մարդիկ աշխատած են խօսքերը պահելու՝
նշանակելով զանոնք քարի կամ փայտի վրայ գիմացկուն
նիւթերու վրայ :

Առաջին գրաւոր լեզուն գծագրութիւնն եղաւ : Երբ
հարկ ըլլար անասուն մը, տունկ մը կամ որ և է առարկայ
մը նշանակել, անոր պատկերը կը շինէին քիչ կամ շատ
նմանութեամբ :

Բայց այս միջոցը բոլորովին անբաւական էր վերացի
բաներու, օրինակի համար շարժում, արդարութիւն, ուժ,
հիւանդութիւն և ըն. նշանակելու համար : Այն ատեն սկսան
գործածել պայմանագրական նշաններ, որոնք այն բառին
գաղափարը կը յիշեցնէին որչափ որ կարելի էր : Օրինակի
համար քալող երկու սրունքը շարժում՝ ըսել էր, բաց աչք
մը գիտութիւն կը նշանակէր և այլն :

Ինչպէս որ կը տեսնէք, այս լեզուն շատ օգտակար էր :
գլխաւոր գաղափարները գէշ աղէկ կը ներկայացնէր, բայց
խօսուած լեզուին ձայները չէր կրնար տալ :

Այն ատեն մարդիկ բառերը կազմող վանկերուն հա-
մար մէյմէկ նշան հնարեցին, այսինքն թախ համար նշան մը
կար, թէի համար ուրիշ նշան մը, թօի համար ուրիշ նշան մը

և այլն : Մտածեցէք թէ կարգալ սորվելու համար ինչ բազ-
մաթիւ նշաններ գոց ընելու էր : Մարդու մազերը կը ճեր-
մկէին, երբ դեռ հազիւ հեզել սորված էր :

Ուստի աւելի գործնական դրութիւն մը պէտք էր :
Այդ դրութիւն ալ Փիւնիկէցիք հնարեցին :

Մարդկային ձայնը ուշի ուշով քննելով, հասկցան որ
քանի մը պարզ հնչիւններէ միայն բաղկացած է, զորս լե-
զուն և շրթունքները զանազան կերպով կ'արտասանեն :
Ուստի պարզ հնչիւններուն համար մէյմէկ նշան հնարելով՝
ձայնաւոր կոչեցին և անոնց գլխաւոր փոփոխութիւններուն
համար ալ ուրիշ նշաններ ստեղծելով՝ թաղաձայն անուա-
նեցին :

Այսպէս ուրեմն Փիւնիկէցիք ստեղծեցին առաջին այբ
ուբէնը, որմէ ծագած են միւս բոլոր այբուբէնները :

Արդ, մարդիկ իրենց գաղափարները կը յայտնեն ու-
րեմն երեք գլխաւոր լեզուներու միջոցաւ :

Աղաղակներու և շարժումներու լեզուն :

Խօսքը :

Գրաւոր լեզուն, այն է գիրն ու գծագրութիւնը :

Հարցումներ. — Ո՞րն է առաջին լեզուն. — Ինչո՞ւ մար-
դիկ գրաւոր լեզու մը փնտռած են. — Առաջին գրաւոր
լեզուն ո՞րն էր, երկրորդը. — Որո՞նք են մարդուս երեք
գլխաւոր լեզուները :

Գ Ո Յ Ն Զ Գ Ո Յ Ն Պ Ա Տ Ո Ւ Հ Ա Ն Ը

Ապակեգործին տղուն՝ Ստեփանին տունը զարմանալի պատուհան մը կայ, որմէ դաշտերը կը տեսնուին : Այն պատուհանին վրայ կապոյտ, կանանչ, կարմիր, դեղին, ամէն գոյն ապակիներ կան :

Երբ մութ գոյն ապակիէ մը նայիս, դաշտին բոլոր առարկայները մութ ու տխուր կ'երեւան :

Ընդհակառակն երբ բաց գոյն ապակիէ մը նայիս, օրինակի համար դեղին կամ ճերմակ, բոլոր առարկայները լուսաւոր կ'երեւնան . ամբողջ դաշտը գեղածիժազ կերպարանք մը կ'առնէ :

Ստեփան շատ կը սիրէր նայիլ բաց գոյն ապակիներէն, որոնք ամէն բան փայլուն կը ցուցունէին իրեն, և կը փափագէր ոսկեգոյն ապակիէն կտոր մը հետը տանիլ՝ ամէն բանի անով նայելու համար :

— Տղաս, ըսաւ հայրը, ամէն բան աչքիդ աղէկ երեւնալու համար դու անանկ բան մը ունիս, որ այս ապակիի կտորներէն շատ աղէկ է . այն է արիւթիւն և զուարթութիւն, որոնք մարդուս սրտին երկու հմայկներէն են և անոնց շնորհիւ, եթէ ուզեւ, ամէն բան կը ժպտի երեսիդ :

« Ամէն անգամ որ դժուարին գործ մը ունիս ընելու, տղաս, զուարթութեամբ նայէ անոր և սրտով աշխատէ, այն ատեն կը ժպտիս » :

Փ Ո Ք Ր Ի Կ Մ Ո Ւ Կ Ը

Երկու մուկ, մայր ու աղջիկ, շտեմարանի մը մէջ կը պտտկէին : « Մայրիկ, ըսաւ աղջիկը, նայէ սա ազուոր տուփին մէջ ինչ գեղեցիկ կտոր մը պանիր կայ : Երթամ ուտե՞մ » :

— Զըլլայ որ երթաս, աղջիկս : Այն տուփը թակարդ մըն է : Նայէ, սա տախտակին տակի երկաթէ օղակը կը տեսնե՞ս : Եթէ գլուխդ երկնցնես պանիրը խածնելու համար, այն օղակն զքեզ կը խեղդէ, աղջիկս :

Աղջիկը պատասխան չի տուաւ . բայց հետեւեալ օրը առանձին եկաւ տուփին քով : Փոքրիկ մուկերը որկրամուկ կ'ըլլան և պանիրն ալ շատ համով կ'երեւնար : Մեր մուկն ալ իր սուր քիթը կ'երկնցնէր, կը հոտոտէր և պոչը կ'ետեր եմ որ տարիքոտները ամէն բանէ կը վախնան : Սա օղակն ալ այնքան վախնալու բան մը չերեւար : Ես դիւրաշարժ եմ : Եւտ մը պանիրը կը խածնեմ ու կը փախչիմ :

Եւ փոքրիկ մուկը պանիրը խածաւ, օղակն անոր վիզը սեղմեց : Մուկը քիչ մը տապալակաց, յետոյ մեռաւ խեղդուած :

Մայրը շատ ցաւեցաւ : Դրացի փոքրիկ մուկերը եկան զայն դիտեցին սարսափած և իրարու ըսին . « Հայրերն ու մայրերն իրենց զուակներէն շատ աւելի բան գիտեն . անոնց հնազանդիլը խելացութիւն է » :

Դ Ա Ս Ծ Ը .

ՔՈՒԱԲԱՆՈՒՅԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒՅԻՒՆ

Ամէն մարդ հաշուել գիտնալու է :

Պէտք է որ ազարակապանը իր ոչխարները , խոտի դէ-
զերը , ցորենի որայները կարելի համրել : Պէտք է որ տան-
տիկինն իր հաւերը , վառեակներն ու հաւկիթները համրէ :
Գլխարկ ծախողն իր գլխարկներն համրելու է , կղմինար ծա-
խողը՝ իր կղմինարները , եզնարածն՝ իր կովերը , հովիւն՝ իր
ոչխարները : Վերջապէս պէտք է որ ամէն մարդ կարենայ
համրել գնածը , ծախածը , ունեցածը , առած ու սուած
ստակը : Եւ դուք իսկ , տղաք , ձեր գնդակները , բարենիշ-
ները , տետրակներն ու գիրքերը համրելու պէտք չունիք :

Նոյնպէս նաև ամէն մարդ չափել գիտնալու է :

Ատաղձագործը իր տախտակին երկայնութիւնն ու հաս-
տութիւնը , դուռի մը բարձրութիւնը կամ պատուհանի մը
լայնութիւնը պէտք է չափէ . հողագործը իր արտին մակե-
րեւոյթը , որմնագիրը շինած պատին բարձրութիւնն ու հաս-
տութիւնը պէտք է չափեն :

Թուարանուրփիւնը համրել կը սովրեցնէ մեզ :

Երկրաչափութիւնը չափել կը սովրեցնէ :



Դ Ա Ս Ծ Թ .

Մ Ա Ր Մ Ն Ա Մ Ա Ր Զ Ը

Երէկ թղթատարութեան ցրուիչ Յակոբ և երկաթա-
գործ Պօղոս կը խօսակցէին : Պօղոս կ'ըսէր թէ չորս ժամ
ճամբայ քայլեր էր և ոտքերուն վրայ կենալու կարողութիւնը
չէր մնացած :

— Չորս ժամ . ի՛նչ մեծ բան , ըսաւ Յակոբ . ես օրը
տասը ժամ կը քայլեմ և հետեւեալ օրը ամենեւին բան մը
չեմ իմանար :

— Աղէկ , պատասխանեց Պօղոս՝ իր ահագին մուրճը
ցուցունելով . բայց եթէ ինձի պէս ստիպուած ըլլայիր առ-
տուընէ մինչև իրիկուն երկաթ ձեծել սա մուրճով , թեւերդ
կտոր կտոր պիտի ըլլային :

Երկուքն ալ իրաւունք ունէին . ցրուիչին սրունքները քարելու վարժուած էին , երկաթագործին բազուկներն ալ մուրճ չարժեղու :

Բայց դիւրին է հասկնալ թէ , տղաքս , այն մարդը որուն սրունքները ցրուիչին սրունքներուն ոյժը և բազուկները երկաթագործին բազուկներուն զօրութիւնն ունին , երկուքէն ալ գերազանց է : Շատ աւելի աղէկ կ'ըլլայ եթէ մարդուս մարմնոյն ամէն մասերն ալ այսպէս ուժով ըլլան : Բայց ինչպէս կարելի է այսքան ոյժ ունենալ : — Մարմնամարդ ընելով :

Մարմնամարդ ըսուածը մարդուս մարմինը զօրացնելուն պատուող կարգ մը վարժութիւններէ կը բաղկանայ :

Եթէ կ'ուզէք մարմինն իդ ուժով և առոյգ ըլլայ , մարմնամարդ ըրէ՛ք :

Բայց պիտի ըսէ՛ք թէ մարմնամարդ ընելու համար գործածուած գործիքները չունինք :

Այդ գործիքները անհրաժեշտ չեն , տղաքս : Ձեր տարիքը տղոց համար ամենէն աղէկ մարմնամարդը այն է , զոր ամէն օր կրնաք ընել ձեր զբօսանքներուն ատեն , դաշտերուն մէջ , բացօդեայ տեղուանքը :

Վազելը , ցատքելը , գնդակ խաղալը սքանչելի վարժութիւններ են , կը բաւէ որ չափաւոր և առանց կռիւի ըլլան , ինչպէս որ կը վայել բարեկիրթ տղոց :

Այս բնական մարմնամարդը թէ առողջապահական է և թէ զբօսալի , վասն զի թէ ձեր մարմինը կը զօրացնէ և թէ ձեր դասէն յոգնած միտքը կը կազդուրէ :



Կ Ա Ս Կ .

Չ Ե Ռ Ն Ա Մ Ո Ւ Ն

Գիւղական տօնի օր մը ձեռնածու մը եկեր էր , որու խաղերը մեծ զարմանք կը պատճառէին տղոց . այդ ձեռնածուն սուր գլխարկ մը դրած և գոյնզգոյն զգեստ մը հագած էր , ու ձեռքի գաւազանը շարժելով՝ ափեղ ցփեղ բաներ կ'ըսէր : Հեռեւեալ օրը դպրոցական տղաք ասոր վրայ կը խօսակցէին . դաստիարակը լսեց որ աշակերտներէն մին համոզուած եղանակով մը կ'ըսէր . « Այն մարդը վհուկ է » :

Իրիկուան , դասերը լմնալէ ետքը , դաստիարակը տղաքը կանչեց : « Ես ալ վհուկ եմ , ըսաւ . հիմայ կը տեսնէք : Սեղանին վրայ դրաւ պարսպ սրուակ մը և խաշած հաւկիթ մը , որու փոծոկը հանած էր : « Սա հաւկիթը տե-

ամբ, ըսաւ, սրուակին բերնէն հաստ է: Հիմայ ես զայն սրուակին մէջ պիտի մտցնեմ՝ առանց դպչելու:» — Վայ, ըսին աղաք՝ չհաւատարով:

Դաստիարակը կտոր մը թուղթ բռնկցուց ու սրուակին մէջ նետեց. երբ թուղթն աղէկ մը այրեցաւ, հաւկիթը սրուակին բերանը դրաւ՝ խիցի պէս: Տղաք ուշագրութեամբ կը նայէին: «Հիմայ, հաւկիթ, ներս մտիր» ըսաւ դաստիարակը: Հաւկիթն սկսաւ ինքնիրեն երկննալ, սրուակին բերնին մէջ մտնել, ծանր ծանր վար իջնել ու մէկէն ի մէկ սրուակին տակը ինկաւ պղտիկ աղմուկ մը հանելով: «Որաւ է եղեր» գոչեցին աղաք:

— Հիմայ գիտէ՞ք, ինչ եղաւ, ըսաւ դաստիարակը ինքալով: Թուղթը այրելով, սրուակին մէջ գտնուած օդին մէկ մասը դուրս հանեցի: Ըսել է հաւկիթին տակը մաս մը պարապ էր: Այն ատեն արտաքին օդը ճնշեց հաւկիթին վրայ, և որովհետեւ տակէն ալ հաւասար զօրութիւն մը չիկար որ բռնէր զայն, հաւկիթը սրուակին բերնին մէջ մտաւ ու վար ինկաւ: Այն աղմուկը, որ լսեցիք, դրսի օդին մէկէն ի մէկ սրուակին մէջ մտնելու աղմուկն էր. արդ, աղաքս, բոլոր վնակներու, կախարհներու և ձեռնածուներու բրածներն ալ ասանկ բնական մեկնութիւններ ունին: Այն ձեռնածուին ու իմ մէջս եղած միակ տարբերութիւնը սա է որ, ինքը ինէ աւելի խաղեր գիտէ, աւելի ճարպիկութեամբ կը կատարէ և անոնց մեկնութիւնը չի տար. իսկ ես ըրածս կը բացատրեմ և գլուխս ալ սրածայր գլխարկ չունիմ:»

Դ Ա Ս Կ Ս .

ՓԻՂՆ ՈՒ ԿԱԹՍԱՅԱԳՈՐԾԸ

Յայտնի է թէ փիղերը շատ խելացի կենդանիներ են, և թէ Հնդկաստանի մէջ զանոնք ընտելացուցած են: Անոնց տէրերը իբրև ծառայ կը գործածեն զանոնք և իրենց ճարպիկութեան վրայ դովեստով կը խօսուի: Այս մասին կը գերազանցեն ամենէն քաջալարժ շուները: Հաւատարմութեան մասին ալ անոնց կը հաւաստարին, և երբ իրենց տիրոջ համակրին, նշանակելի կերպով անձնուէր կ'ըլլան անոր շահերուն: Մինչև իսկ, երբեմն ալ իրենց կատարած գործին մէջ ճշդապահութեան կը միացնեն նաև զուարճալին՝ ինչպէս կ'ապացուցանէ հետեւեալ դէպքը:

Օր մը, Հնդիկ մը, ուզելով կաթսայ մը նորոգել սալ զայն կը յանձնէ իր փիղին, կաթսայագործին տանելու համար: Կենդանին կը տանի կաթսան կը ներկայացնէ արհեստաւորին, յետոյ անշարժ կենալով կը սպասէ որ նորոգութիւնն աւարտի, և կաթսան առնէ տանի նորէն:

Երբ տիրոջը կը բերէ կաթսան, տէրը ուշագրութեամբ կը քննէ զայն. աս ու ան կողմը կը դարձնէ, դոյլ մը ջուր կը լեցնէ մէջը և կը նայի որ ամանը ծակ մը ունի: Այն ատեն նորէն փիղին կը յանձնէ կաթսան, ցոյց տալով նոյն ծակը: Փիղը կը հասկնայ անոր միտքը, և նորէն ճամբայ կ'երէ կաթսան տանելու համար արհեստաւորին: Ծամբան քարած ատեն, իր գլխուն մէջ կ'որոճայ և կարծես կը մտածէ թէ ի՞նչ կերպով գործաւորին պիտի հասկցնէ շինուելիք տեղը:

Յանկարծ աղբիւր մը տեսնելով՝ հոն կը վազէ և կաթսան ջուրով կը լեցնէ. յետոյ կը տանի արհեստաւորին: Բայց չարածճի կենդանին ջրալից կաթսան կը բռնէ անոր գլխուն վրայ. մարդը աղուոր մը թրջելով կը հասկնայ թէ կաթսային մէջ ծակ մը կայ. ուսկից ջուր կը վազէ: Նորէն ձեռք կ'առնէ ամանը, և ծակը կը գոցէ: Փիղը, յաղթական կերպով կռնակը կ'առնէ կաթսան, և տուն կ'երթայ, ստուգելէ ետք թէ ծակը լաւ մը գոցուած է:

Դ Ա Ս Կ Բ .

Ա Ռ Ո Ղ Ջ Ա Պ Ա Շ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Առողջապահութիւնը մեր մարմնոյն առողջութիւնը պահպանելու միջոցները կը սորվեցնէ մեզ: Ասիկայ դիտողութիւններու և խոհեմութեան գիտութիւն մըն է, որ կրնայ սապէս բովանդակիլ: Տղայութենէ վարժուելու է աղէկ սովորութեանց, որպէս զի մինչև ցմահ պահենք զանոնք:

Երիտասարդութեան ատեն առողջապահութեան օրէնքներուն դէմ ինչ յանցանք որ գործենք, վերջը պատիժը չարաչար կը քաշենք: Ուստի ամէն միջոց պէտք է ի գործ դնենք մեր մարմինը խնամելու, առողջութեան փաստակար բաներէ հեռանալու և ասանկով հիւանդութեանց ու ցաւերու առաջքն առնելու համար:

Բայց առողջապահութիւնը միմիայն մարմնոյ առողջու-

թիւնը չի պահպաներ, ինչպէս որ կը կարծեն շատերը, այլ սրտին ու մտքին առողջութիւնն ալ կը պահպանէ, որով թէ ֆիզիքական է և թէ մտաւորական ու բարոյական:

Օրինակի համար, գիտէք որ մարմինը ամէն օր անդադար ու բաւական ուտեստի պէտք ունի, բայց ոչ չափազանց. այնպէս է նաև սիրտն ու միտքը. անոնք ալ բարոյական սնունդի պէտք ունին: Բայց այդ սնունդը պէտք է առողջարար ըլլայ: Ուստի մի կարծէք թէ ամէն տեսակ գիրք կրնաք կարդալ, ամէն տեսակ բանի կրնաք հանդիսատես ըլլալ՝ առանց ձեր սրտին ու մտքին առողջութեանը փրկասելու: Ձեր ծնողքը և դաստիարակները «Աս աղէկ է, աս գէշ է» կ'ըսեն ձեզ: Ինչո՞ւ չեն թողուր որ լուցկին, ժանգը բերաննիդ դնէք, վասն զի գիտեն որ անոնք թոյններ են, որ կրնան ձեր մարմնոյն փրկասել: Այնպէս ալ երբ կ'արգիլեն ձեզ այս ինչ գիրքը չի կարդալ, կամ այս ինչ մարդուն հետ չի տեսնուիլ, երբ կը պատուիրեն ձեզի որ ստախոսութենէ, մոլութիւններէ հեռու կենաք, պատճառը այն է որ ասոնք ալ մահացու թոյններ են ձեր մտքին ու սրտին համար: Ինչպէս որ մարմնոյ գլխաւոր սնունդը օդն է, անանկ ալ մտքին առաջին սնունդը ճշմարտութիւնն և սրտին առաջին սնունդը արդարութիւնն են:

Հարցումներ. — Առողջապահութեան նպատակն ի՞նչ է — Տիգիբական, մտաւորական, բարոյական առողջապահութիւնն ի՞նչ է: — Ի՞նչու կ'ըսեն թէ դաստիարակութիւնը մտքին հացն է: — Մարմնոյ առաջին սնունդը ո՞րն է. մտքինը. սրտինը:

Դ Ա Ս Կ Գ .

ԵՐԿՈՒ ՍՐՈՒԱԿՆԵՐԸ

Թովմասի հայրը հիւանդ էր . արտը աշխատած ատեն պաղ առեր էր : — Բժիշկը երկու դեղ տուաւ , զորս փոքրիկն թովմաս գնաց շուտ մը առաւ գիւղին դեղարանէն և երկու սրուակները տուն բերաւ :

Սրուակներուն մէկուն մէջ ջուր մը կար , զոր հիւանդը դգալ դգալ պիտի խմէր , իսկ միւսին մէջ տեսակ մը սեւ իւղ կար , որով հիւանդը մարմինը պիտի շփէր : Այս երկրորդ սրուակին վրայ կարմիր թուղթ մը փակցուած էր և կարմիր թղթին վրայ Դրսէն գործածելի գրուած էր : Բայց թովմաս կարգալ չէր գիտեր և սրուակին վրայ փակցուած կարմիր թուղթին ինչ բլլալը չէր հասկցեր :

Երբ դեղերը հօրը բերաւ , խեղճ մարդը անանկ վիճակի մը մէջ էր որ , զանոնք դիտելու կարողութիւն չունէր ու տղուն ըսաւ .

« Խմելիք դեղէս դգալ մը տո՛ւր : »

Թովմաս դգալ մը լեցուց այն սրուակէն , որու վրայ կարմիր թուղթ փակած էր : — Հայրը շուտ մը դեղը խմեց և քիչ մը ետքը խորունկ քունի մը մէջ ինկաւ :

Թովմաս անոր այսպէս քնանալը տեսնելով՝ կ'ուրախաւ

նար . բայց հայրը մինչև իրիկուն չ'արթնցաւ և քունին մէջ կը տքար :

Իրիկուան երբ բժիշկը եկաւ , զարմացաւ որ հիւանդն այնքան խորունկ կը քնանայ . քննեց զայն , յետոյ վազեց այն սեղանին քով , որու վրայ կեցած էր բացուած սրուակը . « Թշուա՞ն տղայ , դուչեց , հայրդ թունաւորեր ես : »

Բժիշկը շուտ մը հիւանդին բերանը բացաւ ու դեղթափ մը խմցուց անոր :

Հայրը քիչ մնաց որ պիտի մեռնէր , և երկար ատենէն հազիւ կրցաւ բժշկուիլ : Այն միջոցին խեղճ թովմաս շատ տխուր և մտատանջ էր :

Երբ հայրը կրցաւ ոտք ելլել , առաջին գործն եղաւ պզտիկ թովմասը դպրոց տանիլ :

Տգէտն այսպէս ո՛չ միայն ինքզինքին կը վնասէ , այլ և ուրիշներուն՝ առանց ուզելու :

Տգիտութիւնը ո՛չ միայն ամօթ է , այլ և վտանգաւոր :



ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

	Երես
ԴԱՍ Ա. — Ո՞վ ստեղծեց զաշխարհ	5
» Բ. — Մեղք չեմ գործեր, Աստուած կը պատժէ	8
» Գ. — Չարիքի դէմ բարիք	11
» Դ. — Կեղծ բարեկամներ	13
» Ե. — Ստախոսութեան հետեւանքը	16
» Զ. — Ծառաներուն հետ ի՞նչպէս վարուելու է	18
» Է. — Մայրիկս	21
» Ը. — Փոքրիկ աղջիկն ու հայելին	23
» Թ. — Ոչխարը և կովը	26
» Ժ. — Աքաղաղ և մարգրիտ	28
» ԺԱ. — Նմանութիւններ	29
» ԺԲ. — Շռայլութիւն և ազահութիւն	31
» ԺԳ. — Սիրե՞ս տանել	33
» ԺԴ. — Առիւծն ու մուկը	35
» ԺԵ. — Հակառակներ	36
» ԺԶ. — Ամառ	38
» ԺԷ. — Վտանգի ատեն միայն ինքզինքը չմտածել	39
» ԺԸ. — Հոփսիմէ	42
» ԺԹ. — Մանր պատմութիւններ	46

ԴԱՍ Ի. — Աղօթող տղեկը	48
» ԻԱ. — Պարտքը նուիրական բան մըն է	51
» ԻԲ. — Թութակը	53
» ԻԳ. — Ճնճղուկները	54
» ԻԴ. — Մողէղը	56
» ԻԵ. — Անխոհեմութիւն	59
» ԻԶ. — Աքաղաղը	62
» ԻԷ. — Ճգնաւորն ու հարուստը	65
» ԻԸ. — Մենակեաց ճանճը	67
» ԻԹ. — Մանրավէպեր	70

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԴԱՍ Լ. — Աշխարհս կը որ է ու կը դառնայ	73
» ԼԱ. — Սպիտակ առաքաստը	75
» ԼԲ. — Տաք խնձորները	76
» ԼԳ. — Բնութեան մեծ տեսարանը	79
» ԼԴ. — Վարդուհի և իր հորաքեռորդին	83
» ԼԵ. — Աստուած ամեն տեղ է	88
» ԼԶ. — Հօրս ջերմաչափը	90
» ԼԷ. — Ջրհանն ու պարտէզին հորը	95
» ԼԸ. — Ծանրաչափը	101
» ԼԹ. — Փռւան	103
» Խ. — Գնդասեղ մը	104
» ԽԱ. — Գիւղացին և աղուէսը	106

ԴԱՍ	ԽԲ. — Շաքարը	107
»	ԽԳ. — Տունի մը դրսի դին	111
»	ԽԴ. — Տունի մը ներսի դին	113
»	ԽԵ. — Հինգ զգայարանք	116
	ԽԶ. — Հարուստին տղան և աղքատին տղան	120
»	ԽԷ. — Եկքանիկ	122
»	ԽԸ. — Բնութեան հրաշալիքները	125
»	ԽԹ. — Խաղողները	127
»	Մ. — Աղի հապիկը	129
»	ՄԱ. — Ուրիշին ստացուածքը	131
»	ՄԲ. — Կենդանեաց լեզուն	133
»	ՄԳ. — Աստուած (բանաստեղծութիւն)	135
»	ՄԴ. — Գամի մը պատմութիւնը	137
»	ՄԵ. — Մարդկային լեզուն	139
»	ՄԶ. — Գոյնզգոյն պատուհանը	142
»	ՄԷ. — Փոքրիկ մուկը	143
»	ՄԸ. — Թուարանութիւն և երկրաչափութիւն	144
»	ՄԹ. — Մարմնամարդը	145
»	Կ. — Չեւնածուն	147
»	ԿԱ. — Փիղն ու կաթսայագործը	149
»	ԿԲ. — Առողջապահութիւն	150
»	ԿԳ. — Երկու սրուակները	152



2013 4386

« Ազգային գրադարան »



NL0062929

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. Պ. ՊԱԼԵՆՑ

ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵՐ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՏՉՐԿՆՈՅՆ

ՆԱԽՈՎՐԹԱՐԱՆԻ ԳՆԱԿԳԻՐՔԵՐՈՒ

Թի 20, Չախխախար Եօզուչու, Կ. Պոլիս

ՏԱՐՐԵՑ ՄԱՐՏՆԻ ԼԵՃՈՒՆ Ա. Տարի Գ. տիպ. 1902 . . .	3
ՏԱՐՐԵՑ ՄԱՐՏՆԻ ԼԵՃՈՒՆ Բ. Տարի Գ. տիպ. 1903 . . .	5
ՏԱՐՐԵՑ ՄԱՐՏՆԻ ԼԵՃՈՒՆ Գ. Տարի Գ. տիպ. 1902 . . .	5
ԻՆՏԵՆՍԻՎՆԵՐՍԻՏԵՏԻ Ա. Տարի 1902 <i>Միջնորդ Գնացիքի</i>	5
ԲՆԵՑՏՆԵՐԱՆ Բ. » 1901 » »	5
ՆՈՒ ՓՆՋԱԿ . . . Հարս 1 դրշ. Հարիքը անգիկոց	60
ՓՆՋԱԿ Կաթապարտապանական տարի հաշիքն արտասահմանից Բ. Տիպ. 1902 . . . <i>Սիսեան Իսրայիլական</i>	3
ՎԱՐՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՆՈՒՆ Ա. Տարի 1901	2 1/2
ՎԱՐՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՆՈՒՆ Բ. Տարի 1902	2
ԲՆԵՑՏՆԵՐ ՏԱՐՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՎԱՐՏԱՆՈՒԹՅԱՆ Ա. Տարի Բ տիպ. 1899 <i>Նշան Իսրայիլական</i>	4
ՍՏՐԱԿԱՆ ՎԱՆՍ. ՀԻՆ ԵՍՏՆԱԿԱՆ. 19 Կ. <i>Մանի Գնացիքի</i>	4
ՍՏՐԱԿԱՆ ՎԱՆՍ. ՆՈՒ ԵՍՏՆԱԿԱՆ 1900 » »	4
ԲՆԵՑՏՆԵՐ ԵՍՏՆԱԿԱՆՆԵՐ Ե. տիպ. 1903 . . . <i>Կ. Թիքիան</i>	6
ՀԱՄԱՐՈՍ ԵՍՏՆԱԿԱՆՆԵՐ Գ. տիպ. 1898 . . . » »	3
ՆԱԽՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԵՑՏՆԵՐՆԵՐ ԵՒ ԵՍՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԿՆՏՆՈՒԹՅԱՆ (8-9 տարեկան տղայ) Գ. տիպ. 1902 <i>Ե. Թիքիան</i>	5
ՆՈՒՆԵ (9-10 տարեկան տղայ) Բ. տիպ. 1901 » »	3
ՆՈՒՆԵ (9-10 տարեկան տղայ) 1899 » »	5
ՆՈՒՆԵ Բարձր. Գարնիքացի (արական) 1902 » »	12 1/2

Գիև 5 դրշ.

معارف نفارت جليله و مطبوعات ادارة علميه رخصتیه طبع و نشر

اولمقدد في ٢١ ايلول سنة ١٣١٨